

บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว
อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
**THE ROLE OF ELDERLY PERSON IN COMMUNITY DEVELOPMENT
IN SAIKHAW SUB-DISTRICT, HUASAI DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE**

พระสุตรักษ์ วิสุทโธ (รักษเมือง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

**The Role of Elderly Person in Community Development
in Saikhaw Sub-District, Huasai District,
Nakhon Si Thammarat Province**

Phra Sudrak Visuddho (Rakmuang)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

Thesis Title : The Role of Elderly Person in Community Development
in Saikhaw Sub-District, Huasai District, Nakhon Si
Thammarat Province

Researcher : PhraSudrak Visuddho (Rakmuamg)

Degree : Master of Arts (Social Development)

Thesis Supervisory Committee

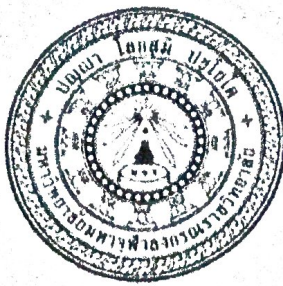
: Asst. Prof. Dr. Direk Nunkram, B.A. (Sociology),
M.A. (Sociology), Ph.D. (Sociology)

: Assoc. Prof. Dr. Detchat Treesup, B.A. (Sociology),
M.A. (Sociology), Ph.D. (Sociology)

Date of Graduation : March 13, 2018

Abstract

The thesis title on “the role of the elderly in community development in Saikhaw sub-district , HuaSai district, Nakhon Si Thammarat province” The objectives were as follows: 1) to study on the role of elderly in community development in Saikhaw Sub-district, Huaisai District, Nakhon Si Thammarat province, 2) to compare on the role of elderly in community development in Saikhaw Sub-district, Huasai District, Nakhon Si Thammarat province in terms of sexes, ages, occupations, degrees of education and monthly incomes as differently, and 3) to study on suggestions for guideline in promotion on the role of elderly in community development in Saikhaw Sub-district, Huasai District, Nakhon Si Thammarat province. This is the survey research. The population were composed of elderly who live in Saikhaw Sub-district for 3,331 persons. The Sample were about 341 persons. With krejcie and Morgan’s table measurement. systematic random sampling was used, the instrument for data collection was questionnaire, the reliability at 0.941. The statistics were applied as follows; frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, f-test and to test the difference mean in each pair by Scheffe’s method.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัด
นครศรีธรรมราช” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การพัฒนาสังคม

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระครูอรุณสุตาลังการ, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ

(รศ.สมบุรณ์ บุญฤทธิ์)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า)

กรรมการ

(รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า

ประธานกรรมการ

รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระสุตวรรษ วิสุทโธ)

The findings were as follows:

1. The role of the elderly in community development in SaiKhaw sub-district , HuaSai district, Nakhon Si Thammarat province by overview was at moderate level ($\bar{x}$ =3.39) when considered in each domain found that the domain of religion,culture and tradition was the highest mean ($\bar{x}$ =3.57) and followed up the domain of environment ($\bar{x}$ =3.41) and the domain of economic was the lowest mean ($\bar{x}$ =3.29) when classified in terms of sexes,ages,occupations,degrees of education and monthly income found that by overview was at moderate level.

2. The comparative result on the role of elderly in community development in Saikhaw sub-district, HuaSai district, Nakhon Si Thammarat province in terms of sexes, ages, occupations, degrees of education and monthly income found that by overview there were not different which are not accordance with hypothesis.

3. The suggestion on the guideline to promotion the role of elderly in community development in Saikhaw Sub-district, Huasai District, Nakhon Si Thammarat province found that economic domain to support of career development of elders social domain there should set elder group in all villages and to aware of health , educational domain , there should support for educational fund to the youth in community , environment domain, to promote on elders for environment preservation and save for natural resources, religion culture and tradition domain : to promote of culture and tradition in local and to make consciousness people in community for looking after the religion.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท	๗
๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ	๑๒
๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๒๗
๒.๔ กฎหมายและนโยบายด้านผู้สูงอายุ	๓๗
๒.๕ แนวคิด และการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ	๔๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๒

บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบของการวิจัย	๕๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๓
๓.๓ วิธีการสุ่มตัวอย่าง	๕๓
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๔
๓.๕ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๕๕
๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๕
๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๖
๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๕๗

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๐
๔.๒ ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๑
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๒
ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๒
ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช	๖๔
ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช	๗๐
ตอนที่ ๔ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้	๗๘

ตอนที่ ๕ ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางส่งเสริมบทบาทของ ผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช	๘๗
---	----

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๘

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๐๕
ภาคผนวก ข ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	๑๐๗
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ	๑๑๑
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม	๑๑๕
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๑๘

ประวัติผู้วิจัย	๑๒๔
-----------------	-----

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท	๗
๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ	๑๒
๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๒๗
๒.๔ กฎหมายและนโยบายด้านผู้สูงอายุ	๓๗
๒.๕ แนวคิด และการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ	๔๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๒

บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบของการวิจัย	๕๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๓
๓.๓ วิธีการสุ่มตัวอย่าง	๕๓
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๔
๓.๕ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๕๕
๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๕
๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๖
๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๕๗

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๐
๔.๒ ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๑
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๒
ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๒
ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุ	๖๔
ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา	
ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทของผู้สูงอายุ	๗๐
ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา	
ตอนที่ ๔ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน	๗๘
ในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา	
ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้	

ตอนที่ ๕ ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางส่งเสริมบทบาทของ ผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช	๘๗
---	----

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๘

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๐๕
ภาคผนวก ข ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	๑๐๗
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ	๑๑๑
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม	๑๑๕
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๑๘

ประวัติผู้วิจัย	๑๒๔
-----------------	-----

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพทั่วไป	๖๒
๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมาโดยรวม	๖๔
๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ด้าน เศรษฐกิจ	๖๕
๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ด้านสังคม	๖๖
๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ด้านการศึกษา	๖๗
๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ด้านสิ่งแวดล้อม	๖๘
๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ด้านศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณี	๖๙
๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ	๗๐
๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามช่วงอายุ	๗๑
๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอาชีพ	๗๓
๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ	๗๕

ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง		
จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามระดับการศึกษา		
๔.๑๒	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงมาตรฐานและระดับบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามรายได้	๗๗
๔.๑๓	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมาโดยรวม จำแนกตามเพศ	๗๘
๔.๑๔	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอายุต่างกัน	๗๙
๔.๑๕	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอาชีพต่างกัน	๘๑
๔.๑๖	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายค่าบทบาทของ ผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอาชีพต่างกัน ด้านสิ่งแวดล้อม	๘๓
๔.๑๗	แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายค่าบทบาทของ ผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอาชีพต่างกัน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี	๘๔
๔.๑๘	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีระดับ การศึกษาต่างกัน	๘๕
๔.๑๙	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีระดับ การศึกษาต่างกัน	๘๖
๔.๒๐	ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา	๘๗

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๕๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทย เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านการแพทย์ที่ทันสมัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้กำลังนำประเทศไทยไปสู่ภาวะประชากรผู้สูงอายุ จากการคาดการณ์ประมาณประชากรผู้สูงอายุของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าในปี พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๓ จะมีประชากรสูงอายุ ๑๐.๓ -๑๒ ล้านคนในปี ๒๕๖๓ ผู้สูงอายุจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๒๖.๑ ล้านคน แสดงให้เห็นถึงอัตราความรวดเร็วในการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุไทยที่เพิ่มขึ้นเร็วที่สุดในโลกอีกประเทศหนึ่ง ทั้งนี้ การที่ประชากรผู้สูงอายุ เพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ซึ่งหมายความว่าสังคมไทยต้องมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อรับกับสถานการณ์ดังกล่าวที่เรียกว่าภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population aging)^๑

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ นับเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายๆ ด้านรวมถึงการให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติเพื่อผู้สูงอายุไว้ในหลายมาตรา อาทิในมาตรา ๔๐(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ มาตรา ๕๑ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย มาตรา ๕๓ บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการสงเคราะห์จากรัฐอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา ๘๐ รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม คือ คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาปฐมนิเทศ ส่งเสริม

^๑ นลินี โกลิ่งชัยฤทธิ์, การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๙),

ความเสมอภาคของหญิงและชาย ส่งเสริมและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ มาตรา ๘๔(๔) รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ โดยจัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างทั่วถึง รวมถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไป ได้รับรู้และเข้าใจถึงสิทธิของผู้สูงอายุ และนับเป็นกฎหมายด้านผู้สูงอายุฉบับแรกของประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสรับสวัสดิการด้านต่างๆ เป็นระบบมากขึ้น อาทิ บริการทางด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุ เป็นกรณีพิเศษ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การจัดสวัสดิการสังคมโดยลดการพึ่งบริการของรัฐที่กรมประชาสงเคราะห์ได้ริเริ่มแนวคิดการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชนโดยชุมชนในรูปแบบชุมชนช่วยชุมชนตามโครงการศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัดทั่วประเทศ เพื่อให้ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนสามารถอยู่ในชุมชนของตนได้ต่อไป โดยได้รับการช่วยเหลือดูแลจากชุมชนที่ตนอาศัยอยู่คนในชุมชนจะให้การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้เดือนร้อน โดยเฉพาะผู้สูงอายุให้ผ่านพ้นภาวะวิกฤตไปได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง โดยมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประเพณีและวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมของตน อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยให้มีการพึ่งพิงบริการของรัฐเท่าที่จำเป็น ส่วนกรมประชาสงเคราะห์จะเป็นผู้คอยสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนให้สามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเองต่อไป ทั้งนี้เพราะเหตุว่าครอบครัวและชุมชนยังคงเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมและเป็นหลักในการให้การดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมที่ผู้สูงอายุมีความต้องการและผู้สูงอายุสามารถรับบริการได้อย่างทั่วถึงมากกว่า และให้บริการได้ในจำนวนมากครอบคลุมได้ทุกพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการประหยัดงบประมาณได้มาก ในอนาคตการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในลักษณะชุมชนช่วยชุมชนและการมีส่วนร่วมการดำเนินการช่วยเหลือผู้สูงอายุ จะขยายบริการแก่ผู้สูงอายุได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่น่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลและค่านิยมในสังคม โดยถือว่าผู้สูงอายุ เป็นที่เคารพนับถือมีบทบาทเหนือกว่าประชากรกลุ่มอื่นๆ เช่นบทบาทในฐานะผู้นำครอบครัว บทบาทในด้านการพัฒนาครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สิ่งแวดล้อม ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเพชร สุนทรโทก^๒ ได้ศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุในสายตาของเยาวชนและผู้สูงอายุผลการศึกษา พบว่า เยาวชนและผู้สูงอายุรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุ สอดคล้อง

^๒ เพชร สุนทรโทก, บทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทยตามการรับรู้ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙), หน้า ๓.

กันว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตแก่บุตรหลานและการเป็นแบบอย่างที่ดี จึงเห็นได้ว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องนับถือ อันเป็นค่านิยมที่ยึดถืออย่างเหนียวแน่นในสังคมไทย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งถือว่ามรดกทางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในสังคมไทย ดังนั้นจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ดังที่ธีรวัฒน์ นิเจนตร กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาในด้านต่างๆ เป็นต้นว่า บทบาททางการศึกษา ถือว่าเป็นผู้ที่อบรมสั่งสอนบุตรหลาน บทบาทด้านวัฒนธรรมมีบทบาทในการอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สังคม^๓

ดังกล่าวนี้นี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่องบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สิ่งแวดล้อม ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อที่จะส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว เพื่อเป็นข้อมูลและประโยชน์ต่อการศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนของผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคมต่อไป ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำมากำหนดทิศทางการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งระดับตนเองและระดับชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักว่าตนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนด้วยเช่นกัน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่างกัน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมบทบาทการพัฒนาชุมชนของผู้สูงอายุในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

^๓ ธีรวัฒน์ นิเจนตร, การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๘), หน้า ๒๓.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา ว่าเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เพื่อให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ ต่างกัน ว่าเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ เพื่อให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ แนวทางส่งเสริมการมีบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา ว่าเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๔.๑ **ขอบเขตด้านประชากร** ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๓,๓๓๑ คน^๔ จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๔๑ คน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครชีซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) โดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random Sampling)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๕ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านเศรษฐกิจ
๒. ด้านสังคม
๓. ด้านการศึกษา
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม
๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะพื้นที่ในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา

^๔ องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา, บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐, (อัดสำเนา).

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ผู้สูงอายุ ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๕.๒ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๕.๓ ผู้สูงอายุ ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๕.๔ ผู้สูงอายุ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๕.๕ ผู้สูงอายุ ที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่อันเนื่องมาจากสถานภาพของบุคคล เนื่องจากบุคคลมีหลายสถานภาพในคนคนเดียว ฉะนั้นบทบาทของบุคคลจึงต้องปฏิบัติตามสถานภาพในสถานการณ์ตามสถานภาพนั้นๆ

๑.๖.๒ ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อาศัยอยู่ในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา

๑.๖.๓ การพัฒนา หมายถึง กระบวนการปรับปรุงให้ชุมชนมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาเตรียมความพร้อมสอดคล้องกับเทคโนโลยีรวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

๑.๖.๔ การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากบทบาทการพัฒนาของผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีความรู้เห็น ล้ำยุคทันสมัยมากขึ้นกว่าเดิม

๑.๖.๕ บทบาทผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วม การสนับสนุนการพัฒนาชุมชนของผู้สูงอายุ เป็นต้นว่า การไปขอร้องให้ชาวบ้านช่วยกันพัฒนา ขุดบ่อน้ำ สร้างถนน สร้างศาลาวัด สิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ

๑.๖.๖ บทบาทด้านเศรษฐกิจ หมายถึง กลุ่มบุคคลของสังคมที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มของสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งยึดถือแนวปฏิบัติแนวทางเดียวกันในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ อำนวยความสะดวกในการที่จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานทาง

เศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถบำบัดความต้องการให้แก่บุคคลต่างๆที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้นให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๑.๖.๗ บทบาทด้านสังคม หมายถึง ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ และประสบการณ์ เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แม้ผู้สูงอายุจะเข้าสู่วัยที่ร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยแล้ว แต่ท่านก็ยังพร้อม และสามารถที่จะช่วยเหลือครอบครัวได้ เช่น ช่วยดูแลบุตรหลาน ขณะที่พ่อแม่ออกไปทำงาน ช่วยดูแลบ้านเรือน ผู้สูงอายุบางท่าน ยังช่วยหุงหาอาหารต่าง ๆ ช่วยทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามกำลังของท่านได้ นอกจากนั้น ยังช่วยให้คำแนะนำปรึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพการงาน ด้านการดำเนินชีวิต ด้านครอบครัว ด้านสังคม และอื่น ๆ ผู้สูงอายุบางท่านมีทักษะในวิชาชีพบางด้าน เช่น ช่างไม้ ช่างแกะสลัก ทำอาหารไทย ขนมไทย เย็บปักถักร้อย ดอกไม้ ดนตรี ฯลฯ ท่านก็จะถ่ายทอดให้แก่บุตรหลาน และผู้ที่สนใจเพื่อดำรงวิชาชีพนั้นสืบไป

๑.๖.๘ บทบาทด้านการศึกษา หมายถึง การเป็นผู้ให้ความรู้ ถ่ายทอด สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมด้านการศึกษาในชุมชน เป็นต้นว่า แนะนำตักเตือนเด็กนักเรียน ทำนุบำรุงโรงเรียนในหมู่บ้าน รวมกลุ่มสนใจในหมู่บ้าน จัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

๑.๖.๙ บทบาทด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด การใช้อย่างประหยัด การบูรณซ่อมแซม การบำบัดและการฟื้นฟู การเฝ้าระวังดูแลและป้องกันการทำธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

๑.๖.๑๐ บทบาทด้านศาสนาวัฒนธรรมประเพณี หมายถึง การบำรุงส่งเสริมสนับสนุน และการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศาสนาของชุมชน เช่น การช่วยก่อสร้างวัด ดูแลผลประโยชน์ของวัด ปฏิสังขรณ์วัด การเป็นผู้ให้ความรู้ถ่ายทอด สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้ดีขึ้นถ่ายทอดวัฒนธรรมให้ยืนยงต่อไป ปลุกฝังวัฒนธรรมอันดีแก่ประชาชน

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษาและรายได้ต่างกัน

๑.๗.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑.๗.๔ สามารถนำผลจากการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- ๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
- ๒.๔ กฎหมายและนโยบายด้านผู้สูงอายุ
- ๒.๕ แนวคิด และการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท

เมื่อกล่าวถึงบทบาทต้องคำนึงถึงหน้าที่เพราะว่าหน้าที่กับบทบาทจะมาด้วยกันเสมอ แต่แล้วในสภาพความเป็นจริงไม่ได้มาด้วยกันเสมอไป เพราะสาเหตุการขัดแย้งกันระหว่างบทบาทกับหน้าที่ อันเนื่องมาจากเจตคติที่ต่างกัน ค่านิยม หรือพื้นฐานทางสังคมที่ต่างกัน บางครั้งในคนเดียวก็มีทั้งบทบาทและหน้าที่ในขณะเดียวกันหรืออาจมีหลายบทบาทและหน้าที่ในขณะเดียวกันก็ได้ทฤษฎีที่มีทั้งบทบาทมองบุคคลในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมที่อาศัยบทบาทเป็นตัวเชื่อมใน การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ความเข้าใจบทบาทและความสามารถในการแสดงบทบาทจะเป็นอุทาหรณ์กรณีชีวิตความสำเร็จหรือล้มเหลวของบุคคลของผู้ดำรงสถานภาพต่างๆ ในสังคมได้

ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) โดยกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกบุคคลแล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นก็คือบทบาทสังคมมนุษย์ คือ โรงละคร มนุษย์แต่ละคนคือตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดง มีบทละครเป็นตัวกำกับมนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่างๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรง มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรมตัวละครต้องเชื่อฟัง ผู้กำกับมนุษย์ทุกคนต้องปรับตัวเข้ากับผู้ชม ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่างๆ (Generalized Others) และประการสุดท้ายต้องอาศัยความรู้ความชำนาญตนช่วยในการแสดง อาศัยศักยภาพของตนเองและทักษะในการ

แสดงบทบาทเข้าช่วย ซึ่งเป็นที่ที่จะต้องใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น^๑

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายท่านดังนี้

สินธร คำเหมือน กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมที่คาดหวัง หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และได้แสดงออกตามบทบาท^๒

บุญตา ไกลเลิศ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพของตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ ต้องมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ตามบทบาทของตำแหน่งนั้น และคล้อยตามความมุ่งหวังของสังคม เช่น บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาก็หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติในสถานศึกษานั้น^๓

ณัฐพร ชินบุตร กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง และยังต้องเป็นไปตามความคาดหวังของตนเองและผู้อื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย^๔

ปรีชา สุวัจนบุตร กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตามสถานภาพ หรือตำแหน่ง หรือสิทธิหน้าที่ หรือบรรทัดฐานทางสังคมที่มีความคาดหวังต่อการกระทำ

^๑ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร, : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

^๒ สินธร คำเหมือน, “บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^๓ บุญตา ไกลเลิศ, “บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^๔ ณัฐพร ชินบุตร, “การรับรู้ในบทบาทหน้าที่และความต้องการในการพัฒนาตนเองของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗), หน้า ๔ .

ของบุคคลกลุ่มคนและสังคม เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมนั้น^๕

สุพัตรา สุภาพ บทบาท คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพบุคคล บทบาทเป็นการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของตน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือหวังว่าจะทำหรืออาจเป็นไปตามที่ตนเองอยากกระทำ บทบาทจึงเป็นทั้งเรื่องส่วนตัว และเป็นเรื่องส่วนรวม ซึ่งบทบาทของแต่ละคนอาจเป็นผลมาจากปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่และสถานภาพของบุคคลที่ประกอบด้วย ความคาดหวังต่างๆ จากสังคม^๖

สรุปได้ว่า บทบาท คือพฤติกรรมหรือการปฏิบัติของบุคคลที่แสดงออกตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ บทบาทที่แสดงออกนี้ถูกกำหนดโดยความคาดหวังของสังคมไว้อย่างชัดเจน ภายใต้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนนั้นถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในฐานะที่ผู้สูงอายุเป็น ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นเครือญาติที่เกี่ยวข้องจะต้องช่วยกันมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น และมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

๒.๑.๒ ประเภทของบทบาท

บุคคลในสังคมจะแสดงบทบาทต่างๆ แตกต่างกันไป โดยที่การแสดงบทบาทของบุคคลจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะของบุคคลนั้นได้ ดังนั้น จึงมีผู้แบ่งลักษณะและประเภทของบทบาทไว้ ดังต่อไปนี้

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทไว้ ๓ ลักษณะ คือ

๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

๒) บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

๓) บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกอดตัวของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริง

^๕ ปรีชา สุวัจนบุตร, “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความรู้”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒.

^๖ สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร, : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

อาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้^๗

สงวนศรี วิรัชชัย ได้สรุปลักษณะของบทบาทไว้ ๕ ประการ คือ

๑) บทบาทตามที่กำหนด (Prescribed Roles) หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ

๒) บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง (Expected Roles) หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่นๆ คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

๓) บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง (Subjective Roles) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด เชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

๔) บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Roles) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหน้าที่แสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมคาดหวังผู้อื่น ทั้งๆ ที่บทบาทนั้นไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของตน

๕) บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (Perceived Roles) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งโดยธรรมชาติการรับรู้ของคนเราจะมี การเลือกรับรู้ และมีการรับรู้ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้ด้วยอิทธิพลจากประสบการณ์หลายอย่าง^๘

อรุณ รักธรรม ได้แบ่งบทบาทออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) บทบาทจริง (Actual Role) เป็นพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคล ที่ถูกควบคุมโดยอารมณ์ เจตคติ พฤติกรรมส่วนตัว และปัญหาในการปฏิบัติงาน

๒) บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescription Role) เป็นขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งทางหน่วยงานหรือองค์กรเป็นผู้กำหนด

๓) บทบาทคาดหวัง (Expectation Role) เป็นความคาดหวังของบุคคลอื่น หรือสังคมที่มีต่อบุคคลผู้ครองตำแหน่ง และเป็นความคาดหวังของตนเองต่อบทบาทนั้นๆ^๙

พวงเพชร สุรัตน์กุล ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทดังนี้ บทบาทเป็นรูปธรรม เห็นได้จากการกระทำที่แสดงออกมา บทบาทมี ๓ ด้าน คือ

^๗ จานง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๗-๓๘.

^๘ สงวนศรี วิรัชชัย, **จิตวิทยาเพื่อการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพร, ๒๕๒๗), หน้า ๒๓-๒๔.

^๙ อรุณ รักธรรม, **พฤติกรรมองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑.

๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทอันกำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำ แต่อาจมีใครที่หาหรือไม่มีใครทำตามนั้นก็ไม่ได้

๒) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทอันบุคคลคาดคิดด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

๓) บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย ทำให้การแสดงบทบาทแตกต่างกันไป^{๑๐}

สรุปได้ว่า เมื่อผู้อยู่ในตำแหน่งปฏิบัติบทบาทโดยแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่ได้พบเห็นอาจรับรู้พฤติกรรมหรือบทบาทนั้น ในทางที่แตกต่างกันและอาจแตกต่างไปจากบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งด้วย ดังนั้น บทบาทจึงเป็นพฤติกรรมที่บุคคลในสังคมจะแสดงออกตามสถานภาพหรือตำแหน่ง สิทธิและหน้าที่ของตน ตามความคาดหวังของสังคมหรือตามความเป็นจริง ซึ่งการแสดงบทบาทของแต่ละบุคคลอาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมก็ได้ ทั้งนี้บทบาททางสังคมจะถูกกำหนดและวางระเบียบไว้ เพื่อ การปฏิบัติอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ทำอะไรบ้างในองค์กรนั้นๆ

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

การปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเองให้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพบทบาทที่รับมาตามข้อตกลงของสังคมนั้น ได้มีผู้สรุปเป็นทฤษฎีบทบาทไว้ดังต่อไปนี้

ระเบียบ คาเซียน ได้ให้แนวคิดทฤษฎีของบทบาทไว้ว่า บทบาทตามตำแหน่งหนึ่งนั้น ได้ถูกคาดหวังจากสังคมนั้น เช่น จากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอื่นๆ รอบตัวเรารวมทั้งตัวของเราเองด้วย ถ้าความคาดหวังของทุกฝ่ายไม่ตรงกัน ผู้ดำรงบทบาทไม่สามารถปรับให้มีความพอดี จะเกิดปัญหาความขัดแย้งในบทบาทหรือความล้มเหลวในงานและการแสดงบทบาทของบุคคลในตำแหน่งที่ตนต้องแสดงหรือต้องปฏิบัติ ประสบการณ์ของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาทและบุคลิกภาพของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาทด้วย^{๑๑}

^{๑๐} พวงเพชร สุรัตน์กุล, **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^{๑๑} ระเบียบ คาเซียน, “การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำโรงพยาบาลพิจิตร” (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

Linton ได้ให้แนวคิดทฤษฎี บทบาทไว้ว่าการที่บุคคลจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ตาม บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ได้ดีหรือไม่ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้คือ

- ๑) ลักษณะเฉพาะของสังคมหรือชุมชน
- ๒) วัฒนธรรม ประเพณีและความปรารถนาของสังคมที่เกี่ยวข้อง
- ๓) บุคลิกภาพและความจำเป็นของบทบาท^{๑๒}

สรุปได้ว่า เป็นพฤติกรรมของแต่ละคน ที่เปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ไปตามตำแหน่งและ สถานภาพทางสังคมซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสังคมที่อยู่ตลอดจน ลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น ซึ่งมีความจำเป็นต่อบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนเพื่อที่จะ ให้ผู้สูงอายุเองได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ในฐานะที่เป็นบุคคลที่พร้อมด้วยวัยวุฒิ ประสบการณ์ที่ สามารถให้ความสำคัญทั้งด้านประโยชน์และคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชนสังคมและประเทศชาติ ทั้ง สังคมปัจจุบันและอนาคตซึ่งเป็นสังคมที่ท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาสู่ ความมั่นคง มั่ง คั่ง และยั่งยืนต่อไป

๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

๒.๒.๑ ความหมายของผู้สูงอายุ

คำว่า ผู้สูงอายุ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า **Elderly person** เป็นสภาวะของบุคคลที่มีอายุ ตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป มีความอ่อนแอทางร่างกายและจิตใจ มีเจ็บป่วยหรือความพิการเกิดร่วมด้วยเป็นวัย ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคลวัย สูงอายุเป็นระยะสุดท้ายของชีวิตอาจยาวนาน ๑๐-๒๐ ปี หรือมากกว่านั้น ถ้ามีการเตรียมตัวเตรียมใจ ก่อนเข้าสู่วัยนี้มาตั้งแต่วัยกลางคน จะสามารถปรับตัวรับบทบาทวัยสูงอายุได้พอสมควรแก่ฐานะ ซึ่ง เกณฑ์การตัดสินความชรา (cut - off point) อยู่ที่ ๖๐ ปี ที่ใช้กำหนดผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเป็น คนชรา หรือสำหรับประเทศไทยได้กำหนดว่าผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปตามเกณฑ์ปลดเกษียณ ตรงกับที่ประชุมโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ประเทศออสเตรเลีย ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ตกลงกันให้ใช้อายุ ๖๐ ปี เป็น เกณฑ์ มา ตระฐาน โลก ในการ ที่จะ กำหนด ผู้ที่ จะ ถูก เรียกว่า เป็น ผู้สูง อายุ

ราชบัณฑิตยสถาน คำที่ใช้เรียกบุคคลว่า คนชราหรือผู้สูงอายุนั้น โดยทั่วไปเป็นคำที่ใช้ เรียกบุคคลที่มีอายุมาก ผมหาว หน้าตาเหี่ยวเฉา การเคลื่อนไหวเชื่องช้าให้ความหมายคำว่าชราว่าแก่

^{๑๒} สุภา สุกุลเงิน, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหลัง การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ในทัศนะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษาเฉพาะ กรณีอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร”, หน้า ๑๔-๑๕.

ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม แต่คำนี้ไม่เป็นที่นิยมเพราะ ก่อให้เกิดความหดหู่ใจ และความถดถอยสิ้นหวัง ทั้งนี้จากผลการประชุมของคณะผู้อาวุโส โดย พล.ต.ต. หลวงอรรถสิทธิสุนทร เป็นประธาน ได้กำหนดคำให้เรียกว่า ผู้สูงอายุ แทน ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๒ เป็นต้นมา ซึ่งคำนี้ให้ความหมายที่เยือกเยือก

ให้เกียรติแก่ผู้ที่ชราภาพว่าเป็นผู้ที่สูงทั้งวัยวุฒิ คุณวุฒิ และประสบการณ์^{๑๓}

สุรกุล เจนอบรม ได้กำหนดการเป็นบุคคลสูงอายุว่า บุคคลผู้จะเข้าข่ายเป็นผู้สูงอายุมีเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกัน โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ ๔ ลักษณะดังนี้

๑. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) จากจำนวนปีหรืออายุที่ปรากฏจริงตามปฏิทินโดยไม่เอาปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย

๒. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี

๓. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สติปัญญา การรับรู้และเรียนรู้ที่ถดถอยลง

๔. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) จากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานลดลงการกำหนดอายุที่เรียกว่าเป็น “คนแก่” ส่วนใหญ่ระบุว่าเมื่ออายุ ๖๐ ปีขึ้นไป แต่บางพื้นที่มีข้อพิจารณาอื่น ๆ ประกอบ เช่น ภาวะสุขภาพ บางคนอายุประมาณ ๕๐-๕๕ ปีแต่มีสุขภาพไม่แข็งแรงมีโรคภัยและทำงานไม่ไหว ผมหขาว หลังโกง ก็เรียกว่า “แก่” บางคนมีหลานก็รู้สึกว่าได้เริ่มแก่และเริ่มลดกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจลง กลุ่มผู้สูงอายุไม่ใส่ใจต่อตัวเลขอายุแต่พิจารณาตัดสินจากองค์ประกอบเช่น^{๑๔}

คำจำกัดความหรือข้อตกลงเกี่ยวกับคำว่า ผู้สูงอายุ (elderly) นั้น องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุเริ่มต้นที่เป็นมาตรฐาน เพียงยอมรับโดยทั่วไปว่าหมายถึง บุคคล หรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปฏิทินตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป ซึ่งเป็น เกณฑ์อายุเริ่มต้นเดียวกับขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุ ในกลุ่มประเทศพัฒนา

^{๑๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒), หน้า ๓๔๗.

^{๑๔} สุรกุล เจนอบรม, วิทยาการผู้สูงอายุ, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๖.

แล้ว แม้ในบางกรณีอาจไม่ได้กำหนดอย่างเป็นทางการหรือระบุชัดเจนทางกฎหมาย แต่มักถูกอ้างอิงหรือตกลงไว้ที่เกณฑ์อายุตั้งแต่ ๖๕ ปีขึ้นไป ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย กำหนดไว้หรือตกลงไว้ที่อายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป การมีอายุ ๖๐ ปี ยังเป็นการครบรอบปีนักศัตร รอบที่ ๕ และเริ่มต้นปีนักศัตรรอบที่ ๖ จากรอบปีนักศัตร ๑๒ ปี ซึ่งเป็นที่นิยมในการนับในหลาย ๆ ประเทศทางเอเชีย สำหรับบางประเทศ เช่น กลุ่มประเทศในภูมิภาคแอฟริกาถูกเสนอให้ใช้ที่เกณฑ์ อายุของบุคคล ตั้งแต่ ๕๐ ปี หรือ ๕๕ ปีขึ้นไป เนื่องจากยังมีอายุไม่ยืนยาวเท่ากับภูมิภาคอื่น ๆ ที่ผ่านมานงานเกษียณจำนวนหนึ่งได้พยายามอธิบายถึง “ลักษณะของความสูงอายุ” เกี่ยวกับความหมาย และลักษณะฟังก์ชันของการสูงอายุในมุมมองต่าง ๆ ไว้พอสมควรหากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางด้าน ร่างกายและสุขภาพ ความสูงอายุมักถูกอธิบายในเชิงลบว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงวัยที่เป็นระยะ สุดท้ายของชีวิตมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะและพัฒนาการที่ตรงข้ามกับวัยเด็ก มีแต่ความเสื่อมโทรมและสึกหรอ ซึ่งดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีสภาพร่างกายที่ผิวหนังเหี่ยวแห้ง ผมหงอกขาว ฟันสั่นคลอน ด้านสุขภาพ ที่ค่อย ๆ เสื่อมสภาพเร็วแรงน้อยลง เหนื่อยง่าย ตาฝ้าฟาง หูตึง รับกลิ่นรสได้แย่กว่าเดิม ความจาเริ่มเสื่อม เจ็บป่วยง่ายแต่หายได้ช้า และด้านจิตใจที่ขาดความมั่นใจในตนเอง กังวลง่าย เหงา เศร้าและขึ้นน้อยใจบางคนไม่ไหวร้ายและชอบแยกตัว^{๑๕}

จากลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้นัยที่มีต่อคำว่า ผู้สูงอายุ (หรือผู้ที่มีลักษณะของความสูงอายุ) มักถูกตีความในลักษณะ ความไม่มีประโยชน์ และความเสื่อมถอยด้านศักยภาพในการทำงานและการพึ่งพาตนเอง หรือมองว่าผู้สูงอายุมีลักษณะ ที่เหมือนกัน หรือที่เรียกว่ามีการให้ stereotype ผู้สูงอายุในด้านลบ จากความไม่ชัดเจนในหลักนิยามของความสูงอายุในหลายครั้งคำว่า “ผู้สูงอายุ” จึงมักถูกนำไปอ้างอิง เป็นกลุ่มคนในช่วงวัยที่ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป ควรหยุดหรือเกษียณจากการทำงาน ซึ่งท้ายที่สุดทำให้ความเข้าใจของคนในสังคมเกี่ยวกับอายุเริ่มต้นของการเป็นผู้สูงอายุถูกนำไปผูกติดกับการกำหนดเกษียณอายุจากการทำงานว่าเป็นที่เกณฑ์อายุเดียวกัน ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้นเสมอไป โดยเฉพาะในปัจจุบันที่คนมีอายุยืนยาวขึ้น มีสุขภาพและประสิทธิภาพ ในการทำงานที่ดี แต่อายุที่หยุดทำงานหรืออายุเกษียณในทางปฏิบัติกลับมีแนวโน้ม

^{๑๕} ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, การบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุในกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพโครงการประเมินการพัฒนาผู้สูงอายุในหมู่บ้านทางไกลและหมู่บ้านสร้างเสริมสุขภาพ , โดยผู้สูงอายุเป็นแกนนำปีที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อปปี้ ประเทศไทยจำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

ในช่วงอายุที่เร็วขึ้น^{๑๖}

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปี ขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิงเป็นวัยที่อยู่ในช่วงสุดท้ายของชีวิต อยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงและในลักษณะที่เสื่อมถอยทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งควรที่จะได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ

๒.๒.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

นักทฤษฎีการสูงอายุได้พิจารณากระบวนการแก่ของบุคคลว่า เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งแนวตั้งและแนวนอน ในแนวตั้งให้พิจารณาว่าร่างกายของบุคคลมีหลายระดับนับตั้งแต่โมเลกุล เซลล์ บุคคล กลุ่มคน และสังคม ส่วนแนวนอนให้พิจารณาว่าบุคคลมีคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ เป็นอยู่ (Being) พฤติกรรม (Behaving) และการกลายมาเป็น(Becoming) ปรากฏการณ์ของความสูงอายุหรือกระบวนการแก่เกิดจากปัจจัยหลายประการ ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีใด ทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีหนึ่งที่อธิบายถึงการสูงอายุอาจแบ่งได้เป็น ๓ ทฤษฎี ดังต่อไปนี้^{๑๗}

๑. ทฤษฎีทางชีววิทยา ได้อธิบายถึงกระบวนการทางสรีรวิทยาและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างของอวัยวะต่าง ๆ ของทั้งการสูญเสียความสามารถในการต้านทานโรค พบว่า ในทุกระดับของชีววิทยาดังแต่เซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ ระบบอวัยวะจะต้องมีการเสื่อมและการตายเกิดขึ้น

๒. ทฤษฎีทางจิตวิทยา เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้สูงอายุนั้น เป็นการพัฒนาและปรับตัวเกี่ยวกับสติปัญญา ความนึกคิด ความจำและการรับรู้แรงจูงใจ รวมทั้งสังคมที่อยู่อาศัย และประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคลจะผลักดันให้มีบุคลิกแตกต่างกันไป และมนุษย์จะมีช่วงการเปลี่ยนแปลง คือ ช่วงต่อของชีวิต ซึ่งล้วนแต่เป็นภาวะวิกฤตการณ์ที่บุคคลสามารถผ่านช่วงวิกฤตในชีวิตแต่ละระยะได้ดีเพียงใด ก็จะส่งผลถึงการพัฒนาบุคลิกภาพในอนาคต คือ การเป็นผู้สูงอายุด้วย

๓. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสถานะทางสังคมที่เปลี่ยนไป เพราะมนุษย์จะต้องมีการพัฒนาในแต่ละบุคคล และสิ่งแวดล้อมจะมีผลต่อการปรับตัว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจะทำให้สถานะของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลง

^{๑๖} เฉลิมพล แจ่มจันทร์, “มโนทัศน์ใหม่ของ “นิยามผู้สูงอายุ” และ “อายุเกษียณ” : ทำไมต้อง ๖๐ ปี เปลี่ยนได้หรือไม่, (แผนงานพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนามโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุและอายุเกษียณที่เหมาะสมสำหรับคนไทย: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘.

^{๑๗} พระครูปลัดจกักรพล อาจารย์สุโก (เทพา), “การดำเนินชีวิตตามแนวสังคหวัตถุ ๔ ขมรมผู้สูงอายุ อำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๗.

อย่างรวดเร็ว ทฤษฎีทางสังคมแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

๑) ทฤษฎีไร้ภาวะผูกพัน อธิบายว่าการละบทบาททางสังคม ซึ่งจะเป็นผลดีต่อทั้งสองฝ่าย คือ ได้ให้คนในวัยหนุ่มสาวที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำหน้าที่ สำหรับผู้สูงอายุเองก็จะได้เตรียมตัวรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นกระบวนการต่อเนื่องและหลีกเลี่ยงไม่ได้ และความแตกต่างในบุคลิกภาพไม่ใช่สิ่งที่สำคัญ

๒) ทฤษฎีกิจกรรม กล่าวถึง การมีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม และความพึงพอใจในชีวิต เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้นสถานะทางสังคมจะลดลง บทบาทเก่าจะถูกถอดถอนตัวออกไป ดังนั้นผู้สูงอายุควรมีกิจกรรมต่อเนื่องจากวัยที่ผ่านมา ควรพอใจในการร่วมกิจกรรม สนใจและร่วมเป็นสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุทำให้มีสุขภาพดีทั้งใจและกาย กิจกรรมจึงมีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

๓) ทฤษฎีความต่อเนื่อง ได้มาจากการนำทฤษฎีไร้ภาวะผูกพันและทฤษฎีกิจกรรมมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปใหม่เป็นทฤษฎีความต่อเนื่องที่สามารถอธิบายชีวิตที่แท้จริงของผู้สูงอายุได้ คือการที่ผู้สูงอายุจะมีความสุขในบั้นปลายชีวิตได้นั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ และรูปแบบการดำเนินชีวิตเดิมของผู้สูงอายุ เช่นผู้สูงอายุที่เคยมีบทบาทในสังคมจะมีความสุขเมื่อได้ร่วมกิจกรรมเหมือนในวัยหนุ่มสาว และผู้สูงอายุที่ไม่ชอบการเข้าร่วมสังคมมาก่อนก็จะมีความสุขในการแยกตัวอยู่ในวัยสูงอายุ การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

จากทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นนั้น ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและหน้าที่ของทุกระบบในร่างกายตามธรรมชาติ จากวัยมีใช้จากการเป็นโรค การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้สูงอายุนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางด้านพันธุกรรม โภชนาการ การพักผ่อน การออกกำลังกาย และสิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนแปลงในช่วงสุดท้ายของชีวิตที่มีลักษณะการพัฒนาก้าวไปในทางตรงกันข้ามกับวัยเด็ก ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายไปในทางเสื่อมมากกว่าในด้านการเสริมสร้าง การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระบบผิวหนัง ระบบประสาท ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ระบบการไหลเวียนของโลหิต ระบบการหายใจและระบบทางเดินอาหาร

๒. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ มักจะมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคมด้วย เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ ปัญหาการออกจากงาน ต้องสูญเสียอำนาจ บทบาทหน้าที่ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเครียด ถ้าไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ เมื่อมีวัย

สูงขึ้น พฤติกรรมของผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงไป เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้หลงลืม สับสนได้ง่าย ในวัยนี้จะต้องพบกับการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ในช่วงชีวิต คือ การขาดคู่ชีวิต ซึ่งเป็นผลทำให้ภาวะจิตใจของผู้สูงอายุได้รับการกระทบกระเทือนการอยู่โดยขาดคู่คิดจะทำให้จิตใจหดหู่ และเพื่อนฝูงวัยเดียวกันก็มักจะล้มหายตายจากไป ที่เหลือก็ขาดการติดต่อ เนื่องจากสุขภาพไม่อำนวย จึงต้องอยู่แบบเหงา ๆ ซึ่งภาวะแบบนี้ผู้สูงอายุจะท้อแท้ก็มีอารมณ์ฉุนเฉียว โกรธง่าย และอาจจะเป็นเหตุให้การทำงานของระบบต่าง ๆ อ่อนล้าลงอีกได้

๓. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยและอารมณ์ออกมามากคล้ายคลึงกัน ได้แก่

๑) สนใจตนเองมากเป็นพิเศษ

๒) แสวงจน ใจน้อย ทิฐิ มีความรู้สึกไวต่อคำพูด และเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่แสดงออกโดยการไม่พูด เจ็บแค้น

๓) สนใจกับบุคคลในทางที่จะต้องเอาใจตน

๔) รำลึกถึงเหตุการณ์ในอดีตและชอบเปรียบเทียบเสมอ

๕) มีความวิตกกังวล ทุกข์ร้อน ห่วงใยบุตรหลานและครอบครัวมาก

๖) กลัวถูกทอดทิ้ง ว้าเหว่

บังอร ธรรมศิริ กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลง ๓ ด้านด้วยกันคือการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจะมีลักษณะไปในทางเสื่อมมากกว่าการเสริมสร้าง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจจะเกี่ยวข้องกับอารมณ์และการปรับตัว และมักจะมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสังคมด้วย ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมจะเป็นลักษณะที่ผู้สูงอายุไม่สามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้ มีผลทำให้รู้สึกขาดคุณค่า ขาดความภาคภูมิใจในตัวเอง และความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละคนอาจแตกต่างกันไปบ้าง ดังนั้นควรที่จะทำความเข้าใจพื้นฐานชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในความดูแล ซึ่งครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ โดยทั่วไปความต้องการของผู้สูงอายุ พอสรุปได้ดังนี้

๑. ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการอาหาร การขับถ่าย การพักผ่อนนอนหลับ การมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมตามฤดูกาล และต้องการการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

๒. ความต้องการทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับ

นับถือ การเข้าใจ การเห็นอกเห็นใจและการให้อภัย

๓. ความต้องการทางด้านสังคม ผู้สูงอายุยังต้องการมีกิจกรรมทางสังคม เช่น การพบปะเพื่อน การร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

๔. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับตนเอง ช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมและทำบุญ รวมทั้งเป็นค่ารักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วยในทำนองเดียวกัน การตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ครอบครัวควรให้การตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุดังนี้

๑) ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย โดยดูแลเอาใจใส่เรื่องการรับประทานอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ จัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมปลอดภัย จัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้เหมาะสมตามฤดูกาล แบ่งเบาภาระเรื่องงานในบ้าน พาผู้สูงอายุไปรับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุ เช่น แวนตาไม้เท้า เครื่องช่วยฟัง เป็นต้น

๒) ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ โดยเอาใจใส่พูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรัก ความเคารพ ยกย่อง ยอมรับนับถือ ฟังผู้สูงอายุเล่าประสบการณ์ชีวิต ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น การจัดงานวันเกิด การพาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยวตามโอกาสและสถานที่ที่เหมาะสมการแสดงให้เห็นความสำคัญของวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ

๓) ตอบสนองความต้องการทางด้านสังคม โดยแสดงความยินดีที่จะพาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสมตามที่ต้องการและพยายามสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคมที่เหมาะสมตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ เช่น เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

๔) ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ โดยรับภาระค่าใช้จ่าย การดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือในด้านการเงินอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอ ไม่ควรให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาในการหาเงินเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง รวมทั้งบุตรหลานหรือครอบครัวไม่ควรเปิดประเด็นด้านการเงินกับผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีความจำกัดด้านการเงิน ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

๑. ทางด้านร่างกาย

- ความต้องการอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ การขับถ่าย
- การมีที่อยู่ที่พักอาศัย
- การมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

- การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย
- ดูแลเอาใจใส่เรื่องการรับประทานอาหารการพักผ่อนและการขับถ่าย
- จัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมปลอดภัย
- จัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้เหมาะสมตามฤดูกาล
- พาผู้สูงอายุไปรับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ

๒. ทางด้านจิตใจ

- การดูแลเอาใจใส่
- การยอมรับนับถือ
- การเห็นอกเห็นใจและการให้อภัย
- การพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรัก
- ให้ความเคารพ ยกย่อง ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ

ต้องการของผู้สูงอายุ

- การแสดงออกถึงความเข้าใจ และเอื้ออาทรกับผู้สูงอายุ ทางด้าน

สังคมการมีกิจกรรมทางสังคม

๓. ทางด้านสังคม การพาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมในครอบครัว ตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ทางด้านเศรษฐกิจค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ

๔. ทางด้านเศรษฐกิจ การดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายเท่าที่จะช่วยได้^{๓๘}

สรุปได้ว่า ความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุนั้นเป็นการดูแลผู้สูงอายุขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจ ไม่ท้อแท้ต่อการดำเนินชีวิตที่สำคัญคือการปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนและช่วยส่งเสริมชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

๒.๒.๓ บทบาทผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนไทยนั้นมีความยาวนานถ้าจะว่าไปแล้วตามประวัติการปกครองของไทยตั้งแต่โบราณมีการช่วยทำงานให้แก่ชุมชนอย่างมากมาในฤดูกาลว่างงาน และจะขอความช่วยเหลือประชาชนให้ร่วมกันพัฒนา ผู้ที่ไปขอร้องมักจะเป็นคนมีหน้ามีตา และมักจะเป็นบุคคลที่สูงอายุเป็นส่วนมากซึ่งมักจะเรียกว่าพ่อเฒ่าหรือแม่เฒ่าใช้สำหรับเรียกผู้สูงอายุทั่วไปพ่อเฒ่าแม่เฒ่าเป็นผู้มี

^{๓๘} บังอร ธรรมศิริ, ครอบครัวกับการดูแลผู้สูงอายุ, (วิชาการคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๙), หน้า ๔๗-๔๘.

บทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนโดยการไปขอร้องชาวบ้านให้ช่วยกันพัฒนา เป็นต้นว่า ขุดบ่อน้ำ สร้างถนน ศาลาวัด ชาวบ้านจะไปช่วยทำงานกันอย่างเต็มใจ พ่อเฒ่าแม่เฒ่าหรือผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีบทบาทในชุมชนสูง ซึ่งในการพัฒนาชุมชนจะต้องชักนำโน้มน้าวผู้สูงอายุให้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา และมีบทบาทในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเพราะหลักปรัชญาการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องให้ประชาชนทุกกลุ่ม ได้มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและประเทศชาติ ดังนั้นผู้สูงอายุก็เป็นกลุ่มประชาชนที่มีบทบาทสำคัญเพราะในปัจจุบันนี้ได้เพิ่มอัตราประชากรเพิ่มขึ้นมาก การพยายามโน้มน้าวชักนำผู้สูงอายุให้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยและให้ข้อเสนอแนะไว้ เช่น นิสา ชูโต ได้ศึกษาคนชราไทยและแยกประเภทของกิจกรรมที่ผู้สูงอายุควรมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นคือ กิจกรรมการเมือง ศาสนา การศึกษา ศิลปะและนันทนาการ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ผู้สูงอายุควรมีบทบาทเพิ่มขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและตัวผู้สูงอายุเอง^{๑๙}

ในการพัฒนาชุมชนย่อมมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป ในด้านต่างๆ ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านเศรษฐกิจ

ผู้สูงอายุในประเทศไทยกับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตโครงสร้างประชากรของประเทศ ไทยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับประเทศพัฒนาแล้ว และเป็นทิศทางเดียวกับ โครงสร้างประชากรของโลก ซึ่งกำลังเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ทั้งนี้จากการคาดประมาณ ประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๖) พบว่า ประชากรสูงอายุจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก ๖.๕ ล้านคนหรือร้อยละ ๑๐.๑ ของประชากรทั้งประเทศใน ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็น ๑๔.๕ ล้านคนหรือร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ การ เพิ่มขึ้นของจำนวนประชาชนผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจไทย เพราะ จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอาจจะเป็นทั้งอุปสรรคและโอกาสต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต ผู้ที่ เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจึงจำเป็นต้องเข้าใจว่า จะต้อง เตรียมการอย่างไรเพื่อรองรับผลกระทบและสร้างผลประโยชน์จากโอกาสที่อาจจะเกิดขึ้น

ผู้สูงอายุกับอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาระบบสาธารณสุขและวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ก้าวหน้า ทำให้ประชากรมี อายุขัยที่ยาวขึ้น มีการคาดการณ์ว่า อัตราส่วนของประชากรวัยทำงานต่อประชากรวัยพึ่งพิงมีแนวโน้ม ลดลงจาก ๑.๙๓ คนต่อ ๑ คนในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็น ๑.๖๔ คนในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ แนวโน้มโครงสร้าง

^{๑๙} นิสา ชูโต, คนชราไทย, (กรุงเทพฯ:สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๓-๔.

ประชากรดังกล่าวจะสร้างปัญหาทางสังคมอย่างรุนแรงในอนาคต โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่รูปแบบครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น อาจทำให้มีจำนวนผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งมากขึ้น ตลอดจนการที่ประเทศมีแนวโน้มเป็นรัฐสวัสดิการมากขึ้น อาจทำให้รัฐบาลมีภาระทางการคลังที่ต้องจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นในการดูแลและจัดสวัสดิการแก่ประชากรสูงอายุ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาเสถียรภาพทางการคลัง หรืออาจทำให้ระบบประกันสังคมล้มละลายได้

ผู้สูงอายุกับโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในอนาคต การสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจไม่จำเป็นต้องมีแรงงานจำนวนมากเสมอไป เพราะด้วยความก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้บุคคลมีผลิตภาพสูงขึ้น ธุรกิจในอนาคตอาจไม่จำเป็นต้องมีต้นทุนด้านอาคารสถานที่หรือแรงงาน แต่คนเพียงหนึ่งคนสามารถเป็นเจ้าของและดำเนินธุรกิจที่มีมูลค่าสูงได้ ในบริบททางเศรษฐกิจเช่นนี้ ผู้สูงอายุอาจจะไม่ใช่ภาระของสังคมและครอบครัวเสมอไป แต่อาจจะเป็นผู้เล่นที่มีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจในอนาคต ทั้งในฐานะของผู้ผลิตและผู้บริโภคหากพิจารณาผู้สูงอายุในฐานะผู้ผลิต เหตุปัจจัยข้างต้นทำให้ผู้สูงอายุสามารถยืดอายุการทำงานของตนให้ยาวขึ้นกว่าเดิม เพราะการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในอนาคต สามารถดำเนินการผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย ประกอบกับการให้คุณค่ากับความรู้และนวัตกรรมมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสรายได้จากการใช้พลังสมองทำงานได้มากขึ้น แม้กำลังกายจะถดถอยลงไปนอกจากนี้ การที่ประชากรวัยทำงานมีสัดส่วนลดลงเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุอาจมิใช่ปัญหา เพราะเทคโนโลยีซึ่งทำให้แรงงานมีผลิตภาพสูงขึ้น จะส่งผลทำให้ประชากรวัยทำงานสามารถสร้างรายได้ได้มากขึ้น และทำให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้น ด้วยหากพิจารณาผู้สูงอายุในฐานะผู้บริโภค จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นแสดงถึงโอกาสในการพัฒนาธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุในอนาคตส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้สูงหรือมีเงินออมจำนวนมาก และฐานผู้บริโภคที่มีขนาดใหญ่ ย่อมหมายถึง ความต้องการสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุจำนวนมากการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการขยายประกันสังคมหรือระบบบำนาญให้ครอบคลุมประชากรทั้งประเทศ และการเพิ่มเงินสมทบของผู้ประกันตนให้สูงขึ้น โดยให้ผู้ประกันตนที่มีฐานะดีจ่ายสมทบเพิ่มขึ้นมากกว่าผู้ประกันตนที่ยากจน เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีเงินประกันสุขภาพเพียงพอสำหรับการดำรงชีพในช่วงสุดท้ายของชีวิต

สรุปได้ว่า รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตของแรงงาน โดยการฝึกอบรมแรงงานอย่างต่อเนื่อง และการวางแผนลงทุนทางด้านวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลิตภาพของแรงงานและสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ เพื่อให้ประชากรวัยทำงานสามารถรับภาระ

การดูแลประชากรวัยสูงอายุได้มากขึ้น ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อรองรับผู้สูงอายุในประเทศที่มีจำนวนมากขึ้น และสร้างรายได้เข้าประเทศจากการจำหน่ายสินค้าและบริการแก่ผู้สูงอายุในต่างประเทศ^{๒๐}

๒. ด้านสังคม

บทบาททางสังคม (Social Role) หมายถึง การกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ เช่น นางอบเชยมีสถานภาพเป็นมารดาของเด็กหญิงสริน จึงมีสิทธิและหน้าที่ที่จะอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนและทำโทษบุตรสาวของตนได้ตามความเหมาะสมความสำคัญของบทบาททางสังคม เป็นกลไกช่วยจัดระเบียบทางสังคม ดังนี้

๑. ทำให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติภายใต้กรอบของสิทธิ และหน้าที่ของตน

๒. ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบ เพราะสมาชิกจะเคารพในสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่นบทบาทขัดกัน เกิดจากบุคคลบางคนมีสถานภาพหลายสถานภาพซ้อนกันในเวลาเดียวกัน ทำให้ บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบตามสถานภาพของตนต้องขัดแย้งกัน ตัวอย่างเช่น นายปรีชาเป็นครูและเป็นพ่อค้าเปิดร้านขายของชำ ได้จำหน่ายบุหรี่และสุราให้นักเรียนและนักศึกษาเป็นปกติเสมอๆ ดังนั้นการมีสถานภาพ ๒ สถานภาพซ้อนกันของนายปรีชา จึงทำให้บทบาทขัดแย้งกัน และมีผลกระทบต่อการจัดระเบียบทางสังคม จึงควรเลือกสถานภาพที่ไม่ทำให้เกิดปัญหาบทบาทขัดกัน

การควบคุมทางสังคม การควบคุมทางสังคม(Social Control) หมายถึง การดำเนินการทางสังคมโดยวิธีต่างๆ เพื่อให้สมาชิกในสังคมยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด เพื่อให้สังคมเกิดความเป็นระเบียบ

การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) คือ การปลูกฝังระเบียบวินัย เพื่อให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะเริ่มตั้งแต่บุคคลอยู่ในวัยเด็ก เพื่อให้ได้บุคลิกภาพตามแนวที่สังคมต้องการ เช่น เป็นคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ขยันและรักการทำงาน และมีความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น

^{๒๐} Krengsak chareonwongsak, ผู้สูงอายุในประเทศไทยกับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.kriengsak.com/node/๑๑๒๔> [๙ ธ.ค ๒๕๖๐].

สรุปได้ว่า ในสังคมยุคปัจจุบันนี้จะต้องอาศัยผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผู้สูงอายุถือว่าเป็นกำลังสำคัญในด้านความคิด มีประสบการณ์ความสามารถที่จะให้คำปรึกษาชี้แนะในการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนหรือสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งต่อไป

๓. ด้านการศึกษา

การศึกษา หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ทักษะและทัศนคติของคนรุ่นก่อนให้กับอนุชนรุ่นหลังของสังคม เพราะอนุชนรุ่นหลังคงไม่อาจเติบโตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ถ้าไม่ได้ดูดซับความเชื่อเกี่ยวกับโลกทัศน์ และทักษะในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาของผู้ใหญ่ก่อนที่การศึกษาจะกลายมาเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องกระทำด้วยความตั้งใจและเป็นทางการเป็นระบบ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาในสังคมปัจจุบันนี้การศึกษาเป็นศาสตร์แห่งการเรียนรู้ สมาชิกทุกคนในสังคมจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาและปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ซึ่งความจริงการเปลี่ยนแปลงนี้มีใช้ผลกระทบเฉพาะประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น หากแต่จะส่งผลกระทบต่อทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก หนุ่มสาวหรือผู้สูงอายุซึ่งมีบทบาทต่อการศึกษามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันจะเห็นได้จากระบบครอบครัวของสังคมไทยที่ว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรหลานมีความสัมพันธ์ระบบเครือญาติสูง บุตรหลานจึงได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ จึงเรียกได้ว่ามีบทบาทในการเป็นครู การศึกษาที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำปรึกษาและถ่ายทอดประสบการณ์แก่บุตรหลาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีบทบาทในการให้การศึกษทั้งในด้านครอบครัว คือ การอบรมสั่งสอนบุตรหลานและเป็นที่ปรึกษาแนะนำแก่ชุมชนอีกด้วยและสำหรับบทบาทของผู้สูงอายุในการศึกษานี้ประกอบด้วยบทบาทย่อยดังต่อไปนี้

๑. แนะนำตักเตือนเด็กที่ขาดเรียนและแจ้งผู้ปกครอง
๒. ทำนุบำรุงโรงเรียนในหมู่บ้าน
๓. รวมกลุ่มสนใจในหมู่บ้าน
๔. จัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

สรุปได้ว่า การศึกษาในสังคมปัจจุบันนี้ถือได้ว่าการศึกษาศาสตร์แห่งการเรียนรู้และเป็นสิ่งสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยหนุ่มสาว ตลอดจนถึงผู้สูงอายุก็จะมีบทบาทในการศึกษามาแต่ตั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้สูงอายุจะมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้กับบุตรหลานและชุมชน ให้คำสั่งสอนคำปรึกษา แนะนำตักเตือนแก่บุตรหลานและแก่ชุมชนอีกด้วยจึงกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุก็มีบทบาทสำคัญยิ่งทางด้านการศึกษา

๔.ด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นที่ทราบกันดีว่ามีความสำคัญที่ต้องยึดวิธีการอนุรักษ์มาดำเนินการเพื่อใช้ในการจัดระเบียบของกลุ่มคน และสังคมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้รู้ได้อธิบายแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบนพื้นฐานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า ต้องพัฒนาเพื่อความดำรงอยู่ดีของมนุษย์ ซึ่งหมายถึง การที่มนุษย์เป็นอยู่อย่างมีอิสรภาพ และสันติสุขในโลกที่เกื้อกูลการดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์นั้นต้องอาศัยความเป็นไปอย่างประสาน และเกื้อกูลกันของระบบความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบ ๓ อย่างคือ ตัวมนุษย์ สังคม และธรรมชาติแวดล้อมการพัฒนาจะเกิดควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ดีได้นั้นต้องเริ่มที่การพัฒนาคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ต้องให้เข้าใจว่ามนุษย์กับธรรมชาติต้องอยู่ร่วมกันอย่างไม่เบียดเบียนไม่ทำลายล้างเคารพในสิทธิของธรรมชาติมีความคุ้นเคย และมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ในธรรมชาติและสร้างบรรยากาศช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันโดยวิธีดังกล่าวนี้จะเป็นวิธีการที่ถูกต้องในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ที่แท้จริง^{๒๑}

ชัชพล สุนทรวงศ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้

๑. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น น้ำ ใช้เพื่อการบริโภคและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ อากาศ ใช้เพื่อการหายใจของมนุษย์และสัตว์ ดินเป็นแหล่งที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตบนบก แสงแดดให้ความร้อนและช่วยในการสังเคราะห์แสงของพืช

๒. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพจะช่วยปรับให้สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมันได้ ช่วยให้ปลาอาศัยอยู่ในน้ำที่ลึกมากๆ ได้ช่วยให้ต้นกระบองเพชรดำรงชีวิตอยู่ในทะเลทราย

๓. สิ่งมีชีวิตจะเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ หากปรับตัวไม่ได้ก็จะอพยพไปอาศัยอยู่ที่อื่น

๔. สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามการกระทำของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น เช่น เมื่อสัตว์กินพืชมีจำนวนมากเกินไป พืชจะลดจำนวนลง อาหารและที่อยู่อาศัยจะขาดแคลน เกิดการ

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: คอมฟอร์ม, ๒๕๔๒), หน้า

แก่งแย่งกันสูงขึ้น ทำให้สัตว์บางส่วนตายหรือลดจำนวนลงระบบนิเวศก็จะเข้าสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง

๕. สิ่งแวดล้อมจะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อม ในแง่ของการถ่ายทอดพลังงานระหว่าง ผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ย่อยสลาย ในแง่ของการอยู่ร่วมกันเกื้อกูลกัน หรือเบียดเบียนกัน^{๒๒}

บุญธรรม จิตไธสง กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่ง ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม พอสรุปได้ ดังนี้

๑. มนุษย์ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ (วัตถุดิบ) เพื่อการดำรงชีวิตโดยตรง เช่น ใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและนันทนาการ

๒. มนุษย์ต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องผ่อนแรง เครื่องจักร เครื่องยนต์ ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกสบายต่างๆ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งที่เป็นวัตถุดิบและเป็นเครื่องมือเครื่องใช้มีประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจอย่างมาก ทั้งในขั้นการผลิตและการกระจายการผลิต

๓. ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยในการรักษาดุลแห่งธรรมชาติให้คงอยู่อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพราะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งหลายมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีการผูกพันและเปลี่ยนแปลงไปตามกฎเกณฑ์หรือกระบวนการธรรมชาติ ซึ่งอาศัยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมโดยกระบวนการธรรมชาติทั้งการสร้าง และการทำลายไปพร้อมๆ กันเพื่อให้สิ่งแวดล้อมดำรงอยู่อย่างเหมาะสม หากธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งมีมากผิดปกติหรือลดน้อยอย่างผิดปกติ ย่อมทำให้เกิดการเสียดุลแห่งธรรมชาติและจะมีผลเสียหาย หรือกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรอย่างอื่นๆ เช่น ถ้าป่าไม้ถูกทำลายก็ส่งผลทำให้อากาศร้อน ฝนแล้ง ตลอดจนน้ำในแม่น้ำลำคลองเหือดแห้ง แต่เมื่อถึงฤดูฝน ฝนตกก็จะเกิดน้ำท่วม ดินถูกชะพังทลาย บรรดาสัตว์จะลดจำนวนลงทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ เช่น นกถูกทำลายจนเหลือจำนวนน้อยลง แมลงก็จะมีจำนวนมากขึ้นเพราะไม่มีนกทำลายและหนูก็จะไปทำลายพืชพันธุ์ธัญญาหารของมนุษย์ เป็นต้น^{๒๓}

^{๒๒} ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

^{๒๓} บุญธรรม จิตไธสง, **นันทนาการทางการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.), หน้า ๒๗.

สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกประเภทโดยมีลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกันเกี่ยวโยงกันเป็นลูกโซ่ อย่างมีความสมดุลถ้าขาดความสมดุลก็จะส่งผลเสียต่อสิ่งมีชีวิตทุกประเภทเช่นกัน การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นขั้นตอนการวางแผนและสร้างจิตสำนึกส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมปรับปรุง และแก้ไขกฎหมายการกำหนดเขตการใช้ที่ดินให้เหมาะสม การพัฒนาจะเกิดควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีได้นั้นต้องเริ่มที่การพัฒนาคนทุกด้านพฤติกรรมจิตใจและปัญญา

๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

สุธีรา นัยจันทร์ กล่าวว่า การพัฒนาทางสังคมการตั้งจิตอยู่ในคุณธรรม หมายถึง การทำงานพัฒนาที่ประกอบด้วยเหตุผลและมีธรรมเป็นบพนาภิกับสมาชิกของสังคม ซึ่งสิ่งสำคัญในการกำหนดรูปแบบของคุณธรรม คือ ศาสนา อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่สำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิตในสังคมผู้สูงอายุเป็นผู้ที่สนใจในศาสนาเพราะยอมรับกันว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทำให้จิตใจสงบเยือกเย็น ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีบทบาทในทางศาสนาพอใจในการบำเพ็ญกุศล มีการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทางศาสนามากและการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีการร่วมกิจกรรมทางศาสนา ทำให้จิตใจสงบเยือกเย็น^{๒๔}

จรัญ พรหมอยู่ ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่งช่วยให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่นและกล่าวได้ว่าช่วยให้มนุษย์มีพฤติกรรมสูงกว่าสัตว์อื่นๆ นักสังคมวิทยาสมัยแรกๆ ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ทั้งความรู้ ความเชื่อ กฎหมาย ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมนั้นได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดลักษณะของวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งต่างจากอีกสังคมหนึ่ง นอกจากนั้นวัฒนธรรมยังเป็นแบบแผนที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งบุคคลกลุ่มสำคัญในชุมชนที่ได้คงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่น คือ ผู้สูงอายุ เพราะมีบทบาทในการอนุรักษ์ ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สังคม ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องและมีการสมาคมคารวะต่อผู้สูงอายุอันเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย^{๒๕}

^{๒๔} สุธีรา นัยจันทร์, ศึกษาบทบาทครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ, (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๗.

^{๒๕} จรัญ พรหมอยู่, ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๘๘.

สรุปได้ว่า ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี เป็นแนวทางแห่งพฤติกรรมอันเกิดมาจากการเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้กันได้จึงสามารถทำให้รู้จักคิดถ่ายทอดและเรียนรู้ขบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากบุคคลผู้สูงอายุนั้นในชุมชนหรือสังคมได้ จึงทำให้ชุมชนหรือสังคมมีการพัฒนาและสืบทอด อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตนไว้ให้คงอยู่สืบต่อไป

๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ก่อนที่จะกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้นผู้วิจัยจะได้กล่าวความหมายของการพัฒนาซึ่งได้นำนิยามการจำนวนมากที่ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้เป็นจำนวนมากดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนา

ความหมายของคำว่า “พัฒนา” ในภาษาไทย มาจากคำว่า “วฑฺฒน” ในภาษาบาลี และ “วธรณ” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^{๒๖} และการพัฒนา คือ การคุ้มครอง การเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมประการหนึ่ง การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่สุดในที่ที่เราต้องการให้เกิดขึ้นในปริมาณที่เพียงพอ และการพัฒนา คือความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาหน่วยงานชุมชนหรือประเทศ คือ การทำให้สิ่งเหล่านั้นดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ได้ดียิ่งขึ้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง

ดังนั้น การพัฒนา หมายถึง กระบวนการ (Process) ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลเป้าหมายมุ่งให้เกิดความเสมอภาคและการกระจายอย่างเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนน้อยที่สุด ทั้งนี้กระบวนการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสามารถที่จะกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างบังเกิดผล^{๒๗}

สนธยา พลศรี ได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวความหมายของการพัฒนาได้ว่า

^{๒๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๘๐.

^{๒๗} ดิเรก ฤกษ์ห่วย, การพัฒนาชนบท : เน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๒.

๑. การทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้นก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง
๒. การเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ
๓. การกระจายรายได้ของบุคคลในชุมชน
๔. กระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
๕. กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบททั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
๖. กระบวนการจัดองค์การทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า
๗. การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย
๘. การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด
๙. การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม
๑๐. การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า
๑๑. การสร้างความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและระหว่างชุมชน
๑๒. การปรับปรุงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนา^{๒๘}

จากความหมายข้างต้นอาจแบ่งแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาออกได้ ๔ กลุ่มตามแนวความคิด ได้ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (Growth) คือ เป็นการเพิ่มของผลผลิตซึ่งกระทำโดยระบบสังคมร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบกระทำการ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมืองและระบบบริหาร

กลุ่มที่ ๓ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนาเป็นการเน้นถึงวัตถุประสงค์หลักถ้าเป็นการบริหารด้วยวัตถุประสงค์ (Management by objectives) คือการทำงานที่มุ่งวัตถุประสงค์เป็นหลัก กล่าวคือ การพัฒนาต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์และความต้องการที่ได้รับความเห็นชอบหรือการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

กลุ่มที่ ๔ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อไปใช้ในการดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

^{๒๘} สนธิยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, หน้า ๘.

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาจึงเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา โดยการชักชวนหรือ กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของประชากรเป้าหมาย โดยโครงการที่วางขึ้นนั้น เพื่อปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานพัฒนาต่าง ๆ อันนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่เจริญก้าวหน้า มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

๒.๓.๒ ความหมายของชุมชน

ชุมชน คือ “กลุ่มชนซึ่งรวมกันอยู่โดยมีความรู้สึกผูกพันกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติระหว่างกันมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและการรวมกันอยู่ในเขตนั้น”^{๒๙} หรือชุมชน คือ “หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยในอาณาเขตบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะโดยอาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนาเดียวกัน ก็ตามที่ทำให้แต่ละคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้นๆ และมีการกระทำกิจต่าง ๆ หลายด้านร่วมกัน เพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิก ชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปความหมายของชุมชนได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือบังคับเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความใส่ใจร่วมกันและมีผลประโยชน์คล้าย ๆ กันและมีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี หรืออีกอย่างหนึ่งก็คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง

๒.๓.๓ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นจริงอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือเป็นการจูงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยมีการวางแผน (Planned community change) ลักษณะการพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาคนให้มีความสามารถในการคิด ตัดสินใจ การกระทำ การรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนรวม^{๓๐} และยังเป็นกระบวนการ (Process) ทำงานอย่างหนึ่งและเป็นกลยุทธ์ ๆ หนึ่ง (Strategy) ซึ่งมีจุดหมายปลายทาง

^{๒๙} สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์, พัฒนาชนบทในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑), หน้า ๕๑.

^{๓๐} วิรัช เตียงหงษากุล, หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๓.

สูงสุดอยู่ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรม

ทองคุณ หงษ์พันธ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน (Community development) ไว้ ๔ ลักษณะ คือ

๑. การพัฒนาชุมชน คือการสร้างเสริมความเจริญและยับยั้งความเสื่อมของชุมชน
๒. การพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยกำลังความรู้ความสามารถของประชาชนและความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน
๓. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งชักจูง และส่งเสริมประชาชนให้มีความกระตือรือร้นสนใจที่จะเข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำการมาหากิน และสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น
๔. การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนากำ ลังความคิด และความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาอนามัยและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ อันเป็นทั้งวิธีการ และยังเป็นทั้งโครงการหรือแผนงาน อีกทั้งขบวนการอยู่ในตัวเสร็จ ซึ่งในหลักการดังกล่าว ก็เพื่อการพัฒนาให้คนในชุมชนมีคุณภาพคุณธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมด้วยกัน

๒.๓.๔ จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ดำเนินแบบต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลักเพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรต่อไป จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

๑. มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน จากสภาพหรือสถานการณ์อันเก่าแก่ให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และมีความคิดก้าวหน้าต่อไป
๒. มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความสำนึก ในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชนรู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน
๓. มุ่งที่จะให้ประชาชน มีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการทำงานกิจกรรม รับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติในที่สุด
๔. มุ่งที่จะให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหา

ของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือกันทำเอง^{๓๑}

จากความมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน สรุปได้ว่า เป็นความมุ่งหมายให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีการศึกษาเป็นพื้นฐาน พัฒนาคุณธรรมนำผลผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ช่วยกันรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนก็คือ การพัฒนาคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดี จุดมุ่งหมายของการพัฒนาก็จะยั่งยืนต่อไป

๒.๓.๕ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development: SD) เริ่มต้นจากการประชุมสหประชาชาติ ครั้งที่ ๒ ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ในปี ๑๙๙๒ (๒๕๓๕) ประเทศสมาชิกต่างๆประชุมร่วมกันในหัวข้อว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Environment and Development) และได้เห็นชอบให้ประกาศหลักการแห่งสิ่งแวดล้อม และแผนปฏิบัติการ ๒๑ (Agenda ๒๑) สำหรับทศวรรษ๑๙๙๑-๑๙๙๙ และศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อเป็นแผนแม่บทของโลกสำหรับการดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และในเวลาต่อมาได้มีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) จำนวน ๘ เป้าหมาย ครอบคลุมระยะเวลา ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๓ -๒๕๕๘) อาทิ การขจัดความยากจนและความหิวโหย การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและบทบาทสตรี และการรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ปัจจุบัน MDGs ได้สิ้นสุดลงแล้ว โดยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในหลายประเทศ เช่นเดียวกับประเทศไทย และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนา องค์การสหประชาชาติจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาขึ้นใหม่โดยอาศัยกรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน เรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ทั้งนี้ เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๕๘ นายกรัฐมนตรีของไทยพร้อมคณะ เข้าร่วมประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ ๗๐ พร้อมกับผู้นำจากประเทศสมาชิก ๑๙๓ ประเทศ หัวข้อการประชุมในครั้งนั้นคือ การพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมกันนี้ผู้นำจากประเทศสมาชิกเหล่านี้ได้ร่วมรับรอง ร่างเอกสารเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนหลังปี ๒๐๑๕

^{๓๑} สุเทพ เชาวลิติ, **หลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๓-๒๔.

Sustainable Development Goals ที่เรียกว่า Transforming Our World: the ๒๐๓๐ Agenda for Sustainable Development (การปรับเปลี่ยนโลกของเรา: วาระ ๒๐๓๐ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน)

สำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ใน ๑๕ ปีข้างหน้าที่จะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาของประชาคมโลก ตั้งแต่เดือนกันยายน ปี ๒๕๕๘ ถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๗๓ ครอบคลุมระยะเวลา ๑๕ ปี โดยประกอบไปด้วย ๑๗ เป้าหมาย (Goals) ๑๖๙ เป้าประสงค์ (Targets) โดยเป้าหมายต่างๆ ประกอบด้วย

เป้าหมายที่ ๑ จัดความยากจนในทุกรูปแบบ ทุกที่

เป้าหมายที่ ๒ จัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการ และสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๓ สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพ และส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย

เป้าหมายที่ ๔ สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๕ บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง

เป้าหมายที่ ๖ สร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้ และมีการบริหารจัดการน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๗ สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่ย่อมเยา และยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๘ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุม และการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ ๙ สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายที่ ๑๐ ลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ ๑๑ ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ความต้านทาน และยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๒ สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๓ ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพ

ภูมิอากาศและผลกระทบ

เป้าหมายที่ ๑๔ อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอื่นๆ อย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ ๑๕ ปกป้อง พื้นฟู และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งการเสื่อมโทรมของดิน และฟื้นฟูสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ ๑๖ สนับสนุนสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดให้มีการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับทุกคน และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและมีความครอบคลุมในทุกระดับ

เป้าหมายที่ ๑๗ เสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๓๒}

๒.๓.๖ ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นการนำวิธีการพัฒนามาใช้ในชุมชนวิธีการหนึ่ง เช่นเดียวกับการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาการเมือง การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเกษตร การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งมีปรัชญา แนวความคิด หลักการ วิธีการและแนวทางปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง การพัฒนาชุมชนจึงแตกต่างออกไปจากการพัฒนาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น การพัฒนาที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงไม่ใช่การพัฒนาชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเนื้อหาของการพัฒนาชุมชนมีขอบข่ายกว้างขวาง จึงได้จัดแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ความเป็นมา ปรัชญา แนวความคิด ความหมายลักษณะ องค์ประกอบ เป้าหมาย และการพัฒนาด้านอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) มีที่มาจากคำว่า "การศึกษามวลชน" (Mass Education) โดยได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ อันเป็นผลมาจากรายงานเกี่ยวกับการศึกษามวลชนในสังคมแอฟริกา (Mass Education in African Society) ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายการศึกษา ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศไทย ได้นำเสนอต่อรัฐบาล เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๔ รายงานฉบับนี้เสนอแนะให้รัฐบาลประเทศไทย กำหนดนโยบายการ

^{๓๒} พิชรินทร์ อรุณรติยากร, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thailcidatabase.net/index.php/menu-article/sustainable-development-goals-sdgs> [๒๘ ต.ค. ๒๕๖๐].

ปกครองอาณานิคมให้ทวีปแอฟริกา ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ร่วมควบคุมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง เพื่อสร้างความรัก ความศรัทธา และความจงรักภักดีแก่ประชาชน ซึ่งเป็นลักษณะของการพัฒนาชุมชน แต่ไม่ได้รับความนิยมมากนักเพราะคำว่า "มวลชน" มีความหมายไปในทางการเมืองมากเกินไป และคำว่า "การศึกษา" ในประเทศต่างๆ ก็ให้ความหมายได้หลายประเด็น เมื่อแปลความหมายเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศ ก็อาจจะมี ความแตกต่างกันและเกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ คำว่า "การพัฒนาชุมชน" ถูกนำมาใช้แทนคำว่า "การศึกษามวลชน" เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ โดยที่ประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญเรื่อง การบริหารและการปกครองประเทศในทวีปแอฟริกา (African Administration) ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ หลังจากนั้นก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากเหตุผลหลายประการคือ

๑) การพัฒนาชุมชนเป็นคำกลางๆ ที่ทุกประเทศสามารถนำไปใช้ได้ ไม่ว่าประเทศนั้นจะปกครองด้วยระบอบใดและใช้เศรษฐกิจระบบใด เพราะทุกประเทศมีชุมชน และการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ

๒) คำว่า "การพัฒนาชุมชน" เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง แล้วประเทศที่เป็นเจ้าของอาณานิคม โดยเฉพาะประเทศอังกฤษได้พยายามแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้บริหารและปกครองดินแดนในอาณานิคมของตนเองการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อย่างได้ผล จึงทำให้ได้รับความนิยมมากขึ้น

๓) หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศอาณานิคมที่ถูกปกครองโดยประเทศอื่นเกิดความตื่นตัวเรื่องอิสรภาพในการปกครองตนเอง จึงเกิดประเทศเอกราชใหม่ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมากประเทศเหล่านี้ ยังด้อยพัฒนาหลังในด้านต่างๆ จึงนำวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ในการพัฒนาประเทศ

๔) ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักเศรษฐศาสตร์กำหนดคำว่า "การพัฒนา" ขึ้นใช้และได้รับความนิยมแพร่หลายในระดับหนึ่งแล้ว หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นักวิชาการสาขาอื่นๆ โดยเฉพาะนักสังคมวิทยาได้ให้ความสนใจกับการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างจริงจัง ทำให้ การพัฒนาชุมชนแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

๕) องค์การสหประชาชาติยอมรับและสนับสนุน หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่างๆ ประสบปัญหาจากภัยของสงครามและผลต่อเนื่องจากการเรียกร้องเอกราช และการแยกตัวของประเทศอาณานิคมดังกล่าวมาแล้ว องค์การสหประชาชาติจึงนำวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ แก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้การพัฒนาชุมชนมีความเป็นสากล คือ ใช้กันทั่วไปทุกประเทศ โดยได้กำหนดความหมาย

หลักการ และวิธีการของการพัฒนาชุมชนขึ้นใช้ร่วมกันทั้งยังกำหนด "ทศวรรษแห่งการพัฒนา" ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๖๙ ขึ้นเป็นครั้งแรกและยังให้ปี ค.ศ. ๑๙๗๐-๑๙๗๙ เป็น "ทศวรรษที่สองแห่งการพัฒนา" ติดต่อกันอีกด้วย นับเป็นการสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนแพร่หลายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

๖) หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่างๆ ในโลกแบ่งตามอุดมการณ์ และลัทธิทางการเมืองและเศรษฐกิจออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มเสรีประชาธิปไตย กับกลุ่มสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ทั้งสองกลุ่มต่างแข่งขันกันพัฒนาประเทศอุดมการณ์และวิธีการของตน มีแผนและโครงการพัฒนาที่ชัดเจน ที่สำคัญ คือ ได้นำเอาวิธีการพัฒนาชุมชนไปใช้ในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตย ซึ่งนำโดยประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีปรัชญาและแนวความคิดในเรื่องการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ซึ่งตรงกับปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน จึงสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น^{๓๓}

ความหมายของการพัฒนาชุมชน

พัฒน์ บุญรัตนพันธุ์ กล่าวว่า "การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการ อย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ยั่วยุ และส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทเกิดความคิดสร้างสรรค์ และเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการดูแลตนเองตามระบบประชาธิปไตย" การพัฒนาชุมชนจึงเป็นงานที่ลงมือ ทำกับคนสร้างอุดมการณ์สร้างค่านิยม ทศนคติของคนให้ตระหนักถึง "การพัฒนาตนเอง" ด้วยวิธีการกระตุ้นเตือน ยั่วยุให้ประชาชนลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาด้วยตัวของประชาชน^{๓๔}

สุเทพ เชาวลิท กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาความคิด และความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมมือกันระหว่าง "เจ้าหน้าที่ของรัฐ" กับ "ประชาชน"และระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย และขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศในการปกครองในระบบประชาธิปไตย ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนว่า "อยู่ที่ความร่วมมือกัน" ระหว่างรัฐกับประชาชน และประชาชนด้วยกันเอง การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องยืนอยู่บนพื้นฐานของประชาชนในชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับในภาคประชาชนด้วยกันเอง แม้จะมี "ทุนทางสังคม" อยู่ค่อนข้างมาก แต่สิ่งที่ขาดแคลนเป็นอย่างยิ่งคือ"เงิน เทคโนโลยี" รัฐบาลจึงควร เข้าไปช่วยเหลือในสิ่งที่

^{๓๓} กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

^{๓๔} พัฒน์ บุญรัตนพันธุ์, **การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๑.

ประชาชนขาดอยู่^{๓๕}

सानิตย์ บุญชู กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการ (Movement) ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนด้วยตนเอง แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่ม ก็ให้ใช้ "เทคนิคกระตุ้นเตือน" ให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นจนดูเหมือนว่า "ความร่วมมือของประชาชนต้องงานพัฒนาชุมชน" เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้เด็ดขาดและต้องอาศัย "การกระตุ้นเตือน" เป็นระยะๆ ขาดไม่ได้เช่นกัน เพื่อให้ประชาชนเกิดการพัฒนาลูกต่อเนื่อง^{๓๖}

สุวิทย์ ยี่งวรพันธุ์ กล่าวว่า "การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้น เตือน ยั่วยุและส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และเข้าร่วมมือในการดำเนินงานปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเอง และเสริมสร้างท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามระบบประชาธิปไตย"^{๓๗}

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี กล่าวว่า "การพัฒนาชุมชน หมายถึง การวางแผนเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การอนามัย และการเมืองการปกครอง" โดยเฉพาะมองความสำคัญของ "อนามัย" ซึ่งจะมองไปที่ "คุณภาพชีวิต" ของผู้คนในชุมชนนั้นๆ^{๓๘}

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่จะต้องทำต่อเนื่องกันอย่างมีระบบ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จำเป็นต้องใช้เวลาและจำต้องอาศัยกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้อง กระทำอย่างรีบร้อน เพื่อให้การพัฒนาไปถึงประชาชนอย่างแท้จริงและเพื่อให้ "ทิศทางการพัฒนา" เป็นไปโดยถูกต้องตามหลักวิชา โดยการพัฒนาที่มีเป้าหมายหลักอยู่ที่ "การพัฒนาคน" ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากยิ่งกว่าการพัฒนาอื่นๆ ไปหลายเท่า^{๓๙}

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อการกระตุ้นเตือนยั่วยุ และส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทเกิดความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาชุมชนเป็นการมุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและควรเป็น

^{๓๕} สุเทพ เชาวลิขิต อ่างใน สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, หน้า ๑๘.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

^{๓๘} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๖๐.

^{๓๙} ไพรัตน์ เดชะรินทร์, การบริหารงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๑๓.

ความคิดริเริ่มประชาชนด้วย แต่ถ้าพวกประชาชนไม่รู้จักคิดริเริ่ม ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่ม ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง การทำงานพัฒนาชุมชนต้องร่วมมือกับประชาชนอย่างจริงจังโดยดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากที่สุด โดยเฉพาะในขั้นตอนของการร่วมคิด ร่วมทำนั้นถือว่าสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่า งานพัฒนาชุมชน นั้นเป็นงานของเราซึ่งเขาจะเกิดความสำนึกที่จะสานต่อโครงการให้ยั่งยืนไป ซึ่งการพัฒนาชุมชน จะทำให้ชุมชนเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครองขนบธรรมเนียมประเพณี และอนามัย เมื่อชุมชนเกิดการพัฒนาและความเป็นอยู่ดีขึ้นก็จะส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

๒.๔ กฎหมายและนโยบายด้านผู้สูงอายุ

๒.๔.๑ นโยบายความมั่นคงของชีวิตและสังคม

นโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลด้านผู้สูงอายุในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยมีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีดังต่อไปนี้ นโยบายเร่งด่วนที่เริ่มดำเนินการในปีแรกยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ สร้างสมดุลและความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพให้แก่ระบบเศรษฐกิจมหภาค จัดให้มีเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ ๖๐-๖๙ ปี จะได้รับ ๖๐๐ บาท อายุ ๗๐-๗๙ ปีจะได้รับ ๗๐๐ บาท อายุ ๘๐-๘๙ ปี จะได้รับ ๘๐๐ บาท และอายุ ๙๐ ปีขึ้นไป จะได้รับ ๑,๐๐๐ บาทซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในหมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๘๐ (๑)

และนโยบายหลักในการบริหารประเทศภายในช่วงระยะเวลา ๔ ปี นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต นโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตั้งแต่ในช่วงตั้งครรภ์ วัยเด็ก วัยเจริญพันธุ์ วัยบรรลุนิติภาวะ วัยชราและผู้พิการ สนับสนุนโครงการส่งเสริมเยาว์ปัญญาของเด็ก และให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ฝึกอบรม ผู้ปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน สนับสนุนโครงการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมสุขภาพสตรีเพื่อดูแลสุขภาพของสตรีและเด็กอย่างบูรณาการทั่วประเทศ รวมทั้งเผยแพร่ให้ความรู้และดูแลป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และลดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี สนับสนุนโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและผู้พิการเพื่อดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยให้เข้าถึงการบริการอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณภาพ และเป็นธรรมรวมทั้งให้มีระบบการฟื้นฟูสุขภาพในชุมชน จัดการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อเผยแพร่ความด้านสุขภาพผ่านสื่อแขนงต่างๆ อย่างเป็นระบบ

เสริมสร้างให้ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยการจัดตั้งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่างๆ สำหรับรองรับผู้สูงอายุและคนพิการ สร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ พัฒนาบริการสุขภาพอนามัย ให้การสงเคราะห์ จัดการศึกษา จัดสวัสดิการ รวมถึงหา

อาชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูง สมควรให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมืองสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในหมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๘๐ (๑) (๒)

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความใน (๕) ของมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(๕) กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการพิจารณาอนุมัติการจ่ายเงินเพื่อการคุ้มครอง การส่งเสริม การสนับสนุน และการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุตามมาตรา ๒๐ (๒)”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความใน (๑๑ป ของมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “(๑๑) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความใน (๒) ของมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(๒) พิจารณาอนุมัติการจ่ายเงินเพื่อการคุ้มครอง การส่งเสริม การสนับสนุน และการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุทั้งนี้ตามที่ระเบียบคณะกรรมการกำหนด”^{๔๐}

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) (อ้างถึงผลงานดำเนินงาน พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔, คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ) เป็นคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๔ ของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยมีองค์ประกอบคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นผู้แทนจากส่วนราชการ สถาบันการศึกษา และองค์กรสาธารณะประโยชน์ จำนวน ๒๘ คน โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์สิทธิเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นเลขานุการและผู้อำนวยการสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติมีภารกิจหลักในการประสานและดำเนินการผลักดันการดำเนินงานตามนโยบายด้านผู้สูงอายุองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติมีทั้งหมด ๙ คณะประกอบด้วย

^{๔๐} พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓

คณะอนุกรรมการจัดกิจกรรมเนื่องในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ

คณะอนุกรรมการดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

คณะอนุกรรมการผลักดันระบบการออมเพื่อวัยสูงอายุแห่งชาติ

คณะกรรมการบูรณาการขยายผลการดำเนินงานอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน

คณะอนุกรรมการด้านการประชาสัมพันธ์

คณะอนุกรรมการบูรณาการโครงการนำร่องการจัดตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

ในชุมชน

คณะอนุกรรมการติดตามการดำเนินการตามนโยบายและแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

คณะอนุกรรมการติดตามสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖

คณะอนุกรรมการเพื่อผลักดันและขับเคลื่อนประเด็นการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้มีการประชุม กผส. รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖ ครั้ง โดยได้มีการผลักดันนโยบายด้านผู้สูงอายุที่สำคัญ ดังนี้

๑) การผลักดันการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอย่างถ้วนหน้า (ยกเว้นผู้สูงอายุที่ได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ) จำนวน ๕๐๐ บาทต่อเดือน นับตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๕๕๒ เป็นต้นมา

๒) การจัดตั้งคณะอนุกรรมการจัดงานวันผู้สูงอายุแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มีองค์ประกอบจำนวน ๓๕ คน โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและแสดงปาฐกถาพิเศษในพิธีวันเปิดงานผู้สูงอายุแห่งชาติ ในวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๒ ณ อาคารทันเดอร์โดม สถานีกีฬาเมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี โดยในวันงานดังกล่าวได้มีการมอบเกียรติบัตร เข็มกลัดทองคำ และเงินสดจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นรางวัลสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ให้แก่ศาสตราจารย์ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา

๓) การขยายสิทธิผู้สูงอายุในเรื่องการช่วยเหลือค่าจัดการศพสำหรับผู้สูงอายุที่เสียชีวิตทุกราย ๆ ละ ๒,๐๐๐ บาท นับตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๕๒ เป็นต้นมา

๔) การดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดทำโครงการสร้างระบบการติดตามและประเมินผลแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (๒๕๔๕-๒๕๖๔) ร่วมกับวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ศึกษาและประเมินผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุตามยุทธศาสตร์ มาตรการ และตัวชี้วัดตามแผนผู้สูงอายุฯ ซึ่งผลการศึกษาจะนำไปสู่การปรับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้มีมติมอบหมายให้คณะอนุกรรมการติดตามการดำเนินการตามนโยบายและแผนผู้สูงอายุ กำหนดขั้นตอน และกระบวนการในการปรับแผนผู้สูงอายุฯ โดยใช้ผลการศึกษาประเมินโครงการ

ดังกล่าวเป็นฐานในการปรับแผนผู้สูงอายุฯ และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม

๕) การดำเนินการของคณะอนุกรรมการผลักดันระบบการออมเพื่อวัยสูงอายุแห่งชาติโดย คณะอนุกรรมการผลักดันระบบการออมเพื่อวัยสูงอายุแห่งชาติ ภายใต้คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยมีกระทรวงการคลังเป็นเจ้าภาพได้นำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นโครงการกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ (กอช.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีระบบการออมเพื่อการชราภาพที่มีความครอบคลุมทั่วถึงแรงงานทุกคน สร้างความเท่าเทียม และเป็นธรรมในการดูแลจากภาครัฐ สร้างความมั่นคงในวัยชรา และมีกองทุนเพื่อลดภาระรัฐบาลในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพ

๖) การเสนอรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ต่อคณะรัฐมนตรี พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๙(๑๐) กำหนดให้คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ซึ่ง คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติโดยคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้เสนอรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และคณะรัฐมนตรีได้ทราบแล้ว เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ เลขานุการ และผู้อำนวยการสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็น ผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติมีภารกิจหลักในการประสานและดำเนินการ ผลักดันการดำเนินงานตามนโยบายด้านผู้สูงอายุแห่งชาติ

๒.๕ แนวคิดและการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

ภาวะประชากรสูงอายุเป็นแนวโน้มที่สำคัญที่สุดของศตวรรษที่ ๒๑ ภาวะดังกล่าวมีความสำคัญและส่งผลกระทบอย่างมากต่อทุกด้านของสังคม ทั่วโลกนี้ มีผู้ฉลองวันเกิดอายุครบ ๖๐ ปี วินาทีละ ๒ คน รวมแล้วปีละเกือบ ๕๘ ล้านคน โดยที่ ๑ ใน ๙ ของประชากรโลกมีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปี ขึ้นไป และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มเป็น ๑ ใน ๕ ภายในปี ๒๐๕๐ ภาวะประชากรสูงวัยกำลังจะเป็นปรากฏการณ์ที่ละเลยไม่ได้อีกต่อไปเอกสารฉบับนี้ “สูงวัยในศตวรรษที่ ๒๑^{๔๑}: การเฉลิมฉลองและความท้าทาย (Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge)” วิเคราะห์สถานการณ์ของผู้สูงอายุในปัจจุบันและทบทวนความก้าวหน้าทางนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลประเทศต่างๆ รวมทั้งผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Madrid International Plan of Action on Ageing) เพื่อสนองตอบต่อโอกาสและสิ่งท้าทายของโลกแห่งผู้สูงวัย นับตั้งแต่การประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุครั้งที่สองเป็นต้นมา เอกสารฉบับนี้ได้ยกตัวอย่างโครงการใหม่ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการกับประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุและเรื่องของผู้สูงอายุเป็นกังวลในรายงานยังได้ระบุถึงช่องว่างและให้คำแนะนำถึง

^{๔๑} กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) อาคารสหประชาชาติ ชั้น ๔ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ apro@unfpa.org www.unfpa.org [๑๒ ก.พ. ๒๕๖๑]

แนวทางเพื่อสร้างความมั่นใจว่าจะมีสังคมเพื่อคนทุกวัย ซึ่งทั้งคนหนุ่มสาวและผู้สูงอายุได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาและได้รับประโยชน์จากงานพัฒนานั้นลักษณะเฉพาะของรายงาน คือมีการสะท้อนความคิดจากผู้สูงอายุหญิงชายทั่วโลกผ่านการสัมภาษณ์และการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นรายงานฉบับนี้ เกิดจากการประสานความร่วมมือของหน่วยงานสหประชาชาติกว่า ๒๐ หน่วยงาน และองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ที่ทำงานด้านประชากรสูงวัยจากรายงานฉบับนี้เห็นได้ว่ามีความคืบหน้าที่สำคัญเกิดขึ้นในหลายประเทศที่รับนโยบาย กลยุทธ์ แผน และกฎหมายใหม่ว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุไปใช้ แต่ยังคงมีเรื่องที่ต้องดำเนินการอีกมากเพื่อให้ครอบคลุมตามแผนแมตริคและเติมเต็มศักยภาพของสังคมผู้สูงวัย

ภาวะประชากรสูงวัยกำลังเกิดขึ้นในทุกภูมิภาคและในประเทศที่มีการพัฒนาต่างระดับกันไป ภาวะดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุดในประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งในประเทศที่มีประชากรหนุ่มสาวมาก ในจำนวน ๑๕ ประเทศที่มีประชากรสูงอายุมากกว่า ๑๐ ล้านคน มี ๗ ประเทศที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาการมีประชากรสูงอายุมากถือเป็นชัยชนะของการพัฒนาเนื่องจากการมีอายุยืนยาวมากขึ้นเป็นผลสำเร็จที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของมนุษยชาติ คนมีชีวิตรอดยืนนานขึ้นเพราะมีการปรับปรุงภาวะโภชนาการ สุขาภิบาล มีความก้าวหน้าทางการแพทย์ การดูแลสุขภาพ การศึกษา และความ เป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจปัจจุบันนี้ ใน ๓๓ ประเทศ มีอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ๘๐ ปี ทั้งที่เมื่อ ๕ ปีก่อนมีเพียง ๑๙ ประเทศเท่านั้นที่มีอายุคาดเฉลี่ยเท่านี้ หลายคนได้อ่านรายงานฉบับนี้มีอายุ ๘๐ ปี ๙๐ ปีหรือ ๑๐๐ ปีเข้าไปแล้ว ปัจจุบันนี้ มีเพียงประเทศญี่ปุ่นเท่านั้นที่มีประชากรสูงอายุถึงร้อยละ ๓๐ แต่พอสิ้นปี ๒๐๕๐คาดว่าจะมี ๖๔ ประเทศที่ร่วมขบวนเดียวกับญี่ปุ่น คือ มีประชากรสูงอายุมากกว่าร้อยละ ๓๐ โอกาสที่การเปลี่ยนแปลงทางประชากรมอบให้นั้นไร้ขีดจำกัดพอๆ กับคุณูปการที่ประชากรสูงวัยซึ่งมีความเข้มแข็งทางสังคม เศรษฐกิจ มีความมั่นคง และสุขภาพดี สามารถให้แก่สังคมได้ภาวะประชากรสูงวัยยังนำความท้าทายทางสังคมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมาอย่างปัจเจกบุคคล ครอบครัวสังคม และประชาคมโลกด้วย ดังที่นายบันคีมุนเลขาธิการสหประชาชาติชี้ให้เห็นในหน้าบทนำของรายงานว่า “นัยทางสังคมและเศรษฐกิจของปรากฏการณ์นี้ลึกซึ้งกว้างไกล เกินขอบเขตของผู้สูงอายุคนหนึ่งและครอบครัวที่ใกล้ชิด ส่งผลต่อสังคมวงกว้างและประชาคมโลก แบบที่ไม่เคยมีมาก่อน” ด้วยเหตุนี้เราจึงเลือกที่จะจัดการกับปัญหาท้าทายและเพิ่มโอกาสสูงสุดให้ผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อันเป็นตัวกำหนดว่าสังคมจะเก็บเกี่ยวประโยชน์จากการปันผลของช่วงชีวิตที่ยืนยาวขึ้น (longevity dividend) ได้หรือไม่ประเทศที่มีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากกว่ากลุ่มอายุอื่นนั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงมีความกังวลถึงความสามารถของแต่ละสังคมที่จะจัดการกับประเด็นที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากรดังกล่าวเพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงประชากรและคว้าโอกาสที่เกิดจากภาวะประชากรสูงวัย รายงานฉบับนี้จึงเรียกร้องให้หาแนวทาง

ใหม่ในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมแรงงาน ความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น คนขึ้น โดยมีพันธสัญญาทางการเมืองที่เข้มแข็งมาเกื้อหนุน รวมทั้งมีข้อมูลที่หนักแน่นตลอดจน ฐานความรู้ที่เป็นหลักประกันว่าจะมีการบูรณาการภาวะประชากรสูงวัยทั่วโลกเข้าไว้ใน กระบวนการพัฒนาภาพใหญ่ด้วย ประชาชนทุกหนทุกแห่งต้องสูงวัยอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคง ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขท่ามกลางความตระหนักรู้อย่างเต็มที่ในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ ขึ้นพื้นฐานทุกประการ การมองทั้งโอกาสและความท้าทายเป็นสูตรความสำเร็จที่ดีที่สุดในโลกแห่งผู้สูง วัย

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอายุ (The ageing transformation)

ประชากรจะถูกจำแนกว่าสูงอายุเมื่อผู้สูงอายุมีส่วนสูงกว่าประชากรกลุ่มอายุอื่น อัตรา การเจริญพันธุ์ที่ลดลงและการมีอายุยืนยาวขึ้นในวัยสูงอายุนำไปสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุยุคาคดเฉลี่ย เมื่อแรกเกิดของทั้งโลกนี้เพิ่มขึ้นสูงอย่างมากระหว่างปี ๒๐๑๐ - ๒๐๑๕ อายุคาดเฉลี่ยอยู่ที่ ๗๘ ปี ใน ประเทศที่พัฒนาแล้ว และ ๖๘ ปี ในประเทศกำลังพัฒนาภายในปี ๒๐๔๕ - ๒๐๕๐ คาดว่าทารกเกิด ใหม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ ๘๓ ปีในประเทศพัฒนาแล้ว และ ๗๔ ปี ในประเทศกำลังพัฒนาเมื่อปี ๑๙๕๐ มีประชากรที่อายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไปในโลกนี้ ๒๐๕ ล้านคน ในปี ๒๐๑๒ จำนวนผู้สูงอายุ เพิ่มขึ้นเป็นเกือบ ๘๑๐ ล้านคน และคาดว่าจะถึง ๑ พันล้านในอีกไม่ถึง ๑๐ ปีข้างหน้า และเพิ่มเป็น ๒ เท่าภายในปี ๒๐๕๐ คือถึง ๒ พันล้านคน โดยแต่ละภูมิภาคก็จะมี ความต่างกันชัดเจน อย่างเช่น ในปี ๒๐๑๒ ร้อยละ ๖ ของประชากรในแอฟริกามีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป เปรียบเทียบกับร้อยละ ๑๐ ใน ละตินอเมริกาและแถบคาริบเบียน ร้อยละ ๑๑ ในเอเชีย ร้อยละ ๑๕ ในโอเชียเนีย ร้อยละ ๑๙ ใน อเมริกาเหนือ และร้อยละ ๒๒ ในยุโรปภายในปี ๒๐๕๐ คาดว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรในแอฟริกา จะมีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเปรียบเทียบกับร้อยละ ๒๔ ในเอเชีย ๒๔ ในโอเชียเนีย ๒๕ ในละตินอเมริกา และคาริบเบียน ๒๗ ในอเมริกาเหนือ ๓๔ ในยุโรป โดยที่ทั่วโลกมีผู้หญิงเป็นประชากรส่วนใหญ่ของ ผู้สูงอายุ ปัจจุบันนี้สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป หญิง : ชาย อยู่ที่ ๑๐๐ : ๘๔ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๘๐ ปีขึ้นไป หญิง : ชายอยู่ที่ ๑๐๐ : ๖๑ ผู้ชายและผู้หญิงมีประสบการณ์ในวัย สูงอายุที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ทางเพศสภาพกำหนดวิถีชีวิตตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยสูงอายุ มีอิทธิพลต่อ การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาส พร้อมทั้งมีผลกระทบที่ต่อเนื่องและสะสมในหลายสถานการณ์ ผู้สูงอายุหญิงมักเสี่ยงมากกว่า ทั้งในเรื่องการถูกเลือกปฏิบัติ การหางานทำและการเข้าถึงบริการ สุขภาพ การถูกล่วงละเมิด การถูกปฏิเสธสิทธิในการครอบครองและรับมรดกในทรัพย์สิน ขาดรายได้ ขึ้นต่ำและความมั่นคงทางสังคม แต่ผู้สูงอายุชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเกษียณ ก็อาจมีความเสี่ยงได้ เช่นกัน เนื่องจากเครือข่ายความช่วยเหลือทางสังคมอ่อนแอลง และอาจถูกเอาเปรียบล่วงละเมิดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการล่วงละเมิดทางการเงินความแตกต่างดังกล่าวนี้มีนัยที่สำคัญสำหรับการวางแผน

นโยบายและโครงการ คนในวัยผู้สูงอายุไม่ใช่กลุ่มที่เป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด จึงไม่สามารถใช้นโยบายแบบเหมารวมได้ข้อสำคัญคืออย่าสร้างมาตรฐานเดียวให้กลุ่มผู้สูงอายุ แต่ต้องยอมรับว่าประชากรสูงอายุมีความหลากหลายเช่นเดียวกับกลุ่มอายุอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น ในแง่ของอายุ เพศชาติพันธุ์ การศึกษา รายได้และสุขภาพ ผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มเช่น กลุ่มที่ยากจน กลุ่มผู้หญิง ผู้ชาย กลุ่มที่สูงอายุที่สุดกลุ่มชนพื้นเมือง ผู้ไร้การศึกษา อยู่ในเมืองหรือในชนบทต่างมีความต้องการที่จำเป็นและความสนใจแตกต่างกันออกไป จึงต้องจัดการกับปัญหาด้วยโครงการและการแก้ปัญหาที่ออกแบบให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มไป

การประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุครั้งที่ ๒ (The Second World Assembly on Ageing ๒๐๐๒)

การประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุครั้งที่ ๒ จัดขึ้นที่กรุงแมดริด ประเทศสเปน เมื่อปี ๒๐๐๒ เพื่อรับมือกับปัญหาท้าทายของภาวะประชากรสูงอายุ ได้มีการลงมติยอมรับแผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุแมดริดซึ่งเน้นที่การทำให้เรื่องของผู้สูงอายุเป็นประเด็นหลักในงานพัฒนา การมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดีต่อเนื่องไปจนล่วงสู่วัยสูงอายุ และสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและเอื้ออำนวยแผนแมดริด เรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ นโยบายและการปฏิบัติ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้สูงอายุจะไม่ถูกมองเป็นเพียงผู้รับสวัสดิการ แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการพัฒนาและได้รับการเคารพสิทธิ รายงานเรื่องสูงวัยในศตวรรษที่ ๒๑: การเฉลิมฉลองและความท้าทาย ได้จากการทบทวนและประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามแผนแมดริดฯ ครบรอบ ๑๐ ปี ผลการค้นพบที่สำคัญของรายงานฉบับนี้ คือ ผลผลิตภาพและผลงานอันเหลือเชื่อของผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป ในฐานะ ผู้ดูแล ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง อาสาสมัคร ผู้ประกอบการ และอื่นๆ รายงานฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า หากมีการใช้มาตรการที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อดูแลสุขภาพ มีรายได้สม่ำเสมอ มีเครือข่ายทางสังคม และการคุ้มครองทางกฎหมาย ประโยชน์จากการมีช่วงชีวิตที่ยืนยาว (longevity dividend) ก็จะมีให้คนรุ่นปัจจุบันและอนาคตได้เก็บเกี่ยวทั่วโลก รายงานฉบับนี้อธิบายว่าทำไมรัฐบาลประเทศต่างๆ และรัฐบาลท้องถิ่น องค์กรสากล ชุมชน และประชาสังคมจึงต้องยอมรับอย่างเต็มที่ที่จะร่วมมือกันทั่วโลก เพื่อปรับเปลี่ยนสังคมเสียใหม่ให้สอดคล้องกับความจริงด้านประชากรของศตวรรษที่ ๒๑ รายงานได้ชี้ให้เห็นว่าความก้าวหน้าที่เป็นรูปธรรมและคุ่มทุน จะเกิดขึ้นได้นั้นต้องมีการลงทุนเพื่อวัยสูงอายุตั้งแต่แรกเกิด

ความมั่นคงทางรายได้ (Income security)

ความมั่นคงทางรายได้เป็นประเด็นที่ผู้สูงอายุทั่วโลกเป็นห่วงกังวลมากที่สุด เรื่องนี้และเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุกล่าวถึงบ่อยที่สุด ประเด็นทั้งสองจึงเป็นความท้าทายที่สำคัญที่สุดสำหรับรัฐบาลที่กำลังเผชิญภาวะประชากรสูงอายุ วิฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั่วโลกเพิ่มแรงกดดัน

ทางการเงินในการสร้างความมั่นใจทั้งในเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงการดูแลสุขภาพ ในยามสูงอายุการลงทุนในระบบบำนาญเป็นหนึ่งในวิธีการที่สำคัญที่สุดในการสร้างความมั่นใจว่าจะผู้สูงอายุจะพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจและลดความยากจนเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ความยั่งยืนของระบบเหล่านี้จำเป็นต้องเป็นห่วงเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ที่แรงงานจำนวนมากอยู่ในภาคไม่เป็นการฐานความคุ้มครองทางสังคม หรือการคุ้มครองทางสังคมขั้นต่ำ (Social protection floors) จึงจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางรายได้และการเข้าถึงบริการเพื่อสุขภาพ และสังคมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุทุกคนและเป็นขั้วความปลอดภัยที่จะลดความพิการและป้องกันความแร้นแค้นในวัยชราได้ ไม่มีหลักฐานที่เป็นรูปธรรมหนักแน่นเพียงพอว่าภาวะประชากรสูงอายุโดยตัวของมันเองนั้นไปร่อนทำลายการพัฒนาทางเศรษฐกิจหรือไม่ รวมทั้งประเทศเหล่านั้นไม่มีทรัพยากรที่เพียงพอในการสร้างความมั่นใจในเรื่องบำนาญและการดูแลสุขภาพสำหรับประชากรสูงอายุหรือเปล่า แต่กระนั้น ก็มีประเทศต่างๆ เพียง ๑ ใน ๓ จากทั่วโลกที่มีโครงการประกันสังคมที่ครอบคลุม ซึ่งเกือบทั้งหมดครอบคลุมเฉพาะผู้ที่อยู่ในระบบ หรือไม่ถึงครึ่งของประชากรทั่วโลกในวัยแรงงาน (economically active population) ขณะที่บำนาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบำนาญทางสังคมหรือบำนาญที่ไม่ต้องจ่ายสมทบ (social pension) เป็นบทสรุปที่สำคัญในตัวของมันเอง เพราะมันทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวด้วย ในช่วงวิกฤติบำนาญอาจเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน และมักช่วยให้คนหนุ่มสาวและครอบครัวรับมือกับภาวะว่างงานได้

การเข้าถึงการดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพ (Access to quality health care)

เพื่อให้สิทธิในการได้รับบริการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจที่ได้มาตรฐานสูงสุดเป็นไปได้จริง ผู้สูงอายุต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลการดูแลสุขภาพที่ราคาไม่แพงและเป็นมิตรกับวัยรวมทั้งบริการที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้รวมถึงการป้องกัน รักษา และการดูแลระยะยาวด้วย มุมมองเรื่องวัฏจักรชีวิตควรรวมอยู่ในกิจกรรมส่งเสริมและป้องกันสุขภาพที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุดูแลตนเองได้ ป้องกันโรคและชะลอโรคและความพิการ รวมทั้งให้การรักษา จึงจำเป็นต้องมีนโยบายเพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก งานวิจัยทางการแพทย์และการดูแลเพื่อฟื้นฟูสุขภาพ การฝึกอบรมผู้ดูแลและผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพมีความจำเป็นในการสร้างความมั่นใจว่าผู้ที่ทำงานกับผู้สูงอายุจะเข้าถึงข้อมูลและการอบรมพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งนี้ต้องให้ความช่วยเหลือผู้ดูแลด้วย ซึ่งได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ผู้ทำหน้าที่ดูแลที่อยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ร่างกายอ่อนแอเปราะบางเป็นระยะยาว และผู้สูงอายุที่ทำหน้าที่ดูแลผู้อื่นจากรายงานชี้ให้เห็นว่า ในการสนองตอบต่อภาวะประชากรสูงอายุของสังคมนั้น ต้องให้ความสำคัญต่อการมีสุขภาพที่ดีการสร้างหลักประกันว่าขณะที่ประชาชนมีอายุยืนยาวนั้นประชาชนก็มีสุขภาพที่ดีด้วย จะส่งผลให้เพิ่มโอกาสและลดค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ ครอบครัว และสังคม

สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย (Enabling environments)

สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นมิตรต่อวัยซึ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สนับสนุนให้สูงวัยอย่างกระฉับกระเฉงมีความสำคัญมากเป็นพิเศษเมื่อคนเราแก่ตัวลงและเผชิญปัญหาทั้งในเรื่องการเคลื่อนไหว สายตาฝ้าฟาง หูตึง ที่อยู่อาศัยในราคาที่สูงอายุจ่ายได้และมีการคมนาคมขนส่งสะดวก สามารถเข้าถึงได้ง่าย ที่จะสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสูงวัยสามารถอยู่ในแหล่งพำนักอาศัยหรือชุมชนเดิมของตนมีความจำเป็นมากในการคงไว้ซึ่งการพึ่งพาตนเอง เอื้อให้มีการติดต่อสื่อสารทางสังคม และช่วยให้ผู้สูงอายุยังเป็นสมาชิกที่กระฉับกระเฉงของสังคมอยู่ได้

ยังมีงานที่จำเป็นต้องทำอีกมากเพื่อเปิดเผย สืบค้น และป้องกันการเลือกปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงที่มีความเสี่ยงสูงกว่า อย่างไรก็ตามมีความก้าวหน้าอยู่บ้างในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ เห็นได้ชัดจากการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นที่กำหนดประเด็นหลักที่การพัฒนาเครื่องมือด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศโดยเน้นผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ

มุ่งไปข้างหน้า (The way forward)

ในหลายพื้นที่ของโลก ครอบครัวเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในอุปการะค่าใช้จ่ายนี้อาจสูงมากสำหรับคนรุ่นที่อยู่ในวัยแรงงาน จึงมักส่งผลกระทบต่อความสามารถในการออม โอกาสในการได้รับการจ้างงาน (employability) และผลิตภาพของคนเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม รายได้ของผู้สูงอายุจากครอบครัวไม่สามารถถือเอาโดยอัตโนมัติว่าเป็นแหล่งรายได้แหล่งเดียวของผู้สูงอายุ

จากรายงานพบว่า ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุกำลังเปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม ขนาดของครอบครัวกำลังลดลง และระบบสนับสนุนระหว่างรุ่นจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอนาคต มีครัวเรือนข้ามรุ่น (skipped-generation) ที่ประกอบด้วยเด็กและผู้สูงอายุ จำนวนมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบท อันเป็นผลจากการอพยพจากชนบทสู่เมืองของผู้ใหญ่รุ่นกลาง (middle-generation) จากการปรึกษารื้อกับผู้สูงอายุทั่วโลก พบว่ามีหลายกรณีที่ผู้สูงอายุให้ความช่วยเหลือลูกวัยผู้ใหญ่และหลาน ไม่เพียงแต่ช่วยดูแลเด็กและทำงานบ้านเท่านั้น แต่ช่วยครอบครัวเรื่องเงินด้วย ในรายงานได้ย้ำถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายที่ไม่เพียงพอทางสังคมในปัจจุบันโดยการสร้างความมั่นใจว่าทุกภาคส่วนของประชากรจะเข้าถึงการศึกษา การจ้างงาน การดูแลสุขภาพ และบริการทางสังคมขั้นพื้นฐานที่จะช่วยให้คนเรามีชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมในปัจจุบันและปลอดภัยในอนาคต รายงานยังได้เรียกร้องให้มีการลงทุนอย่างเต็มที่ในเรื่องทุนมนุษย์ โดยการปรับปรุงสู่ทางด้านการศึกษาและการจ้างงานของคนหนุ่มสาวรุ่นปัจจุบัน

ภาวะประชากรสูงอายุนำมาซึ่งความท้าทายสำหรับรัฐบาลและสังคม ไม่จำเป็นต้องมองว่าเป็นวิกฤติการณ์ แต่เป็นภาวะซึ่งสามารถและควรจะมีการวางแผนเพื่อเปลี่ยนความท้าทายเหล่านี้ให้เป็นโอกาส รายงานฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่น่าสนใจสำหรับการลงทุนที่สร้างความมั่นใจในคุณภาพ

ชีวิตที่ดีเมื่อประชาชนมีอายุมากขึ้น และแนะนำทางออกที่เป็นบวกซึ่งสามารถปฏิบัติได้แม้ในประเทศที่ยากจน ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาในรายงานฉบับนี้ย้ำถึงความจำเป็นที่ต้องมีความมั่นคงทางรายได้ โอกาสในการจ้างงาน ทำงาน การเข้าถึงยาและการดูแลสุขภาพในราคาที่จ่ายได้ ที่อยู่อาศัยและการคมนาคมที่เป็นมิตรกับวัย รวมทั้งการจัดการเลือกปฏิบัติความรุนแรงและการละเมิดที่มีเป้าหมายที่ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุชี้ให้เห็นครั้งแล้วครั้งเล่าว่าพวกเขาต้องการเป็นสมาชิกของสังคมที่กระฉับกระเฉงทำงานได้และได้รับความเคารพรายงานฉบับนี้ท้าทายประชาคมโลกให้ลงมือทำอะไรมากขึ้นในการพัฒนาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนในเรื่องผู้สูงอายุโดยเสริมด้วยการพัฒนาขีดความสามารถ งบประมาณและนโยบายไปพร้อมๆ กับปรับปรุงงานวิจัยและวิเคราะห์เรื่องผู้สูงอายุโดยอาศัยข้อมูลที่ทันสมัยและมีคุณภาพ ขณะที่ประเทศต่างๆ เตรียมการแผนเพื่อวางแผนทางปฏิบัติหลังปี ๒๐๑๕ ออกไปนั้น ประเด็นภาวะประชากรสูงอายุและนโยบายที่สนองตอบต่อสิ่งที่ผู้สูงอายุเป็นกังวลต้องเป็นหัวใจของกระบวนการนี้ ในโลกที่ประชากรสูงอายุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ต้องคำนึงถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนเกี่ยวกับประชากรสูงอายุ ซึ่งหายไปจากกรอบเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษในปัจจุบัน

การดำเนินงานที่สำคัญ ๑๐ ประการเพื่อเพิ่มโอกาสสูงสุดให้ผู้สูงอายุ

๑. ยอมรับว่าภาวะประชากรสูงอายุไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย(รัฐบาล ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว) เพื่อรับมือกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจทำได้โดยยกระดับความเข้าใจ เสริมสร้างขีดความสามารถ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และพัฒนาการปฏิรูปทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่จำเป็นต่อการปรับเปลี่ยนสังคมให้สอดคล้องกับโลกของผู้สูงอายุ

๒. สร้างหลักประกันว่าผู้สูงอายุทุกคนสามารถมีชีวิตอยู่อย่างภาคภูมิใจและมั่นคงสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำเป็นและมีรายได้ขั้นต่ำอย่างน้อย โดยอาศัยฐานความคุ้มครองทางสังคมระดับชาติ และการลงทุนทางสังคมอื่นเพื่อยืดเวลาให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้ออกไป ป้องกันความยากจนในวัยชราและช่วยให้สูงวัยอย่างมีสุขภาพดีมากขึ้น การดำเนินการเหล่านี้ควรตั้งอยู่บนวิสัยทัศน์ระยะยาว ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องมีพันธสัญญาทางการเมืองที่เข้มแข็ง และมีงบประมาณที่เชื่อถือได้ที่ป้องกันผลกระทบด้านลบในห้วงวิกฤติหรือช่วงเปลี่ยนรัฐบาล

๓. สนับสนุนให้ชุมชนและครอบครัวพัฒนาระบบสนับสนุนซึ่งให้หลักประกันว่าผู้สูงอายุที่ร่างกายอ่อนแอเปราะบางจะได้รับการดูแลในระยะยาวที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้สูงอายุน่าอยู่อย่างมีสุขภาพดีและกระฉับกระเฉงแข็งแรงในระดับท้องถิ่นเพื่อเอื้อให้ผู้สูงอายุอยู่ในแหล่งพำนักเดิมได้

๔. ลงทุนกับคนหนุ่มคนสาวในปัจจุบันด้วยการส่งเสริมลักษณะนิสัยที่เอื้อให้สุขภาพดี และสร้างหลักประกันโอกาสทางการศึกษาและการจ้างงาน การเข้าถึงบริการสุขภาพและการประกันสังคมสำหรับคนงานทุกคนในฐานะที่เป็นการลงทุนที่ดีที่สุดในการปรับปรุงชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต ควรส่งเสริมการจ้างงานที่ยืดหยุ่น (Flexible employment) การศึกษาตลอดชีวิตและโอกาสในการฝึกอบรมซ้ำ เพื่อเอื้อให้ผู้สูงอายุรุ่นปัจจุบันอยู่ในตลาดแรงงานได้

๕. สนับสนุนความพยายามระดับชาติและนานาชาติในการพัฒนางานวิจัยเชิงเปรียบเทียบว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ และให้ความมั่นใจว่าจะมีข้อมูลและหลักฐานที่มีความละเอียดอ่อนในเรื่องเพศสภาพและวัฒนธรรมจากงานวิจัย เพื่อใช้ในการวางนโยบาย

๖. นำประเด็นผู้สูงอายุเข้าสู่กระแสหลักร่วมกับทุกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสภาพ และนำประเด็นเพศสภาพเข้าสู่นโยบายผู้สูงอายุด้วย โดยพิจารณาถึงความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุหญิงและชาย

๗. สร้างความมั่นใจว่าในทุกนโยบายและโครงการพัฒนาระดับชาติจะครอบคลุมถึงกลุ่มผู้สูงอายุและความต้องการที่จำเป็นของผู้สูงอายุ

๘. สร้างความมั่นใจว่าในแผนการตอบสนองทางด้านมนุษยธรรม การบรรเทาความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และแผนการปรับตัวตลอดจนการจัดการหายนะภัยและโครงการเตรียมความพร้อม จะครอบคลุมถึงกลุ่มผู้สูงอายุและความต้องการที่จำเป็นของผู้สูงอายุ

๙. สร้างความมั่นใจว่าประเด็นผู้สูงอายุได้รับการสะท้อนให้เห็นมากพอในวาระการพัฒนาหลังปี ๒๐๑๕ รวมทั้งในการพัฒนาเป้าหมายเฉพาะและตัวชี้วัด

๑๐. พัฒนาวัฒนธรรมผู้สูงอายุบนฐานสิทธิ และเปลี่ยนความเชื่อฝังใจและทัศนคติร่วมของสังคมต่อความสูงอายุและผู้สูงอายุ จากผู้ที่คอยรับการสงเคราะห์มาเป็นสมาชิกที่ขยันขันแข็งช่วยเหลือสังคมได้ ซึ่งจะทำให้เช่นนี้ได้ต้องมียุทธศาสตร์น้อยก็การทำงานเพื่อพัฒนาเครื่องมือทางสิทธิมนุษยชนระดับนานาชาติ และการแปลไปเป็นกฎหมายระดับประเทศรวมทั้งมาตรการที่ท้าทายการเลือกปฏิบัติเนื่องจากอายุ และยอมรับผู้สูงอายุในฐานะพลเมืองที่มีอิสระ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้า และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นักวิชาการทั้งหลายได้เรียบเรียง ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักการนั้นมากล่าวไว้เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในเรื่องต่างๆ ดังนี้

กฤตศิลป์ อินทชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ๑) ผู้สูงอายุได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในเกณฑ์ที่ดีโดยเฉพาะการใช้สิทธิชักชวนผู้อื่นในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) ปัญหาอุปสรรคการแสดงบทบาทและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของผู้สูงอายุที่สำคัญคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น โดยจะดาเนินการและจัดกิจกรรมเอง อีกทั้งไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่างๆ ให้ได้รับทราบ ประกอบกับผู้สูงอายุบางส่วนไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมประชุมใน การพัฒนาท้องถิ่น และ ๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของผู้สูงอายุ ต่อการพัฒนาท้องถิ่นคือปัจจัยเรื่องการไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรม สุขภาพของผู้สูงอายุ การไม่มีประสบการณ์ร่วมกับท้องถิ่น ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน และโอกาสที่จะร่วมทำกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นมีน้อยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังนั้นควรจะมี การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ได้แสดงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมี ส่วนร่วมทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาหรือบริหารท้องถิ่นด้วย^{๔๒}

เฉลิมชัย จันทระเสนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญ ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี อำเภอมือเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ๑) ผู้สูงอายุโดยรวมและจำแนกตามเพศ ในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี โดยรวมและเป็นรายด้าน ๓ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีบทบาทในด้านการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก และ ๒) ปัญหาและอุปสรรคที่มีบทบาทผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญ ในด้านการพัฒนาชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนลดลง และประชากรมีคุณภาพลดลง ด้านการศึกษา คือ ขาดเงินทุนในการสนับสนุนเด็กยากจน ด้านศาสนา คือ สภาพสังคมปัจจุบันทำให้จิตใจคนคับแคบเห็นแก่ตัว ทำให้ผู้สูงอายุเสื่อมศรัทธา ความเลื่อมใสในพุทธศาสนาลดลง อันมีสาเหตุมาจากการปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ ทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และด้านวัฒนธรรมประเพณี คือ วัฒนธรรมต่างชาติและค่านิยมในปัจจุบันมีส่วนทำให้ประเพณีผิดเพี้ยนไปจากโบราณ ผู้สูงอายุจึงไม่เข้าร่วมในกิจกรรมตาม

^{๔๒} กฤตศิลป์ อินทชัย, “บทบาทของผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น”, การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑). หน้า ๘๐

ประเพณี และประเพณียังขาดการสืบทอดจากผู้สูงอายุ^{๔๓}

เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และสุรีย์ บุญญานพวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีศักยภาพหรือมีความสามารถในตนเองที่จะทำงานต่างๆได้ ในลักษณะการทำงานให้กับสังคม ลักษณะงานที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความถนัด คือ งานเกี่ยวกับการค้าขายและงานฝีมือประเภทต่างๆ แต่ผู้สูงอายุไม่ค่อยเข้าไปมีบทบาทในสังคมมากนักเนื่องจากท่าทีของคนในวัยเด็กกว่าที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางที่ไม่ให้การยอมรับในศักยภาพที่มีอยู่^{๔๔}

ประคอง คำคง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต่อบทบาทผู้สูงอายุและวิธีโน้มน้าวผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสงขลา พบว่า บทบาทที่ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าผู้สูงอายุเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือบทบาททางวัฒนธรรมและศาสนา บทบาทสาธารณสุขและการอนามัย และบทบาททางการศึกษา^{๔๕}

เพชรรา สุนทรโทก ได้ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุเกี่ยวกับบทบาทผู้สูงอายุในสังคม โดยปัจจุบันที่มีต่อครอบครัวและชุมชน ในปี พ.ศ.๒๕๓๙ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุมีความเห็นตรงกันว่าผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการบอมนสั่งสอน ให้คำปรึกษา ถ่ายทอดประสบการณ์แก่ลูกหลานเป็นแบบอย่างที่ดีและได้รับความนับถือในครอบครัว ส่วนกลุ่มเยาวชนรับรู้บทบาทของผู้สูงอายุว่ามีความสำคัญต่อชุมชนทั้งการเป็นผู้นำ ถ่ายทอดความรู้ แนะนำพิธีกรรม อนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือชุมชน^{๔๖}

^{๔๓} เฉลิมชัย จันทระเสนา, “บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญ ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ”, การศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔). หน้า ๘๑

^{๔๔} เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และสุรีย์ บุญญานพวงศ์ “ศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม”, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔). หน้า ๖๑.

^{๔๕} ประคอง คำคง “ศึกษาทักษะพัฒนาชุมชนต่อบทบาทผู้สูงอายุและวิธีโน้มน้าวผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสงขลา” (ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม.สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๔).บทคัดย่อ

^{๔๖} เพชรรา สุนทรโทก “บทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทยตามความรับรู้ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร, (ม.ป.ท.,๒๕๓๙). หน้า ๓

ใจแก้ว วิสายอน ได้ทำการศึกษา บทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาว่า ๑) บทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคามโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ๔ ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านการศึกษา ด้านศาสนา และด้านการพัฒนาชุมชน ๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคามที่มีเพศ และหมู่บ้านที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ข้อเสนอแนะบทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคามเรียงลำดับจากจนวนมากไปน้อยมีดังนี้ ผู้สูงอายุควรได้แสดงความคิดเห็นในการพัฒนา ส่วนมากจะถูกกลืน ควรให้อาสาผู้สูงอายุปฏิบัติงานด้านประเพณีกับคนทุกวัย ควรเชิญผู้สูงอายุสอนนักเรียน เช่น อาชีพต่าง ๆ และการปฏิบัติตนในสังคม ควรเชิญผู้สูงอายุเป็นที่ปรึกษาในโรงเรียน และด้านศาสนา องค์การบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนการจัดตั้งชมรมหรือกลุ่มผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีรางวัลพิเศษหรือมีการเชิดชูเกียรติผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นหลาย ๆ ด้าน เพราะผู้สูงอายุมีประสบการณ์^{๔๗}

นพพรณพร อุทโธ ได้ทำการศึกษา บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี ผลการศึกษาพบว่า ๑) ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยบทบาทจากมากไปหาน้อยคือ บทบาทด้านศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน และบทบาทด้านการศึกษา ๒) บทบาทของผู้สูงอายุโดยรวมระหว่างเพศชายกับเพศหญิงพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยเพศชายมีบทบาทมากกว่าเพศหญิง แต่เมื่อจำแนกตามกลุ่มคือ กลุ่มข้าราชการบำนาญจำนำญจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มสมาคมผู้สูงอายุจังหวัดกาฬสินธุ์ และกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชนทั้ง ๓๖ แห่ง มีบทบาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำนวน ๑ คู่ คือ ระหว่างกลุ่มข้าราชการบำนาญจำนำญจังหวัดกาฬสินธุ์กับกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปใน

^{๔๗}ใจแก้ว วิสายอน “บทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม”(การศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,มหาสารคาม ๒๕๕๓). บทคัดย่อ

ชุมชนทั้ง ๓๖ แห่ง โดยกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชนทั้ง ๓๖ แห่งมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนมากกว่ากลุ่มข้าราชการบำนาญจ่านายจังหวัดกาฬสินธุ์ ๓) ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมจากแบบสอบถามดังนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนน้อยลงซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้การสละกำลังทรัพย์เพื่อการก่อสร้างสาธารณสถานหรือสิ่งก่อสร้างเพื่อชุมชนน้อยลง ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถบางท่านมีอายุมาก สุขภาพไม่แข็งแรง จนเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนได้มากเท่าที่ควร ประชากรมีคุณภาพน้อยลง ควรสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนปลูกฝังความเกื้อกูลต่อชุมชน เช่น การรณรงค์รักษาความสะอาด การรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่น เป็นต้น^{๔๘}

วันสนั่น แหคำ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม ๓ ขั้นตอน ทำให้ครอบครัวเกิดความรู้สึกเข้าใจ ทศนคติ และมีความตระหนักต่อการแสดงบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม โดยครอบครัวมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ ความบกพร่องในการเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนร่วมคิดและร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การประเมินหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า บทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงจากระดับปฏิบัติปานกลางเป็นระดับปฏิบัติมาก ส่วนการรับรู้บทบาทของครอบครัวในด้านจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงจากระดับปฏิบัติปานกลาง เป็นระดับปฏิบัติมาก^{๔๙}

^{๔๘} นพพรณพร อุทโธ “บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม ๒๕๕๒). บทคัดย่อ

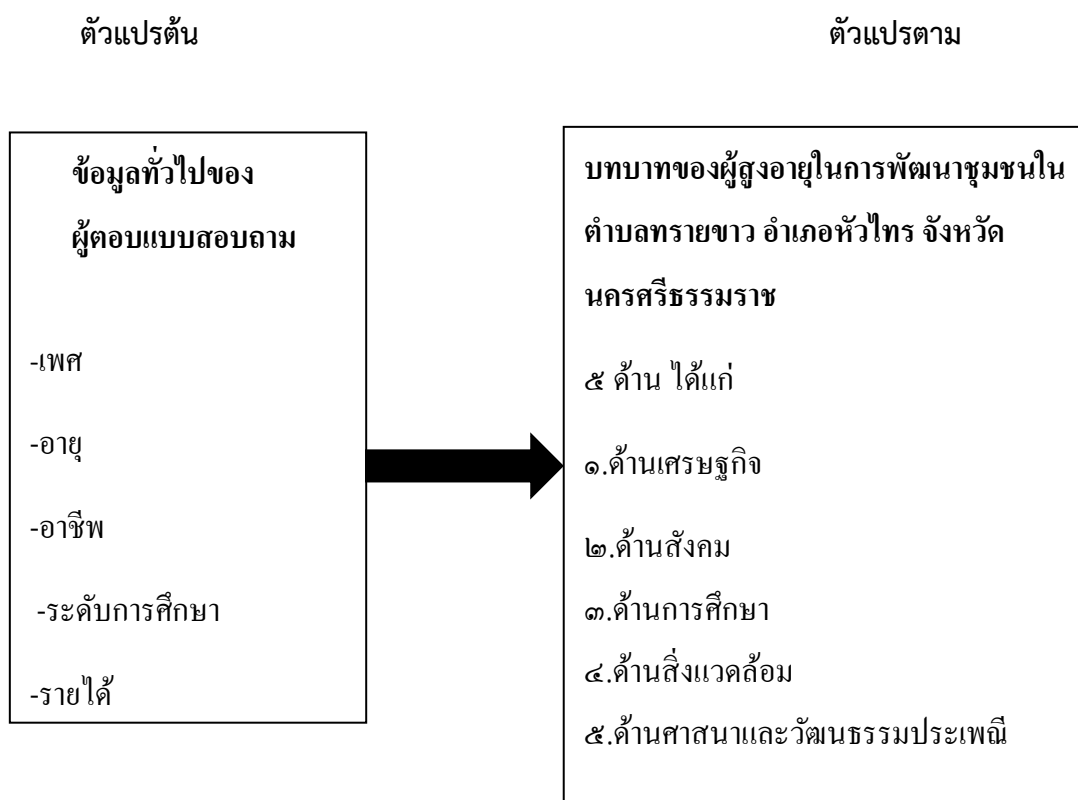
^{๔๙} วันสนั่น แหคำ “การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนเทศบาลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๕๓).

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น หมายถึง สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปรตาม หมายถึง ระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

ภาคที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสทิงพระ จังหวัดนครศรีธรรมราช” เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดการวิจัย และวิธีที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบของการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ วิธีการสุ่มตัวอย่าง
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสทิงพระ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยกำหนดวิธีในการดำเนินการวิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยกำหนดลักษณะวิธีการดำเนินการวิจัย ตามลำดับดังนี้

๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตตำบลทรายขาว อำเภอสทิงพระ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วย ๑๒ หมู่บ้าน จำนวน ๓,๓๓๑ คน

๓.๓ วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตตำบลทรายขาว อำเภอสทิงพระ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วย ๑๒ หมู่บ้าน จำนวน ๓,๓๓๑ คน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จึงได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๔๑ คน โดยการใช้กลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) แบ่งออกเป็น ๑๒ หมู่บ้าน

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนผู้สูงอายุและกลุ่มตัวอย่างในเขตตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัด
นครศรีธรรมราช

ชื่อหมู่บ้าน	ผู้สูงอายุ	กลุ่มตัวอย่าง
๑. บ้านทรายขาว	๓๕๐	๓๖
๒. บ้านดอนแค	๓๔๔	๓๕
๓. บ้านไทรงด	๓๐๖	๓๑
๔. บ้านห้วยน้ำเย็น	๓๖๑	๓๗
๕. บ้านอ่าวบ่อ	๒๘๐	๒๙
๖. บ้านโคกทราย	๒๔๒	๒๕
๗. บ้านโคกยาง	๒๗๕	๒๘
๘. บ้านโคกพิบูล	๒๘๗	๒๙
๙. บ้านเกาะสำโรง	๒๗๑	๒๘
๑๐. บ้านโคกทอง	๒๐๗	๒๑
๑๑. บ้านอิมอญ	๒๐๕	๒๑
๑๒. บ้านวังอ้ายควาย	๒๐๓	๒๑
รวม	๓,๓๓๑	๓๔๑

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะ เป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed-ended) และแบบสอบถามปลายเปิด (Open – ended) โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาชุมชนของผู้สูงอายุในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครศรีธรรมราชใน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านเศรษฐกิจ ๒. ด้านสังคม ๓. ด้านการศึกษา ๔. ด้านสิ่งแวดล้อม ๕. ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี โดยหลักเกณฑ์กำหนดมาตราวัดให้คะแนนเป็น ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทการพัฒนาชุมชนของผู้สูงอายุในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช

๓.๕ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา และรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเป็นกรอบของแบบสอบถาม

๓.๕.๒ สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมาใน ๕ ได้แก่ ๑. ด้านเศรษฐกิจ ๒. ด้านสังคม ๓. ด้านการศึกษา ๔. ด้านสิ่งแวดล้อม ๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

๓.๕.๓ นำแบบสอบถามเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจ เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

๓.๕.๔ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับบทบาทผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๓ คน ตรวจสอบความครอบคลุมตามขอบข่ายของเนื้อหา โดยการหาดัชนี IOC เท่ากับ ๐.๙๓๓

๓.๕.๕ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ตำบลบ้านราม อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา (Try out) จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาคได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ ๐.๙๔๑

๓.๕.๖ นำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบและทดลองใช้แล้ว นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัยต่อไป

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมดตามขั้นตอนดังนี้

๓.๖.๑ นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๖.๒ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยประชุมชี้แจงกลุ่มประชากรพร้อมแจกแบบสอบถามให้ผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้าน ใช้เวลาประมาณ ๑๐ วัน เสร็จแล้วเก็บแบบสอบถามคืนพร้อมกันทุกฉบับ

๓.๖.๓ รวบรวมตรวจสอบข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อดำเนินการจัดกระทำข้อมูลสำหรับการวิจัย

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติและนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่และร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยายผล

ตอนที่ ๒ ระดับบทบาทการพัฒนาชุมชนของผู้สูงอายุในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยารัษฎนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช ใน ๕ ด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) และแปลผลโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

ระดับบทบาท	มากที่สุด	๕	คะแนน
ระดับบทบาท	มาก	๔	คะแนน
ระดับบทบาท	ปานกลาง	๓	คะแนน
ระดับบทบาท	น้อย	๒	คะแนน
ระดับบทบาท	น้อยที่สุด	๑	คะแนน

เกณฑ์แปลผลค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ดังนี้

๔.๕๑ – ๕.๐๐	หมายถึง ระดับบทบาท	มากที่สุด
๓.๕๑ – ๔.๕๐	หมายถึง ระดับบทบาท	มาก
๒.๕๑ – ๓.๕๐	หมายถึง ระดับบทบาท	ปานกลาง
๑.๕๑ – ๒.๕๐	หมายถึง ระดับบทบาท	น้อย
๑.๐๐ – ๑.๕๐	หมายถึง ระดับบทบาท	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยารัษฎนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช ใน ๕ ด้าน ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่างกัน ใช้สถิติอนุมานสำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่ออธิบายความแตกต่างตามลักษณะประชากร สถิติที่ใช้ในกรณีที่ตัวแปรต้นสองกลุ่มจะทำการทดสอบด้วย ค่าสถิติที่ทดสอบค่าที (t -test) และในกรณีที่ตัวแปรต้นมากกว่าสองกลุ่มจะทำการทดสอบด้วยค่าเอฟ (F -test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงทดสอบความแตกต่างรายตัววิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตอนที่ ๔ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางส่งเสริมบทบาทในการพัฒนาชุมชนของผู้สูงอายุในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยารัษฎนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช ของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอแบบบรรยายสรุปในแต่ละด้าน เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง ๔ ขั้นตอน นำผลที่ได้มาสรุปและรายงานผลการวิจัยต่อไป

๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ๒ ประเภท ได้แก่

๑. สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที(t-test)และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA or F-test) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ LSD (Least Significant Difference) สูตรการคำนวณค่าทางสถิติที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

๓.๘.๑ การหาค่าร้อยละ (Percentage)^{๕๔}

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนที่ต้องการเปรียบเทียบ}}{\text{จำนวนทั้งหมด}} \times 100$$

๓.๘.๒ การหาค่าตัวกลางเลขคณิต (Arithmetic mean) หรือค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)^{๕๖}

$$\bar{x} = \frac{\sum fX}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่ม

n แทน จำนวนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

$\sum fX$ แทน ผลรวมของผลคูณระหว่างความถี่กับข้อมูล

^{๕๔} ส่องศรี ชมภูวงศ์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑๗.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๙.

๓.๘.๓ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)^{๕๗}

$$S = \sqrt{\frac{n \sum fX^2 - (\sum fX)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	S	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
	n	แทน	จำนวนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum fX^2$	แทน	ผลรวมของผลคูณระหว่างความถี่กับคะแนนกำลังสอง
	$(\sum fX)^2$	แทน	กำลังสองของผลรวมของผลคูณระหว่างความถี่กับคะแนน

๓.๘.๔ การทดสอบค่าที (t-test)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าที-เทสต์ (t-test Independent) โดยที่ $df = n_1 + n_2 - 2$
	$\bar{X}_1, \bar{X}_2$	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ
	S_1, S_2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ
	n_1, n_2	แทน	จำนวนของกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ

๓.๘.๕ การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Anova or F-test)

โดยมี $df_b = k-1$, $df_w = N-k$

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ	MS_b	แทน	ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	MS_w	แทน	ความแปรปรวนภายในกลุ่ม
	SS_b	แทน	ผลรวมของกำลังสองของค่าเบี่ยงเบนระหว่างกลุ่ม
	SS_w	แทน	ผลรวมของกำลังสองของค่าเบี่ยงเบนภายในกลุ่ม
	k	แทน	จำนวนกลุ่ม
	N	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

$$MS_b = \frac{SS_b}{k-1}$$

$$MS_w = \frac{SS_w}{N-k}$$

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๖.

๓.๘.๖ การหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of item objective congruence หรือ IOC)^{๕๘}

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC	แทน ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
$\sum R$	แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N	แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

๓.๘.๗ การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) วิธีของครอนบาค (Cronbach)^{๕๙}

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ α	แทน สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด
N	แทน จำนวนข้อคำถาม
S_i^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ
S_t^2	แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

^{๕๘}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๗.

^{๕๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๕ - ๒๐๖.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช” การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเสนอข้อมูลตามลำดับชั้น ดังนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจึงกำหนดใช้สัญลักษณ์และอักษรย่อในการนำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
SD	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน t-test
F	แทน	ค่าสถิติในการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว
SS	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสองของคะแนน
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ
Sig	แทน	ค่าที่น้อยที่สุดของระดับความมีนัยสำคัญของข้อมูล
*	แทน	ค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๒ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล โดยแบ่งเป็น ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา และรายได้

ตอนที่ ๔ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา ตามบทบาทของผู้สูงอายุของประชาชน ที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ ต่างกัน

ตอนที่ ๕ ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว ตามบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพทั่วไป

สถานภาพทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๓๓	๓๙.๐
หญิง	๒๐๘	๖๑.๐
รวม	๓๔๑	๑๐๐.๐๐
อายุ		
๖๐-๗๐ ปี	๒๒๗	๖๖.๖
๗๑-๘๐ ปี	๘๙	๒๖.๑
๘๐ ปีขึ้นไป	๒๕	๗.๓
รวม	๓๔๑	๑๐๐.๐๐
อาชีพ		
ค้าขาย	๓๐	๘.๘
เกษตรกร	๑๘๕	๕๔.๓
รับจ้างทั่วไป	๖๑	๑๗.๙
งานส่วนตัว	๓๓	๙.๗
แม่บ้าน	๓๒	๙.๔
รวม	๓๔๑	๑๐๐.๐๐
การศึกษา		
ประถมศึกษา	๒๙๒	๘๕.๖
มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส.	๔๓	๑๒.๖
ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	๖	๑.๘
รวม	๓๔๑	๑๐๐.๐๐
รายได้		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐	๒๔๑	๗๐.๗
๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๑๐๐	๒๙.๓
รวม	๓๔๑	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพทั่วไปเป็นเพศชาย ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐ เป็นเพศหญิง ๒๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐

จำแนกตามอายุ พบว่า อายุ มากกว่า ๖๐-๗๐ ปี มีจำนวน ๒๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖ อายุ ๗๑-๘๐ ปี มีจำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑ ส่วนอายุ ๘๐ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๓

อาชีพเกษตรกร มีจำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓ อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ อาชีพงานส่วนตัว จำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ อาชีพแม่บ้าน จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๔ ส่วนอาชีพค้าขาย จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๘

ระดับการศึกษา พบว่า ประถมศึกษา มีจำนวน ๒๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๖ มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖ ส่วนปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญา จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๘

รายได้ พบว่า มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๒๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๗ ส่วนรายได้ต่อเดือนมากกว่า ๕,๐๐๐ จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบล

ทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา

บทบาทของผู้สูงอายุ	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. ด้านเศรษฐกิจ	๓.๒๙	๐.๗๑	ปานกลาง
๒. ด้านสังคม	๓.๓๙	๐.๖๘	ปานกลาง
๓. ด้านการศึกษา	๓.๓๐	๐.๖๗	ปานกลาง
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม	๓.๔๑	๐.๖๖	ปานกลาง
๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี	๓.๕๗	๐.๖๕	มาก
รวม	๓.๓๙	๐.๕๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๙$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๕๗$) รองลงมาได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = ๓.๔๑$) ด้านสังคม ($\bar{X} = ๓.๓๙$) และด้านการศึกษา ($\bar{X} = ๓.๓๐$) ส่วนด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = ๓.๒๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจ	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. มีบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น จัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย	๓.๑๑	๐.๙๔	ปานกลาง
๒. สอนให้ประชาชนรู้ค่าและความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง	๓.๓๖	๐.๘๘	ปานกลาง
๓. ได้ช่วยกันปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักขยัน อดออม รายจ่ายน้อยกว่ารายได้	๓.๕๑	๐.๘๘	มาก
๔. ได้มีการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ชุมชน	๓.๒๐	๐.๘๖	ปานกลาง
๕. ได้รวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องและดูแลผลประโยชน์ของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ	๓.๒๙	๐.๘๙	ปานกลาง
รวม	๓.๒๙	๐.๗๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านเศรษฐกิจ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๙$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ได้ช่วยกันปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักขยัน อดออม รายจ่ายน้อยกว่ารายได้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๕๑$) รองลงมา ได้แก่ สอนให้ประชาชนรู้ค่าและความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = ๓.๓๖$) ได้รวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องและดูแลผลประโยชน์ของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = ๓.๒๙$) และมีการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ชุมชน ($\bar{X} = ๓.๒๐$) ส่วนมีบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น จัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = ๓.๑๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสังคม

ด้านสังคม	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. มีความพร้อมด้วยความรู้และประสบการณ์ความสามารถในการพัฒนาชุมชนของท่าน	๓.๒๙	๐.๙๐	ปานกลาง
๒. เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาสังคมในชุมชนของท่าน	๓.๒๐	๐.๘๖	ปานกลาง
๓. ถึงแม้เข้าสู่วัยชราภาพแต่ท่านยังพร้อมช่วยเหลือกิจกรรมในหมู่บ้านหรือชุมชนของท่าน	๓.๔๘	๐.๘๕	มาก
๔. ได้มีทักษะด้านวิชาชีพที่หลากหลาย	๓.๑๕	๐.๘๕	ปานกลาง
๕. ได้ช่วยเหลือในการดูแลบุตรหลานของตนในยามที่พ่อแม่ของเด็กออกไปทำงาน	๓.๘๖	๑.๐๒	มาก
รวม	๓.๓๙	๐.๖๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสังคม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๙)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ได้ช่วยในการดูแลบุตรหลานของตนในยามที่พ่อแม่ของเด็กออกไปทำงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๘๖) รองลงมา ได้แก่ ถึงแม้เข้าสู่วัยชราภาพแต่ท่านยังพร้อมช่วยเหลือกิจกรรมในหมู่บ้านหรือชุมชนของท่าน ($\bar{X}$ = ๓.๔๘) มีความพร้อมด้วยความรู้และประสบการณ์ความสามารถในการพัฒนาชุมชนของท่าน ($\bar{X}$ = ๓.๒๙) และเป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาสังคมในชุมชนของท่าน ($\bar{X}$ = ๓.๒๐) ส่วนมีทักษะด้านวิชาชีพที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๑๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศึกษา

ด้านการศึกษา	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. ได้มีแนวทางแนะนำตักเตือนบุตรหลานในด้านการเรียนในชุมชน	๓.๘๗	๐.๙๒	มาก
๒. ได้สนับสนุนในด้านกิจกรรมของโรงเรียน	๓.๓๑	๐.๘๓	ปานกลาง
๓. ได้มีส่วนร่วมทำนุ บำรุงและให้การช่วยเหลือโรงเรียนในชุมชน	๓.๓๕	๐.๘๑	ปานกลาง
๔. ได้เคยจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชน	๓.๐๔	๐.๙๒	ปานกลาง
๕. ได้มีส่วนร่วมสร้าง หนังสือแหล่งเรียนรู้เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน	๒.๙๕	๐.๙๑	ปานกลาง
รวม	๓.๓๐	๐.๖๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า บทบาทของผู้สูงในการพัฒนาชุมชน ได้มีแนวทางแนะนำตักเตือนบุตรหลานในด้านการเรียนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๘๗$) รองลงมา ได้แก่ ได้มีส่วนร่วมทำนุบำรุงและให้การช่วยเหลือโรงเรียนในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๓๕$) ได้สนับสนุนในด้านกิจกรรมของโรงเรียน ($\bar{X} = ๓.๓๑$) และได้เคยจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๐๔$) ส่วนการได้มีส่วนร่วมสร้างหนังสือแหล่งเรียนรู้เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = ๒.๙๕$)

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อม	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. ได้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน	๓.๔๗	๐.๘๒	ปานกลาง
๒. ได้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างชาญฉลาด	๓.๓๓	๐.๘๑	ปานกลาง
๓. ได้มีการฟื้นฟู บูรณซ่อมแซมและบำบัดพร้อมดูแลธรรมชาติในชุมชน	๓.๒๕	๐.๗๗	ปานกลาง
๔. ได้รู้จักวิธีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	๓.๕๒	๐.๘๐	มาก
๕. ได้รู้จักดูแลและป้องกันการทำลายธรรมชาติ	๓.๕๐	๐.๘๗	ปานกลาง
รวม	๓.๔๑	๐.๖๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสิ่งแวดล้อม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ได้รู้จักวิธีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๕๒$) รองลงมา ได้แก่ ได้รู้จักดูแลและป้องกันการทำลายธรรมชาติ ($\bar{X} = ๓.๕๐$) ได้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๔๗$) และได้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างชาญฉลาด ($\bar{X} = ๓.๓๓$) ส่วนได้มีการฟื้นฟู บูรณซ่อมแซมและบำบัดพร้อมดูแลธรรมชาติในชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = ๓.๒๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี	ระดับบทบาท		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. ได้มีส่วนช่วยบำรุง สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน	๓.๖๗	๐.๗๖	มาก
๒. ได้มีส่วนร่วมในการดูแลและช่วยซ่อมแซม การช่วยก่อสร้างศาสนสถานในชุมชน	๓.๕๒	๐.๗๙	มาก
๓. ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมในด้านวัฒนธรรมของชุมชน	๓.๕๐	๐.๘๑	ปานกลาง
๔. ได้มีส่วนช่วยปลูกสร้างจิตสำนึกอันดีงามด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ชุมชน	๓.๖๗	๐.๘๓	มาก
๕. ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนช่วยเหลือให้กับวัดและโรงเรียนของชุมชน	๓.๕๓	๐.๘๓	มาก
รวม	๓.๕๗	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๗$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ได้มีส่วนช่วยบำรุง สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน และมีส่วนช่วยปลูกสร้างจิตสำนึกอันดีงามด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๖๗$) รองลงมา ได้แก่ ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนช่วยเหลือให้กับวัดและโรงเรียนของชุมชน ($\bar{X} = ๓.๕๓$) และได้มีส่วนร่วมในการดูแลและช่วยซ่อมแซม การช่วยก่อสร้างศาสนสถานในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๕๒$) ส่วนได้มีส่วนช่วยส่งเสริมในด้านวัฒนธรรมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = ๓.๕๐$) ตามลำดับ

ตอนที่ ๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบล
ทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ
การศึกษา และรายได้ ต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนา
ชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศ

บทบาทของผู้สูงอายุ	ระดับบทบาท					
	เพศชาย			เพศหญิง		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. ด้านเศรษฐกิจ	๓.๓๓	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๒๗	๐.๗๒	ปานกลาง
๒. ด้านสังคม	๓.๔๕	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๓๕	๐.๗๒	ปานกลาง
๓. ด้านการศึกษา	๓.๓๕	๐.๕๗	ปานกลาง	๓.๒๗	๐.๗๒	ปานกลาง
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม	๓.๕๑	๐.๖๑	มาก	๓.๓๕	๐.๖๘	ปานกลาง
๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณี	๓.๖๑	๐.๕๗	มาก	๓.๕๕	๐.๗๐	มาก
รวม	๓.๔๕	๐.๕๒	ปานกลาง	๓.๓๖	๐.๖๒	ปาน กลาง

ตารางที่ ๔.๘ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง คือ เพศชาย ($\bar{X}$ = ๓.๔๕) และเพศหญิง ($\bar{X}$ = ๓.๓๖)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า เพศชาย มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๖๑) รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๕๑) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๔๕) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๓๕) ส่วนด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๓๓)

เพศหญิง พบว่า ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๕๕) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๓๕) ส่วนด้านเศรษฐกิจและด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๒๗) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

จำแนกตามช่วงอายุ

บทบาทของผู้สูงอายุ	อายุ								
	๖๐ - ๗๐ ปี			๗๑ - ๘๐ ปี			๘๐ ขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. ด้านเศรษฐกิจ	๓.๒๙	๐.๗๐	ปานกลาง	๓.๒๘	๐.๗๑	ปานกลาง	๓.๓๓	๐.๘๒	ปานกลาง
๒. ด้านสังคม	๓.๓๘	๐.๖๖	ปานกลาง	๓.๔๐	๐.๖๗	ปานกลาง	๓.๔๔	๐.๘๒	ปานกลาง
๓. ด้านการศึกษา	๓.๓๑	๐.๖๗	ปานกลาง	๓.๒๗	๐.๖๕	ปานกลาง	๓.๓๒	๐.๗๓	ปานกลาง
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม	๓.๔๓	๐.๖๗	ปานกลาง	๓.๓๘	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๓๗	๐.๗๗	ปานกลาง
๕.ด้านศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณี	๓.๖๐	๐.๖๕	มาก	๓.๕๓	๐.๖๔	มาก	๓.๕๖	๐.๗๖	มาก
รวม	๓.๔๐	๐.๕๘	ปานกลาง	๓.๓๗	๐.๕๗	ปานกลาง	๓.๔๑	๐.๗๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอายุต่างกัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ผู้สูงอายุ ๖๐-๗๐ ปี มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๖๐) รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๔๓) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๓๘) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๓๑) ส่วนด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๒๙)

อายุ ๗๑-๘๐ ปี พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๕๓) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๔๐) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๓๘) และด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = ๓.๒๘) ส่วนด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๒๗)

อายุ ๘๐ ปีขึ้นไป พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๕๖) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๔๔) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๓๗) และด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = ๓.๓๓) ส่วนด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๓๒) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

จำแนกตามอาชีพ

บทบาทของ ผู้สูงอายุ	อาชีพ														
	ค้าขาย			เกษตรกร			รับจ้างทั่วไป			งานส่วนตัว			แม่บ้าน		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. ด้านเศรษฐกิจ	๓.๑๙	๐.๔๙	ปานกลาง	๓.๒๙	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๑๖	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๑๖	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๓๐	๐.๘๘	ปานกลาง
๒. ด้านสังคม	๓.๒๕	๐.๕๕	ปานกลาง	๓.๔๑	๐.๖๕	ปานกลาง	๓.๓๒	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๓๒	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๓๕	๐.๘๗	ปานกลาง
๓. ด้านการศึกษา	๓.๑๔	๐.๖๑	ปานกลาง	๓.๓๖	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๒๓	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๒๓	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๑๕	๐.๘๗	ปานกลาง
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม	๓.๒๘	๐.๖๔	ปานกลาง	๓.๔๕	๐.๖๒	ปานกลาง	๓.๕๗	๐.๖๙	มาก	๓.๒๖	๐.๖๑	ปานกลาง	๓.๑๓	๐.๗๙	ปานกลาง
๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี	๓.๓๒	๐.๗๑	ปานกลาง	๓.๕๘	๐.๕๘	มาก	๓.๗๖	๐.๖๙	มาก	๓.๔๓	๐.๕๓	ปานกลาง	๓.๖๐	๐.๙๔	มาก
รวม	๓.๒๔	๐.๕๕	ปานกลาง	๓.๔๒	๐.๕๓	ปานกลาง	๓.๕๐	๐.๖๖	ปานกลาง	๓.๒๘	๐.๕๒	ปานกลาง	๓.๓๐	๐.๗๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า มีบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอาชีพต่างกัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพค้าขาย มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๓๒) รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๒๘) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๒๕) และด้านเศรษฐกิจ สังคม ($\bar{X}$ = ๓.๑๙) ส่วนด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๑๔)

อาชีพเกษตรกร พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๕๘) รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๔๕) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๔๑) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๓๖) ส่วนด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๒๙)

อาชีพรับจ้าง พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๗๖) รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๕๗) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๓๒) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๒๓) ส่วนด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๑๖)

อาชีพงานส่วนตัว พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๔๓) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๓๒) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๒๖) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๒๓) ส่วนด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๑๖)

อาชีพแม่บ้าน พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๖๐) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๓๕) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = ๓.๓๐) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๑๕) ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๑๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช
จำแนกตามระดับการศึกษา

บทบาทของผู้สูงอายุ	การศึกษา								
	ประถมศึกษา			มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส			ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี		
	$\bar{X}$	<i>SD</i>	แปลผล	$\bar{X}$	<i>SD</i>	แปลผล	$\bar{X}$	<i>SD</i>	แปลผล
๑. ด้านเศรษฐกิจ	๓.๒๙	๐.๗๑	ปานกลาง	๓.๒๓	๐.๗๔	ปานกลาง	๓.๖๖	๐.๒๔	มาก
๒. ด้านสังคม	๓.๓๘	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๔๙	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๓๓	๐.๓๙	ปานกลาง
๓. ด้านการศึกษา	๓.๓๐	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๒๙	๐.๖๑	ปานกลาง	๓.๔๓	๐.๘๒	ปานกลาง
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม	๓.๓๙	๐.๖๗	ปานกลาง	๓.๕๑	๐.๕๙	มาก	๓.๖๖	๐.๔๘	มาก
๕. ด้านศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณี	๓.๕๗	๐.๖๖	มาก	๓.๕๗	๐.๖๖	มาก	๔.๐๔	๐.๔๙	มากที่สุด
รวม	๓.๓๙	๐.๖๐	ปานกลาง	๓.๔๒	๐.๕๔	ปานกลาง	๓.๖๒	๐.๔๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยาร จังหวัดนครราชสีมา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษา ประถม มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๕๗) รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๓๙) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๓๘) ด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๓๐) ส่วนด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๒๙)

มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๕๗) รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๕๑) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๔๙) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๒๙) ส่วนด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๒๓)

ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๐๔) รองลงมา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = ๓.๖๖) ด้าน สิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๖๖) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๔.๔๓) ส่วนด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๓๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามรายได้

บทบาทของผู้สูงอายุ	รายได้					
	ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท			๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
๑. ด้านเศรษฐกิจ	๓.๓๓	๐.๗๔	ปานกลาง	๓.๒๑	๐.๖๐	ปานกลาง
๒. ด้านสังคม	๓.๓๙	๐.๗๐	ปานกลาง	๓.๓๙	๐.๖๑	ปานกลาง
๓. ด้านการศึกษา	๓.๓๒	๐.๖๙	ปานกลาง	๓.๒๖	๐.๖๒	ปานกลาง
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม	๓.๔๒	๐.๖๘	ปานกลาง	๓.๓๙	๐.๖๑	ปานกลาง
๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณี	๓.๖๐	๐.๖๕	มาก	๓.๕๑	๐.๖๖	มาก
รวม	๓.๔๑	๐.๖๑	ปานกลาง	๓.๓๖	๐.๕๓	ปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่มีรายได้ต่างกัน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๖๐) รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๔๒) ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๓๙) และด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = ๓.๓๓) ส่วนด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๓๒)

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ ๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป พบว่า มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๓.๕๑) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม ($\bar{X}$ = ๓.๓๙) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = ๓.๓๙) และด้านการศึกษา ($\bar{X}$ = ๓.๒๖) ส่วนด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = ๓.๒๑) ตามลำดับ

ตอนที่ ๔ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่าง
หัวทราย จังหวัดนครราชสีมา ตามบทบาทของผู้สูงอายุ ที่มี เพศ อายุ อาชีพ
ระดับการศึกษา และรายได้ ต่างกัน
สมมติฐานที่ ๑ ผู้สูงอายุที่มี เพศต่างกันมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบล
ทรายขาว อำเภอสว่างหัวทราย จังหวัดนครราชสีมาที่มีเพศต่างกัน

บทบาทของผู้สูงอายุ	เพศ	N	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
ด้านเศรษฐกิจ	ชาย	๑๓๓	๓.๓๓	๐.๖๘	๐.๗๘๓	๐.๖๕๗*
	หญิง	๒๐๘	๓.๒๗	๐.๗๒		
ด้านสังคม	ชาย	๑๓๓	๓.๔๕	๐.๖๐	๑.๓๑๘	๐.๑๓๓
	หญิง	๒๐๘	๓.๓๕	๐.๗๒		
ด้านการศึกษา	ชาย	๑๓๓	๓.๓๕	๐.๕๗	๑.๐๕๗	๐.๐๐๖
	หญิง	๒๐๘	๓.๒๗	๐.๗๒		
ด้านสิ่งแวดล้อม	ชาย	๑๓๓	๓.๕๑	๐.๖๑	๒.๓๓๔	๐.๐๒๗
	หญิง	๒๐๘	๓.๓๕	๐.๖๘		
ด้านศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณี	ชาย	๑๓๓	๓.๖๑	๐.๕๗	๐.๗๙๖	๐.๐๑๕
	หญิง	๒๐๘	๓.๕๕	๐.๗๐		
รวม	ชาย	๑๓๓	๓.๔๕	๐.๕๒	๑.๔๒๑	๐.๐๑๕
	หญิง	๒๐๘	๓.๓๖	๐.๖๒		

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาวที่มี
เพศต่างกันมีบทบาทโดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่
เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ที่มีเพศต่างกัน
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ส่วนด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี
ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๒ ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกันมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีอายุต่างกัน

บทบาทของผู้สูงอายุ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๖๐	๒	๐.๐๓๐	๐.๐๕๙	๐.๙๔๓
	ภายในกลุ่ม	๑๗๑.๙๘๒	๓๓๘	๐.๕๐๙		
	รวม	๑๗๒.๐๔๒	๓๔๐			
ด้านสังคม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๐๖	๒	๐.๐๕๓	๐.๑๑๔	๐.๘๙๓
	ภายในกลุ่ม	๑๕๗.๑๗๐	๓๓๘	๐.๔๖๕		
	รวม	๑๕๗.๒๗๖	๓๔๐			
ด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๔๘	๒	๐.๐๗๔	๐.๑๖๓	๐.๘๕๐
	ภายในกลุ่ม	๑๕๓.๗๒๖	๓๓๘	๐.๔๕๕		
	รวม	๑๕๓.๘๗๔	๓๔๐			
ด้านสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๑๗	๒	๐.๐๘๔	๐.๑๘๙	๐.๘๒๘
	ภายในกลุ่ม	๑๔๙.๘๓๔	๓๓๘	๐.๔๔๓		
	รวม	๑๕๐.๐๐๑	๓๔๐			
ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๑๔	๒	๐.๑๕๗	๐.๓๖๐	๐.๖๙๘
	ภายในกลุ่ม	๑๔๗.๔๒๒	๓๓๘	๐.๔๓๖		
	รวม	๑๔๗.๗๓๖	๓๔๐			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๖๔	๒	๐.๐๓๒	๐.๐๙๑	๐.๙๑๓
	ภายในกลุ่ม	๑๑๘.๕๘๒	๓๓๘	๐.๓๕๑		
	รวม	๑๑๘.๖๔๖	๓๔๐			

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอายุต่างกันโดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๓ ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว
อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอาชีพต่างกัน

บทบาทของผู้สูงอายุ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑.๘๓๔ ๑๗๐.๒๐๘ ๑๗๒.๐๔๒	๔ ๓๓๖ ๓๔๐	๐.๔๕๘ ๐.๕๐๗	๐.๙๐๕	๐.๔๖๑
ด้านสังคม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑.๒๓๓ ๑๕๖.๐๔๒ ๑๕๗.๒๗๖	๔ ๓๓๖ ๓๔๐	๐.๓๐๘ ๐.๔๖๔	๐.๖๖๔	๐.๖๑๗
ด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๒.๕๖๐ ๑๕๑.๓๑๔ ๑๕๓.๘๗๔	๔ ๓๓๖ ๓๔๐	๐.๖๔๐ ๐.๔๕๐	๑.๔๒๑	๐.๒๒๗
ด้านสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๕.๖๙๕ ๑๔๔.๓๐๖ ๑๕๐.๐๐๑	๔ ๓๓๖ ๓๔๐	๑.๔๒๔ ๐.๔๒๙	๓.๓๑๕*	๐.๐๑๑
ด้านศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณี	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๔.๖๑๑ ๑๔๓.๑๒๕ ๑๔๗.๗๓๖	๔ ๓๓๖ ๓๔๐	๑.๑๕๓ ๐.๔๒๖	๒.๗๐๖*	๐.๐๓๐
รวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๒.๓๑๗ ๑๑๖.๓๒๙ ๑๑๘.๖๔๖	๔ ๓๓๖ ๓๔๐	๐.๕๗๙ ๐.๓๔๖	๑.๖๗๓	๐.๑๕๖

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า บทบาทของผู้สูงในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอาชีพต่างกันมีบทบาทโดยรวมทั้ง ๕ ด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ
ต่างกันด้านสิ่งแวดล้อม

อาชีพ	$\bar{X}$	แม่บ้าน	งานส่วนตัว	ค้าขาย	เกษตรกร	รับจ้าง ทั่วไป
		๓.๑๓	๓.๒๖	๓.๒๘	๓.๔๕	๓.๕๗
แม่บ้าน	๓.๑๓	-	๐.๑๒	๐.๑๔	๐.๓๒*	๐.๔๓*
งานส่วนตัว	๓.๒๖	-	-	๐.๐๒	๐.๑๙	๐.๓๑*
ค้าขาย	๓.๒๘	-	-	-	๐.๑๗	๐.๒๙*
เกษตรกร	๓.๔๕	-	-	-	-	๐.๑๑
รับจ้างทั่วไป	๓.๕๗	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่าง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพแม่บ้าน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม น้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกรและอาชีพรับจ้างทั่วไป

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพงานส่วนตัว มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม น้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพค้าขาย มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม น้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

ส่วนรายคู่อื่นๆไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ
ต่างกันด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

อาชีพ	$\bar{X}$	ค้าขาย	งานส่วนตัว	เกษตรกร	แม่บ้าน	รับจ้าง ทั่วไป
		๓.๓๒	๓.๔๓	๓.๕๘	๓.๖๐	๓.๗๖
ค้าขาย	๓.๓๒	-	๐.๑๐	๐.๒๕*	๐.๒๗*	๐.๔๓*
งานส่วนตัว	๓.๔๓	-	-	๐.๑๔	๐.๑๖	๐.๓๒*
เกษตรกร	๓.๕๘	-	-	-	๐.๐๑	๐.๑๗
แม่บ้าน	๓.๖๐	-	-	-	-	๐.๑๖
รับจ้างทั่วไป	๓.๗๖	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่าง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีของผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน เป็นรายคู่ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพค้าขาย มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี น้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกร อาชีพแม่บ้าน และอาชีพรับจ้างทั่วไป

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพงานส่วนตัว มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี น้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

ส่วนรายคู่อื่นๆไม่พบความแตกต่าง

สมมติฐานที่ ๔ ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมาที่มีการศึกษาต่างกัน

บทบาทของผู้สูงอายุ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๗๓	๒	๐.๔๘๖	๐.๙๖๑	๐.๓๘๔
	ภายในกลุ่ม	๑๗๑.๐๖๙	๓๓๘	๐.๕๐๖		
	รวม	๑๗๒.๐๔๒	๓๔๐			
ด้านสังคม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๑๘	๒	๐.๕๙๖	๐.๕๕๙	๐.๕๗๒
	ภายในกลุ่ม	๑๕๖.๗๕๗	๓๓๘	๐.๔๖๔		
	รวม	๑๕๗.๒๗๖	๓๔๐			
ด้านการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๐๔	๒	๐.๐๕๒	๐.๑๑๕	๐.๘๙๒
	ภายในกลุ่ม	๑๕๓.๗๗๐	๓๓๘	๐.๔๕๕		
	รวม	๑๕๓.๘๗๔	๓๔๐			
ด้านสิ่งแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๓๕	๒	๐.๔๖๘	๑.๐๖๑	๐.๓๔๗
	ภายในกลุ่ม	๑๔๙.๐๖๕	๓๓๘	๐.๔๔๑		
	รวม	๑๕๐.๐๐๑	๓๔๐			
ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๖๒	๒	๐.๖๓๑	๑.๔๕๖	๐.๒๓๕
	ภายในกลุ่ม	๑๔๖.๔๗๕	๓๓๘	๐.๔๓๓		
	รวม	๑๔๗.๗๓๖	๓๔๐			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๕๓	๒	๐.๑๗๗	๐.๕๐๕	๐.๖๐๔
	ภายในกลุ่ม	๑๑๘.๒๙๒	๓๓๘	๐.๓๕๐		
	รวม	๑๑๘.๖๔๖	๓๔๐			

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่มีการศึกษาต่างกันมีบทบาทโดยรวมทั้ง ๕ ด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๕ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบล
ทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีรายได้เฉลี่ยประมาณ
(บาท/เดือน) ต่างกัน

บทบาทของผู้สูงอายุ	รายได้	N	$\bar{X}$	SD	t	Sig.
ด้านเศรษฐกิจ	ต่ำกว่า ๕๐๐๐	๒๔๑	๓.๓๓	๐.๗๔	๑.๔๒๔	๐.๐๐๙*
	๕๐๐๐ ขึ้นไป	๑๐๐	๓.๒๑	๐.๖๐		
ด้านสังคม	ต่ำกว่า ๕๐๐๐	๒๔๑	๓.๓๙	๐.๗๐	๐.๐๒๗	๐.๑๔๕
	๕๐๐๐ ขึ้นไป	๑๐๐	๓.๓๙	๐.๖๑		
ด้านการศึกษา	ต่ำกว่า ๕๐๐๐	๒๔๑	๓.๓๒	๐.๖๙	๐.๘๒๕	๐.๓๕๐
	๕๐๐๐ ขึ้นไป	๑๐๐	๓.๒๖	๐.๖๒		
ด้านสิ่งแวดล้อม	ต่ำกว่า ๕๐๐๐	๒๔๑	๓.๔๒	๐.๖๘	๐.๓๔๔	๐.๑๔๐
	๕๐๐๐ ขึ้นไป	๑๐๐	๓.๓๙	๐.๖๑		
ด้านศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณี	ต่ำกว่า ๕๐๐๐	๒๔๑	๓.๖๐	๐.๖๕	๑.๒๑๒	๐.๘๒๔
	๕๐๐๐ ขึ้นไป	๑๐๐	๓.๕๑	๐.๖๖		
รวม	ต่ำกว่า ๕๐๐๐	๒๔๑	๓.๔๑	๐.๖๑	๐.๘๖๕	๐.๑๐๒
	๕๐๐๐ ขึ้นไป	๑๐๐	๓.๓๕	๐.๕๓		

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีรายได้ต่างกันมีบทบาท โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน ไม่แตกต่างกัน
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตอนที่ ๕ ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน
ในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ ๔.๒๐ ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการ
พัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน	ค่าความถี่
๑.ด้านเศรษฐกิจ	
ควรสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุในด้านการเกษตรให้ปลูกผักกินเองได้ พึ่งพาตนเอง	๑๕
การให้ความรู้ในวิชาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนในชุมชน	๒๐
การรู้จักถอดอ้อม ประหยัด ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นไม่ฟุ่มเฟือยในการดำเนินชีวิตให้อยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียง	๒๐
รวม	๕๕
๒.ด้านสังคม	
ควรให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุทุกหมู่บ้านเพื่อให้โอกาสผู้สูงอายุได้มาพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน	๒๒
การให้ความรู้เรื่องสุขภาพอนามัย ออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเอง	๑๕
การให้ช่วยกันดูแลบุตรหลานแนะนำเด็กเตือน	๑๙
รวม	๕๖
๓.ด้านการศึกษา	
ควรสนับสนุนให้ความร่วมมือจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับบุตรหลาน เด็กและเยาวชนในชุมชน	๑๕
การให้มีแหล่งเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน	๑๘
การให้คำปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องรอบตัวผู้สูงอายุ	๒๐
รวม	๕๓
๔.ด้านสิ่งแวดล้อม	
ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๑๕
ควรส่งเสริมให้รู้จักในธรรมชาติ รู้จักประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ	๒๐
ควรรู้จักหาทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนไม่ทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชน	๒๓
รวม	๕๘

๕.ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี	
ควรส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น	๓๕
ควรช่วยกันปลูกสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักษาศาสนาโดยการ ทำนุบำรุงพระศาสนา	๑๕
การสนับสนุนเงินช่วยเหลือให้กับวัดและโรงเรียน	๒๓
รวม	๗๓

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ผู้สูงอายุได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าความถี่มากที่สุด โดยได้เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และช่วยกันปลูกสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักษาศาสนาโดยการทำนุบำรุงพระศาสนา รวมทั้งการสนับสนุนเงินช่วยเหลือให้กับวัดและโรงเรียน

รองลงมา ด้านสิ่งแวดล้อม โดยได้เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และควรส่งเสริมให้รู้จักในธรรมชาติ รู้จักประหยัดทรัพยากรธรรมชาติควรรู้จักทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนไม่ทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ด้านการศึกษา มีค่าความถี่น้อยที่สุด โดยได้เสนอแนะว่า ควรสนับสนุนให้ความร่วมมือจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับบุตรหลาน เด็กและเยาวชนในชุมชน การให้มีแหล่งเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน และการให้คำปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องรอบตัวผู้สูงอายุ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้เพื่อศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุเพื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุและเพื่อศึกษาแนวทาง การส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน ๑๒ หมู่บ้าน ตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน ๑๒ หมู่บ้าน ตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๓๔๑ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามโดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๔๑ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบทางเดียว One-Way ANOVA การทดสอบค่า (f-test) ค่า (t-test) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญ LSD (Least Significant Difference) ผลการวิจัยสามารถสรุปอภิปรายผล ข้อเสนอแนะได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

๑) จำแนกตามเพศ พบว่า เป็นเพศชาย ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐ และเป็นเพศหญิง ๒๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๐

๒) จำแนกตามอายุ พบว่า อายุ มากกว่า ๖๐-๗๐ ปี มีจำนวน ๒๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖ อายุ ๗๑-๘๐ ปี มีจำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑ ส่วนอายุ ๘๐ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๓

๓) จำแนกตามอาชีพ พบว่า อาชีพเกษตรกร มีจำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓ อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ อาชีพงานส่วนตัว จำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ อาชีพแม่บ้าน จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๔ ส่วนอาชีพค้าขาย จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๘

๔) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประถมศึกษา มีจำนวน ๒๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๖ มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖ ส่วนปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญา จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๘

๕) จำแนกตามรายได้ พบว่า มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๒๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๗ ส่วนรายได้ต่อเดือนมากกว่า ๕,๐๐๐ จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ได้ช่วยกันปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักขยัน อดออม ให้มีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ มีบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น จัดตั้ง กลุ่มอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย

๒) ด้านสังคม บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ได้ช่วยเหลือในการดูแลบุตรหลานของตนในยามที่พ่อแม่ของเด็กออกไปทำงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ ได้มีทักษะด้านวิชาชีพที่หลากหลาย

๓) ด้านการศึกษา บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ได้มีแนวทางแนะนำเด็กตอนบุตรหลานในด้านการเรียนในชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ ได้มีส่วนร่วมสร้าง หนังสือแหล่งเรียนรู้เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน

๔) ด้านสิ่งแวดล้อม บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ได้รู้จักวิธีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ ได้มีการฟื้นฟู บูรณซ่อมแซมและบำบัดพร้อมดูแลธรรมชาติในชุมชน

๕) ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ได้มีส่วนร่วมช่วยบำรุง สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

ประเพณีของชุมชน และได้มีส่วนช่วยปลูกสร้างจิตสำนึกอันดีงามด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ได้แก่ ได้มีส่วนช่วยส่งเสริมในด้านวัฒนธรรมของชุมชน

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ ดังนี้

๑) บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ พบว่า ทั้งเพศชาย และเพศหญิง อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เพศชาย มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด เพศหญิง พบว่า ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจและการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด

๒) บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อายุ ๖๐-๗๐ ปี มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด อายุ ๗๑-๘๐ ปี พบว่า มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสังคม และด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด อายุ ๘๑ ปีขึ้นไป พบว่า ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม และด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด

๓) บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอาชีพ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อาชีพค้าขาย มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด อาชีพเกษตรกร พบว่า มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด อาชีพรับจ้าง พบว่า มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด งานส่วนตัว พบว่า มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม และด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด อาชีพแม่บ้าน พบว่า มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด

๔) บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัด นครศรีธรรมราช จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบล ทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประถมศึกษา พบว่า มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. พบว่า ด้านมี บทบาทศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้าน เศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี พบว่า มีบทบาทด้านศาสนาและ วัฒนธรรมประเพณี รองลงมา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด

๕) บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัด นครศรีธรรมราช จำแนกตามรายได้ พบว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า รายได้ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด รายได้ ๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป พบว่า มีบทบาทด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือด้านสังคม และด้าน สิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด

๕.๑.๔ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาวอำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยจำแนกตามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบถาม ได้แก่ เพศอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ย/ต่อเดือน ซึ่งนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทแตกต่างกัน ซึ่งผลการเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทแตกต่างกัน ซึ่งผลการเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอาชีพต่างกัน มีบทบาทแตกต่างกัน ซึ่งผลการเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทแตกต่างกัน ซึ่งผลการเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา ที่มีรายได้ต่างกัน มีบทบาทแตกต่างกัน ซึ่งผลการเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๕ ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมว่า ควรสนับสนุนการพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุในด้านการเกษตรให้ปลูกผักกินเองได้ พึ่งพาตนเองและการให้ความรู้ในวิชาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและคนในชุมชน การรู้จักออกดอก ประหยัด ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นไม่ฟุ่มเฟือยในการดำเนินชีวิตให้อยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียง

๒) ด้านสังคม ผู้สูงอายุได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมว่า ควรให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุทุกหมู่บ้าน เพื่อให้โอกาสผู้สูงอายุได้มาพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การให้ความรู้เรื่องสุขภาพอนามัย ออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเอง การดูแลตนเองและการให้ช่วยกันดูแลบุตรหลาน แนะนำตักเตือน และการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนหมู่บ้าน

๓) ด้านการศึกษา ผู้สูงอายุได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมว่า ควรสนับสนุนให้ความร่วมมือจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับบุตรหลาน เด็กและเยาวชนในชุมชน และให้มีแหล่งเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน การให้คำปรึกษาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องรอบตัวกับผู้สูงอายุ

๔) ด้านสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมว่า ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รู้รักในธรรมชาติ รู้จักประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ รู้รักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนและไม่ทำลายธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชน

๕) ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี ผู้สูงอายุได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมว่า ควรส่งเสริมรักษาวัดวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ช่วยกันปลูกสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักษาศาสนา โดยการทำนุบำรุงศาสนา การสนับสนุนเงินช่วยเหลือให้กับวัดและโรงเรียน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ซึ่งสามารถสรุปถึงบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ดังนี้

๕.๒.๑ จากผลการศึกษา พบว่าบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าผู้สูงอายุมีบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น จัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย รู้ค่าและความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยกันปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักขยัน อดออม ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ชุมชน โดยได้รวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องและดูแลผลประโยชน์ของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับแนวคิดของ นิศา ชูโต ที่กล่าวว่า ตั้งแต่โบราณมีการช่วยทำงานให้แก่ชุมชนอย่างมากมายในฤดูกาลว่างงาน และจะขอความช่วยเหลือประชาชนให้ร่วมกันพัฒนา ผู้ที่ไปขอร้องมักจะเป็นคนมีหน้ามีตา และมักจะเป็นบุคคลที่สูงอายุเป็นส่วนมากซึ่งมักจะเรียกว่าพ่อเฒ่าหรือแม่เฒ่า เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนโดยการไปขอร้องชาวบ้านให้ช่วยกันพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตศิลป์ อินทชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ๑) ผู้สูงอายุได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในเกณฑ์ที่ดีโดยเฉพาะการใช้สิทธิชักชวนผู้อื่นในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) ปัญหาอุปสรรคการแสดงบทบาทและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของผู้สูงอายุที่สำคัญคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น โดยจะดำเนินการและจัดกิจกรรมเอง อีกทั้งไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่างๆ ให้ได้รับทราบ ประกอบกับผู้สูงอายุบางส่วนไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมประชุมใน การพัฒนาท้องถิ่น และ ๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของผู้สูงอายุ ต่อการพัฒนาท้องถิ่นคือปัจจัยเรื่องการไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรม สุขภาพของผู้สูงอายุ การไม่มีประสบการณ์ร่วมกับท้องถิ่น ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน และโอกาสที่จะร่วมทำกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นมีน้อยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังนั้นควรจะมี การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ได้แสดงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมี ส่วนร่วมทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาหรือบริหารท้องถิ่นด้วย

๒) ด้านสังคม พบว่าบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าผู้สูงอายุมีความพร้อมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ ความรู้และประสบการณ์ ถึงแม้เข้าสู่วัยชราภาพแต่ท่านยังพร้อมช่วยเหลือกิจกรรมในหมู่บ้านหรือชุมชน ความสามารถมีทักษะด้านวิชาชีพที่หลากหลาย ในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ **นิศา ชูโต** ที่ว่าในการพัฒนาชุมชนจะต้องชักนำโน้มน้าวผู้สูงอายุให้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา และมีบทบาทในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเพราะหลักปรัชญาการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องให้ประชาชนทุกกลุ่ม ได้มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และสุรีย์ บุญญานพวงศ์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีศักยภาพหรือมีความสามารถในตนเองที่จะทำงานต่างๆได้ ในลักษณะการทำงานให้กับสังคม ลักษณะงานที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความถนัด คืองานเกี่ยวกับการค้าขายและงานฝีมือประเภทต่างๆ แต่ผู้สูงอายุไม่ค่อยเข้าไปมีบทบาทในสังคมมากนัก เนื่องจากท่าทีของคนในวัยเด็กกว่าที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางที่ไม่ให้การยอมรับในศักยภาพที่มีอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เพชรรา สุนทรโทก** ได้ศึกษา ความคิดเห็นของกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุเกี่ยวกับบทบาทผู้สูงอายุในสังคม โดยปัจจุบันที่มีต่อครอบครัวและชุมชน ในปี พ.ศ.๒๕๓๙ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุมีความเห็นตรงกันว่าผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษาถ่ายทอดประสบการณ์แก่ลูกหลานเป็นแบบอย่างที่ดีและได้รับความนับถือในครอบครัว ส่วนกลุ่มเยาวชนรับรู้บทบาทของผู้สูงอายุว่ามีความสำคัญต่อชุมชนทั้งการเป็นผู้นำถ่ายทอดความรู้ แนะนำพิธีกรรม อนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือชุมชน

๓) ด้านการศึกษา พบว่าบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าผู้สูงอายุ ได้มีแนวทางแนะนำตักเตือนบุตรหลานในด้านการเรียนในชุมชน สนับสนุนในด้านกิจกรรมของโรงเรียน มีส่วนร่วมทำนุบำรุงและให้การช่วยเหลือโรงเรียน มีส่วนร่วมสร้าง หนังสือแหล่งเรียนรู้เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิด ที่ว่าผู้สูงอายุมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำปรึกษาและถ่ายทอดประสบการณ์แก่บุตรหลาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีบทบาทในด้านการให้การศึกษาทั้งในด้านครอบครัว คือ การอบรมสั่งสอนบุตรหลานและเป็นที่ปรึกษาแนะนำแก่ชุมชนอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เพชรรา สุนทรโทก** ได้ศึกษา ความคิดเห็นของกลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุเกี่ยวกับบทบาทผู้สูงอายุในสังคม โดยปัจจุบันที่มีต่อครอบครัวและชุมชน ในปี พ.ศ.๒๕๓๙ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเยาวชนและผู้สูงอายุมีความเห็นตรงกันว่าผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษาถ่ายทอดประสบการณ์แก่

ลูกหลานเป็นแบบอย่างที่ดีและได้รับความนับถือในครอบครัว ส่วนกลุ่มเยาวชนรับรู้บทบาทของผู้สูงอายุว่ามีความสำคัญต่อชุมชนทั้งการเป็นผู้นำ ถ่ายทอดความรู้ แนะนำพิธีกรรม อนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือชุมชน

๔) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าผู้สูงอายุมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รู้จักใช้อย่างชาญฉลาด รู้จักวิธีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ดูแลและป้องกันการทำลายธรรมชาติการฟื้นฟู มีการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)** ว่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยความเป็นไปอย่างประสาน และเกื้อกูลกันของระบบความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ ตัวมนุษย์ สังคม และธรรมชาติแวดล้อมต้องให้เข้าใจว่ามนุษย์กับธรรมชาติต้องอยู่ร่วมกันอย่างไม่เบียดเบียนไม่ทำลายล้างเคารพในสิทธิของธรรมชาติมีความคุ้นเคย และมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ในธรรมชาติและสร้างบรรยากาศช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันน่าจะเป็นวิธีการที่ถูกต้องในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ที่แท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วันสนันท์ แอคา** ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ชุมชนเทศบาลตำบลหนองผึ่ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการกลุ่ม ๓ ขั้นตอน ทำให้ครอบครัวเกิดความรู้สึกเข้าใจ ทศนคติ และมีความตระหนักต่อการแสดงบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม โดยครอบครัวมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ ความบกพร่องในการเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนร่วมคิดและร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การประเมินหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า บทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงจากระดับปฏิบัติปานกลางเป็นระดับปฏิบัติมาก ส่วนการรับรู้บทบาทของครอบครัวในด้านจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงจากระดับปฏิบัติปานกลาง เป็นระดับปฏิบัติมาก

๕) ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี พบว่าบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้สูงอายุ ได้มีส่วนช่วยบำรุง สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนในการดูแลและช่วยซ่อมแซม ก่อสร้างศาสนสถาน ช่วยปลูกสร้างจิตสำนึกอันดีงามด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี อีกทั้งสนับสนุนเงินทุนช่วยเหลือให้กับวัดและโรงเรียน ของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ **สุธีรา นัยจันทร์** ว่า สิ่งสำคัญในการกำหนดรูปแบบของคุณธรรม คือ ศาสนา อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่สำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิตในสังคมผู้สูงอายุเป็นผู้ที่สนใจใน

ศาสนาเพราะยอมรับกันว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทำให้จิตใจสงบเยือกเย็น ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีบทบาทในทางศาสนาพอใจในการบำเพ็ญกุศล มีการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทางศาสนาและการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีการร่วมกิจกรรมทางศาสนา ทำให้จิตใจสงบเยือกเย็น และสอดคล้องกับแนวคิดของ **จรัญ พรหมอยู่** ว่า วัฒนธรรมประเพณีเป็นแบบแผนที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งบุคคลกลุ่มสำคัญในชุมชนที่ได้คงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่น คือ ผู้สูงอายุ เพราะมีบทบาทในการอนุรักษ์ ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สังคม เพราะเนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องและมีการสืบทอดมาจวบจนผู้สูงอายุอันเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เฉลิมชัย จันทระเสนา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญ ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า ๑) ผู้สูงอายุโดยรวมและจำแนกตามเพศ ในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี โดยรวมและเป็นรายด้าน ๓ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีบทบาทในด้านการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก และ ๒) ปัญหาและอุปสรรคที่มีบทบาทผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญ ในด้านการพัฒนาชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนลดลง และประชากรมีคุณภาพลดลง ด้านการศึกษา คือ ขาดเงินทุนในการสนับสนุนเด็กยากจนด้านศาสนา คือ สภาพสังคมปัจจุบันทำให้จิตใจคนคับแคบเห็นแก่ตัว ทำให้ผู้สูงอายุเสื่อมศรัทธา ความเลื่อมใสในพุทธศาสนาลดลง อันมีสาเหตุมาจากการปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ ทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และด้านวัฒนธรรมประเพณี คือ วัฒนธรรมต่างชาติและค่านิยมในปัจจุบันมีส่วนทำให้ประเพณีผิดเพี้ยนไปจากโบราณ ผู้สูงอายุจึงไม่เข้าร่วมในกิจกรรมตามประเพณี และประเพณียังขาดการสืบทอดจากผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นพพรณพร อุทโร** (๒๕๕๒, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี ผลการศึกษาพบว่า ๑) ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยบทบาทจากมากไปหาน้อยคือ บทบาทด้านศาสนา บทบาทด้านวัฒนธรรมประเพณี บทบาทด้านการพัฒนาชุมชน และบทบาทด้านการศึกษา ๒) บทบาทของผู้สูงอายุโดยรวมระหว่างเพศชายกับเพศหญิงพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยเพศชายมีบทบาทมากกว่าเพศหญิง แต่เมื่อจำแนกตามกลุ่มคือ กลุ่มข้าราชการบำนาญ บำเหน็จ บำนาญจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มสมาคมผู้สูงอายุจังหวัดกาฬสินธุ์ และกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชนทั้ง ๓๖ แห่ง มีบทบาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำนวน ๑ คู่ คือ ระหว่างกลุ่มข้าราชการบำนาญ บำเหน็จ บำนาญจังหวัดกาฬสินธุ์กับกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชนทั้ง ๓๖ แห่ง โดยกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชนทั้ง ๓๖ แห่งมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนมากกว่ากลุ่มข้าราชการ

บำเหน็จบำนาญจังหวัดกาฬสินธุ์ ๓) ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมจากแบบสอบถามดังนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนน้อยลงซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้การสะก้างทรัพย์เพื่อการก่อสร้างสาธารณะสถานหรือสิ่งก่อสร้างเพื่อชุมชนน้อยลง ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถบางท่านมีอายุมาก สุขภาพไม่แข็งแรง จนเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนได้มากเท่าที่ควร ประชากรมีคุณภาพน้อยลง ควรสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนปลูกฝังความเกื้อกูลต่อชุมชน เช่น การรณรงค์รักษาความสะอาด การรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่น เป็นต้น

สรุปได้ว่า บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะเข้าสู่วัยชราภาพมีร่างกายที่อ่อนแอลงไปตามวัยแต่ท่านก็เป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าพร้อมที่จะช่วยเหลือพัฒนาชุมชน และครอบครัว เช่น การช่วยดูแลบุตรหลานขณะที่พ่อแม่ไปทำงาน ช่วยดูแลบ้านเรือน และผู้สูงอายุบางท่านยังช่วยทำงานเล็กๆน้อยๆตามกำลังของท่าน และยังช่วยให้คำปรึกษาแนะนำในด้านต่างๆของชุมชน ร่วมกิจกรรมของชุมชน และบางท่านก็มีทักษะมีความสามารถในวิชาชีพต่างๆที่พร้อมจะถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานและผู้สนใจในชุมชนเพื่อการดำรงชีวิตสืบต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช” จากผลวิจัยที่ได้จากการวิจัยสามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังนี้

- ๑) พัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ
- ๒) จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุหรือจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
- ๓) ปรับสภาพแวดล้อมและปรับสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ และสถานที่สาธารณะในชุมชน
 - ๔) จัดกิจกรรมนันทนาการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ
 - ๕) ให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ
 - ๖) อำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการพื้นฐานของชุมชน
 - ๗) นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุไปใช้ในพื้นที่ของชุมชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษา เรื่อง “พฤติกรรมและบทบาทการพัฒนาชุมชนของผู้สูงอายุในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช”

๒) ควรมีการศึกษา เรื่อง “ความต้องการของผู้สูงอายุทางสังคมในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช”

๓) ควรมีการศึกษา เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช”

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

ก.เอกสารปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗.

จรัญ พรหมอยู่. ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.

เฉลิมพล แจ่มจันทร์. “มโนทัศน์ใหม่ของ “นิยามผู้สูงอายุ” และ “อายุเกษียณ”: ทำไมต้อง๖๐
ปีเปลี่ยนได้หรือไม่. แผนงานพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนามโนทัศน์ใหม่ของนิยาม
ผู้สูงอายุและอายุเกษียณที่เหมาะสมสำหรับคนไทย: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนา
ผู้สูงอายุไทย, ๒๕๕๕.

ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุขภาพการพิมพ์, ๒๕๔๖.

ดิเรก ฤกษ์ห่วย. การพัฒนาชนบท: เน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความจำเป็น
พื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๒๔.

ธีระวัฒน์ นิจานตร. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๘.

บุญธรรม จิตไธสง. นันทนาการทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม. (กรุงเทพมหานคร:
ม.ป.ท.).

บังอร ธรรมศิริ. ครอบครัวกับการดูแลผู้สูงอายุ. วิชาการคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๔๙.

ปกรณ อังคสิงห์. การฟื้นฟูชนบท. พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๐๓.

พระธรรมญาณมุนี. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น. เอกสารประกอบการประชุมพระ
สังฆาธิการและผู้นำประจำปี ๒๕๒๓ อำเภอท่าม่วง จังหวัดชลบุรี

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: คอมฟอร์ม, ๒๕๔๒.
- พวงเพชร สุรัตน์กุล. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงใหม่ล่าสุด)**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๓.
- พัฒน์ บุญรัตน์. **การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.
- เพชร สุนทรโทก. **บทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทยตามการรับรู้ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร**, ๒๕๒๙.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. **ลักษณะสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บพิธ, ๒๕๑๘.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. **การบริหารงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ -ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒.
- วิรัช เตียหงษากุล. **หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. **การบริหารจัดการของชมรมผู้สูงอายุในกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพโครงการประเมินการพัฒนาผู้สูงอายุในหมู่บ้านท่าไกลและหมู่บ้านสร้างเสริมสุขภาพ . โดยผู้สูงอายุเป็นแกนนำปีที่ ๓**. กรุงเทพมหานคร: มีสเตอร์ก๊อปปี้ ประเทศไทยจำกัด.
- สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. **พัฒนาชนบทในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.
- สงวนศรี วิรัชชัย. **จิตวิทยาเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ศีลภาพร, ๒๕๒๗.
- ส่งศรี ชมภูวงศ์. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาเขตศรีธรรมโศกราช, ๒๕๕๔.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **พัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- สุเทพ เขาวลิต. **หลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.

สุธีรา นัยจันทร์. **ศึกษาบทบาทครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ**.วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐.

สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

สุภา สกุลเงิน. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหลัง การจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ในทัศนะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษาเฉพาะ กรณีอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร”

สุรกุล เจนอบรม. **วิทยาการผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุรกุล เจนอบรม. **วิทยาการผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๑.
พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓.

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. **พัฒนาชนบทในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.

อรุณ รักธรรม. **พฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤตศิลป์ อินทชัย. “บทบาทของผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.**

เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และสุรีย์ บุญญานพวงศ์. “ศักยภาพของผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคม.”
เชียงใหม่: **สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔.**

ใจแก้ว วิสายอน “บทบาทของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงชัย อำเภอพยุหะภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. มหาสารคาม, ๒๕๕๓.**

ประคอง คำคง “**ศึกษาทัศนะพัฒนาชุมชนต่อบทบาทผู้สูงอายุและวิธีโน้มน้าวผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสงขลา**” **ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม.สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๔.**

เพชร สุนทรโทก “**บทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทยตามความรู้ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. ม.ป.ท., ๒๕๓๙.**

นพพรรณพร อุทโธ “**บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี**”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๒.**

เฉลิมชัย จันทระเสนา. “บทบาทของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองอำนาจเจริญ ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ.” **การศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

วันสนั่น แอคำ “การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนเทศบาลหนองผึ้ง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

สินธร คาเหมือน. “บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑.” **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์เบี้ยชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปีงบประมาณ, ๒๕๖๐.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Krengsak chareonwongsak. ผู้สูงอายุในประเทศไทยกับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.krengsak.com/node/๑๑๒๔> [๙ ธ.ค. ๒๕๖๐].

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) อาคาสหประชาชาติ ชั้น ๔ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ apro@unfpa.org www.unfpa.org [๑๒ ก.พ. ๒๕๖๑]

พัชรินทร์ อรุณรัตยากร. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaicolidatabase.net/index.php/menu-article/sustainable-development-goals-sdgs> [๒๘ ต.ค. ๒๕๖๐].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

๑. พระครูโฆสิตวัณณานุกูล, ดร.

นักธรรมเอก. พธ.บ.พธ.ม.

ปร.ด. (Buddhism Philosophy)

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว

พธ.บ. (สังคมวิทยา)

M.A. Lings., M.A. Soc.,

Ph.D. Pol., Ph.D. Soc.

อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๓. นายแอบ เดชสุวรรณ

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ

จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคผนวก ข

ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์ (IOC)

ผลการหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม(IOC)
 บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภหั่วไทร
 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อ	บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนใน ตำบลทรายขาว อำเภหั่วไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			สรุปและแปลผล	
		๑	๒	๓	ค่า IOC	แปลผล
๑. ด้านเศรษฐกิจ						
๑.	ท่านมีบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น จัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย มากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๒.	ท่านสอนให้ประชาชนรู้ค่าและความสำคัญ ของเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๓.	ท่านได้ช่วยกันปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักขยัน อดออม รายจ่ายน้อยกว่ารายได้เพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๔.	ท่านได้มีการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมให้ แก่ชุมชนเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๕.	ท่านได้รวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องและดูแลผล ประโยชน์ของชุมชนในด้านเศรษฐกิจมากน้อย เพียงใด	+๑	+๑	๐	๐.๖๖	สอดคล้อง
๒. ด้านสังคม						
๖.	ท่านมีความพร้อมด้วยความรู้และประสบ การณ์ความสารถในการพัฒนาชุมชนของท่าน เพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๗.	ท่านเป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิเกี่ยว กับบทบาทการพัฒนาสังคมในชุมชนของท่าน เพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๘.	ท่านถึงแม้เข้าสู่วัยชราภาพแต่ท่านยังพร้อม ช่วยเหลือกิจกรรมในหมู่บ้านหรือชุมชนของ ท่านมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง

ข้อ	บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนใน ตำบลทรายขาว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			สรุปและแปลผล	
		๑	๒	๓	ค่า IOC	แปลผล
๙.	ท่านมีทักษะด้านวิชาชีพที่หลากหลายมาก น้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๑๐.	ท่านได้ช่วยเหลือในการดูแลบุตรหลานของตน ในยามที่พ่อแม่ของเด็กออกไปทำงานมาก น้อยเพียงใด	+๑	+๑	๐	๐.๖๖	สอดคล้อง
๓. ด้านการศึกษา						
๑๑.	ท่านได้มีแนวทางแนะนำตักเตือนบุตรหลาน ในด้านการเรียนในชุมชนมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๑๒.	ท่านได้สนับสนุนในด้านกิจกรรมของโรงเรียน มากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๑๓.	ท่านได้มีส่วนร่วมทำนุ บำรุงและให้การช่วย เหลือโรงเรียนในชุมชนมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๑๔.	ท่านได้เคยจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับ บุตรหลานในชุมชนมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	-๑	๐.๓๓	ปรับปรุง
๑๕.	ท่านได้มีส่วนร่วมสร้าง หนังสือแหล่งเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนเพียงใด	+๑	+๑	๐	๐.๖๖	สอดคล้อง
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม						
๑๖.	ท่านได้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติใน ชุมชนมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๑๗.	ท่านได้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน อย่างชาญฉลาดมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๑๘.	ท่านได้มีการฟื้นฟู บูรณซ่อมแซมและบำบัด พร้อมดูแลธรรมชาติในชุมชนมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๑๙.	ท่านได้รู้จักวิธีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด มากเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๒๐.	ท่านได้รู้จักดูแลและป้องกันการทำลาย ธรรมชาติมากน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง

ข้อ	บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนใน ตำบลทรายขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดนครราชสีมา	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			สรุปและแปลผล	
		๑	๒	๓	ค่า IOC	แปลผล
๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี						
๒๑.	ท่านได้มีส่วนช่วยบำรุง สนับสนุนและเข้าร่วม กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๒๒.	ท่านได้มีส่วนร่วมในการดูแลและช่วยซ่อม แซม การช่วยก่อสร้างศาสนสถานในชุมชน มากเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๒๓.	ท่านได้มีส่วนช่วยส่งเสริมในด้านวัฒนธรรม ของชุมชนมากนักน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๒๔.	ท่านได้มีส่วนช่วยปลูกสร้างจิตสำนึกอันดีงาม ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ ชุมชนของท่านมากเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง
๒๕.	ท่านได้มีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนเงิน ทุนช่วยเหลือให้กับวัดและโรงเรียน ของชุมชน มากนักน้อยเพียงใด	+๑	+๑	+๑	๑.๐๐	สอดคล้อง

ภาคผนวก ค

หนังสือของความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน...บัณฑิตศึกษา...วิทยาเขตนครศรีธรรมราช...โทร...๐-๗๕๓๔-๕๖๒๐
 ที่...ศธ ๖๑๒๘/๕๓๗...วันที่...๔ ธันวาคม ๒๕๖๐
 เรื่อง...ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย.....

เรียน พระครูโสสิตพัฒนานุกุล, ดร.

ด้วย พระสุตริภักดิ์ วิสุทโธ (รักษเมือง) นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า	ประธานกรรมการ
๒. รศ.ดร.เดชชาติ ตริทรัพย์	กรรมการ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้ ความสามารถในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าวด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ลายเซ็น)
 พระครูโสสิตพัฒนานุกุล, ดร.

(ลายเซ็น)

(พระครูโสสิตพัฒนานุกุล, ดร.)
 ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

ที่ ศธ ๖๑๒๘ / ๐ ท๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ๓/๓ หมู่ ๕
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

๔ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์

จำนวน ๑ ชุด

๒. แบบตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสุตรักษ์ วิสุทโธ (รักษ์เมือง) นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า

ประธานกรรมการ

๒. รศ.ดร.เดชชาติ ดิรัทรพัย

กรรมการ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้ ความสามารถในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเจริญพราเพื่อพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าวด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

๐๙๕๖๐๓๓๑๖

๙ ๘. ๑๒๕๖๐

๐๙๕๖๐๓๓๑๖

(พระครูโมสิตวัฒน์กุล, ดร.)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

ที่ ศธ ๖๑๒๘ / ก ค ๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ๓/๓ หมู่ ๕
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

๔ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เจริญพร นายแอบ เดชสุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสุตรักษ์ วิสุทโธ (รักษ์เมือง) นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า	ประธานกรรมการ
๒. รศ.ดร.เดชชาติ ตริทรัพย์	กรรมการ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้ ความสามารถในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าวด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูโสิตพัฒนานุกูล, ดร.)
ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

ยื่นเรื่องขอรับทราบ

(นายแอบ เดชสุวรรณ)

ที่ ศธ ๖๑๒๘ / ๑๘๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ๓/๓ หมู่ ๕
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

✓ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

เจริญพร ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลบ้านราม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วย พระสุตรักษ์ วิสุทโธ (รักษเมือง) นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดย ผศ.ดร.ติเรก นุ่นกล้า และ รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์ เป็นคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นที่จะต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรของท่านเพื่อนำผลมาทดลองใช้ (Try Out) สำหรับวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือสำหรับทำวิทยานิพนธ์จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์ และบัณฑิตศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

วิมลรัตน์ ๒๕๖๐

๒๕๖๐ ๑๒/๑๒/๒๕๖๐

ขอเจริญพร

พระครูโสมิตวัฒนานุกูล, ดร.

(พระครูโสมิตวัฒนานุกูล, ดร.)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

ที่ ศธ ๖๑๒๘ / ๒๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ๓/๓ หมู่ ๕
ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

เจริญพร นายกองคํการบริหารส่วนตำบลทรายขาว จังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วย พระสุตกรักษ์ วิสุทโธ (รักษ์เมือง) นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โดย ผศ.ดร.ดิเรก นุ่นกล้า และ รศ.ดร.เดชชาติ ดรีทรัพย์ เป็นคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์ จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์ และบัณฑิตศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, ดร.)

ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา

๒๖๑๒๐๙/๓๓: ก

(นายสุรินทร์ สรพบุ)

นายกองคํการบริหารส่วนตำบลทรายขาว

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

ภาคผนวก จ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อทราบบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช ท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและตอบให้ครบทุกข้อ คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และเพื่อทราบถึงข้อเสนอแนะและแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑.แบบสอบถามชุดนี้ประกอบ ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เจริญพรขอบคุณ

พระสุตรักษ์ วิสุทโธ (รักษเมือง)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

❖ คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☒ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. เพศ

- ☐ ชาย
☐ หญิง

๒. อายุ

- ☐ ๖๐ - ๗๐ ปี
☐ ๗๑ - ๘๐
☐ ๘๐ ขึ้นไป

๓. อาชีพ

- ☐ ค้าขาย
☐ เกษตรกร
☐ รับจ้างทั่วไป
☐ งานส่วนตัว
☐ แม่บ้าน

๔. ระดับการศึกษา

- ☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส.
☐ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

๕. รายได้

- ☐ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท
☐ ๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนา ชุมชนในตำบลทรายขาว
อำเภอหัวไทร จ.นครศรีธรรมราช. ๒๕ ข้อ

คำชี้แจง

ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างทางขวามือที่ตรงกับระดับบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพียงข้อเดียวซึ่งแต่ละข้อจะมี ๕ ระดับ

ข้อ ที่	บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับบทบาท				
		มาก สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย สุด
๑.ด้านเศรษฐกิจ						
๑.	ท่านมีบทบาทด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น จัดตั้งกลุ่มอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายมากน้อยเพียงใด					
๒.	ท่านสอนให้ประชาชนรู้ค่าและความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด					
๓.	ท่านได้ช่วยกันปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักขยัน อดออม รายจ่ายน้อยกว่ารายได้เพียงใด					
๔.	ท่านได้มีการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ชุมชนเพียงใด					
๕.	ท่านได้รวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องและดูแลผลประโยชน์ของชุมชนในด้านเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด					
๒. ด้านสังคม						
๖.	ท่านมีความพร้อมด้วยความรู้และประสบการณ์ความสารถในการพัฒนาชุมชนของท่านเพียงใด					
๗.	ท่านเป็นผู้ถึงพร้อมทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาสังคมในชุมชนของท่านเพียงใด					
๘.	ท่านถึงแม้เข้าสู่วัยชราภาพแต่ท่านยังพร้อมช่วยเหลือกิจกรรมในหมู่บ้านหรือชุมชนของท่านมากน้อยเพียงใด					
๙.	ท่านได้มีทักษะด้านวิชาชีพที่หลากหลายมากน้อยเพียงใด					
๑๐.	ท่านได้ช่วยเหลือในการดูแลบุตรหลานของตนในยามที่พ่อแม่ของเด็กออกไปทำงานมากน้อยเพียงใด					

๓. ด้านการศึกษา						
๑๑.	ท่านได้มีแนวทางแนะนำเด็กเดือนบุตรหลานในด้านการเรียนในชุมชนมากน้อยเพียงใด					
๑๒.	ท่านได้สนับสนุนในด้านกิจกรรมของโรงเรียนมากน้อยเพียงใด					
๑๓.	ท่านได้มีส่วนร่วมทำนุ บำรุงและให้การช่วยเหลือโรงเรียนในชุมชนมากน้อยเพียงใด					
๑๔.	ท่านได้เคยจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชนมากน้อยเพียงใด					
๑๕.	ท่านได้มีส่วนร่วมสร้าง หนังสือแหล่งเรียนรู้เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนเพียงใด					
๔. ด้านสิ่งแวดล้อม						
๑๖.	ท่านได้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมากน้อยเพียงใด					
๑๗.	ท่านได้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างชาญฉลาดมากน้อยเพียงใด					
๑๘.	ท่านได้มีการฟื้นฟู บูรณซ่อมแซมและบำบัดพร้อมดูแลธรรมชาติในชุมชนมากน้อยเพียงใด					
๑๙.	ท่านได้รู้จักวิธีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดมากเพียงใด					
๒๐.	ท่านได้รู้จักดูแลและป้องกันการทำลายธรรมชาติมากน้อยเพียงใด					
๕. ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี						
๒๑.	ท่านได้มีส่วนช่วยบำรุง สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเพียงใด					
๒๒.	ท่านได้มีส่วนร่วมในการดูแลและช่วยซ่อมแซม การช่วยก่อสร้างศาสนสถานในชุมชนมากเพียงใด					
๒๓.	ท่านได้มีส่วนช่วยส่งเสริมในด้านวัฒนธรรมของชุมชนมากน้อยเพียงใด					
๒๔.	ท่านได้มีส่วนช่วยปลูกสร้างจิตสำนึกอันดีงามด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีให้แก่ชุมชนของท่านมากเพียงใด					
๒๕.	ท่านได้มีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนช่วยเหลือให้กับวัดและโรงเรียน ของชุมชนมากน้อยเพียงใด					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จ.นครศรีธรรมราช.

๑.ด้านเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริม.....

.....

๒. ด้านสังคม

ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริม.....

.....

๓.ด้านการศึกษา

ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริม.....

.....

๔.ด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริม.....

.....

๕.ด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริม.....

.....

ขอเจริญพรทุกท่านที่ได้ตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	: พระสุตรักษ์ วิสุทโธ (รักษเมือง)
วัน/เดือน/ปีเกิด	: ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยารัษฎนครนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๗๐
จบการศึกษา	: พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง (พธ.บ รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประสบการณ์การทำงาน	: รองเจ้าอาวาส เป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
อุปสมบท	: วันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๗
สังกัดวัด	: วัดหัวค่าย ตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยารัษฎนครนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๗๐
ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง	: รองเจ้าอาวาส วัดหัวค่าย ตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยารัษฎนครนครศรีธรรมราช
การศึกษาปัจจุบัน	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
ปัจจุบันอาศัยอยู่	: วัดหัวค่าย ตำบลทรายขาว อำเภอดำรงวิทยารัษฎนครนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ ๘๐๑๗๐